Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С. І. Юрія

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

**Збірник матеріалів
Дев'ятої заочно-дистанційної
наукової конференції студентів
і молодих вчених**

Частина 2

**Тернопіль
2022**

УДК 336

Дев'ята заочно-дистанційна наукова конференція студентів і молодих вчених

«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ»

м. Тернопіль, 15 квітня 2022 р.

ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Кириленко О. П. – завідувач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ, д. е. н., професор

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Горин В. П. – заступник голови, д. е. н., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ;
Дем'янишин В. Г. – д. е. н., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ;
Лободіна З. М. – д. е. н., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ;
Квасниця О. В. – к. е. н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ.

Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ (протокол № 9 від 27.04.2022 р.).

Актуальні питання фінансової теорії та практики: збірн. матер. Дев'ятої заоч.-дистанц. конф. студентів і молодих вчених (м. Тернопіль, 15 квітня 2022 р.). Ч. 2. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 163 с.

Коло проблем, які висвітлюються у збірнику конференції, пов'язані з розробкою основних напрямів фінансової політики держави, реформуванням складових фінансового механізму, удосконаленням системи управління фінансами на макро-, мезо- і макрорівнях. Висновки та рекомендації мають вагоме теоретичне значення і можуть бути використані при написанні наукових статей, курсових та дипломних робіт, проведенні інших форм наукових досліджень.

УДК 336

За редакцію, зміст і достовірність даних, а також встановлення фактів плагіату матеріалів, розміщених у збірнику конференції, відповідальність несуть автори та наукові керівники.

© ЗУНУ, 2022

ЗМІСТ

Барановська Ю. А.
СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ…… 8

Білоус О. Г.
СУТНІСТЬ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ……. 11

Бондаренко Є. П., Григус Т. М.
ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА МИТНОГО КОНТРОЛЮ……... 13

Бугерчук А. О.
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ БОРОТЬБИ З ПОРУШЕННЯМИ МИТНИХ ПРАВИЛ В УКРАЇНІ……...… 16

Булавинець В. М., Томлянович Е. Й.
ОСОБЛИВОСТІ РЕЄСТРАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ОДЕРЖУВАЧІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ……..…….. 18

Буярський А. В.
ПЕРСПЕКТИВИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ……... 20

Валігура В. А., Дячук В. А.
ОСОБЛИВІ УМОВИ СПЛАТИ ЄДИНОГО ПОДАТКУ ТА ПДВ НА ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ…… 24

Вітів О. І.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ……..… 26

Горин В. П., Марчук С. П.
ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТОДИКУ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ…….……..... 28

Гуцул І. А., Барилко Д. І.
ПРОТИДІЯ КОНТРАБАНДНИМ ЯВИЩАМ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ МІНІМІЗАЦІЇ……...… 33

Гуцул І. А., Репецька В. В.
НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ МИТНИЦІ В УКРАЇНІ……. 35

Дем'янишин В. Г., Ништа Ю. Р.
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ…..…..... 40

Дмитрів В. І., Лазарчук Н. А.
МИТНІ ПРОЦЕДУРИ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ РІЗНИМИ ВИДАМИ ТРАНСПОРТУ… 42

Дмитрів В. І., Легкодух З. В.
СУТЬ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ…… 45

Канюк О. В.
МИТНІ АСПЕКТИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА…….. 47

Кахнич Д. І.
РОЛЬ ТА СПОСОБИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ…… 49

Квасниця О. В., Драчук Н. І.
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ……..... 51

Кепша А. Ю.
УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ…….. 56

Кізима Т. О. Гайнацька Ю. О.
СПОЖИВЧІ СУКУПНІ ВИТРАТИ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ: СТРУКТУРНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ…….…..…… 61

Клімов І. В., Бойко Л. Б.
СУТНІСТЬ ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ…… 65

Ковальчук Д. Я.
ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ…….. 67

Когут В. В.
НОРМАТИВНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ……... 72

Крисовата К. В., Сьомик І. М.
МИТНА БЕЗПЕКА У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ…….. 74

Крутін В. С.
ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ……. 77

Курпель О. В.
РЕЗЕРВИ ЗБІЛЬШЕННЯ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ……... 79

Куцик С. С.
АНТИКОРУПЦІЙНІ КОЛЕКТИВНІ ДІЇ ЯК СПОСІБ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ НА МИТНИЦІ…… 82

Лесьний В. А.
ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ…. 84

Мойсей А. В.
ДО ПИТАННЯ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ СУТНОСТІ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ…… 87

Мудрик А. М.
СВІТОВИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ…… 90

Мушка А. С.
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ НА СПОЖИВАННЯ…… 93

Палиця М. С.
ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ……. 95

Петрук А. Р., Миколюк І. В.
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ……..…. 98

Потапчук П. Ю.
ПРАКТИКА НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ……. 100

Русін В. М., Головій Т. В.
ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВАРТИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ…… 103

Савко М. П.
ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ НАДХОДЖЕНЬ 2021……...…… 106

Саєнко В. О.
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТЛУМАЧЕННЯ СУТНОСТІ

ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ……. 110

Серховець В. М.
ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ…… 114

Сидор І. П., Гвоздак О. І.
ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА ПРОЗОРІСТЬ У ВИКОРИСТАННІ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ……..... 117

Синишена Г. А.
ВИДАТКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ І СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕМЕРОВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)…….. 122

Сідляр В. В., Бутенко В. О.
ДІЯЛЬНІСТЬ МИТНИХ БРОКЕРІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ… 125

Сідляр В. В., Калюта Н. Ф.
ДІЯЛЬНІСТЬ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ БАЗИ ОПОДАТКУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ……. 128

Сідляр В. В., Мартинюк С. Л.
ДЕЯКІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В МИТНІЙ СПРАВІ УКРАЇНИ..... 131

Смоляк О. В.
СИСТЕМА ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ…. 134

Теслюк Д. А., Фаль А. Р.
МИТНІ АСПЕКТИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ……... 137

Тумік А. В.
ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ……. 143

Федущак Ю. А.
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОГО БАЗИСУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ……..….. 146

Чернець І. С.
ФІСКАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКІВ ДЛЯ БЮДЖЕТУ КРАЇНИ…… 149

Швед В. С.
ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ…….. 151

Шевчук А. М., Рибак О. В.
СУТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ…….. 156

Шелеп А. М.
МИТНИЙ ТАРИФ – ЯК ОСНОВА МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ…….. 159

Юзинкевич О. О.
ПРОБЛЕМАТИКА БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ…….……... 161

Барановська Юлія Анатоліївна
студентка гр. ДСПУАзм-14, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Кізима Т. О.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Соціальний захист населення тісно пов'язаний із соціальною політикою держави, яка реалізується на конкретному етапі її розвитку. Загалом соціальна політика є системою управлінських, регулятивних способів і конкретних організаційних форм діяльності, сукупністю принципів, рішень і дій, які втілюються через соціальні програми у соціальній практиці для задоволення соціальних потреб, соціальних інтересів людини, соціальних груп суспільства, досягнення визначених соціальних цілей, вирішення соціальних завдань на основі сформованих соціальних цінностей. Основними завданнями, на які зорієнтована соціальна політика держави, є досягнення ефективної діяльності системи, її соціально-політичних інститутів відповідно до вимог об'єктивних закономірностей суспільного прогресу, забезпечення результативного функціонування суб'єктів соціальної політики, розроблення механізмів взаємодії її елементів, формування їх оптимального співвідношення.

В Україні конституційно закріплено поняття «соціальний захист», яке передбачає право на забезпечення громадян держави у випадку повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття (з незалежних від громадян обставин), а також по старості та в інших випадках, передбачених законом. Разом з тим, у вітчизняній науковій літературі й дотепер відсутнє єдине спільного розуміння змісту поняття «соціальний захист» та його співвідношення із іншими соціальними категоріями і поняттями.

Так, А. Колосок під соціальним захистом розуміє «систему взаємопов'язаних економіко-правових заходів,спрямованих на покращення добробуту вразливих верств населення шляхом надання їм пільг, допомог, субсидій, соціальних послуг чи можливостей додаткового заробітку з метою їх підтримки та створення умов для набуття власної фінансової самодостатності» [1, с. 42].

На думку М. Копетюк, соціальний захист населення доцільно розглядати у вузькому та широкому сенсах. У вузькому розумінні соціальний захист є «складною багаторівневою системою, структура якої представлена соціальним страхуванням, соціальним забезпеченням та соціальними стандартами й гарантіями держави населенню, що комплексно взаємодіють та сприяють ефективному функціонуванню механізму системи соціального захисту населення країни. А у широкому розумінні «соціальний захист» слід розглядати як систему соціальних та економічних прав, обов'язків і гарантій, законодавчо закріплених державою і реалізованих її соціальною політикою з метою надання кожному члену суспільства, незалежно від його походження, соціального і

майнового стану, расової та національної приналежності можливості вільно розвиватися, максимально повно реалізувати себе, свої здібності через забезпечення, як гідного рівня життя, так і соціальної справедливості» [2, с. 68].

А. Дутчак характеризує соціальне забезпечення як «відносини щодо перерозподілу національного доходу з метою забезпечення встановлених соціальних стандартів життя для кожної людини в умовах дії соціальних ризиків»[3, с. 568].

М. Даніліна зосередила дослідження сутності вищенаведеної категорії передусім на гарантіях права на соціальний захист та джерелах його поповнення. Так, соціальний захист авторка визначає в контексті заходів трьох рівнів (правові, соціально-економічні та організаційні), які реалізуються державою задля «матеріальної забезпеченості на рівні стандартів сучасного розвитку суспільства і вільного розвитку людини» [4, с. 26]. Сама система соціального захисту розглядається як допоміжна і відповідає рівню розвитку держави як насамперед соціальної інституції.

Досить часто в економічній літературі термін «соціальний захист» використовується як аналогічний за змістом до терміну «соціальне забезпечення». Скажімо, Д. Ковалевич не робить різниці між вищенаведеними термінами. На думку автора, «соціальне забезпечення (соціальний захист) – це система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальний захист населення від наслідків соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасний випадок на виробництві тощо)» [5, с. 88].На нашу думку, у соціально-орієнтованій державі соціальний захист населення має бути зорієнтованим не лише на матеріальне забезпечення й обслуговування окремих категорій і груп населення, але й на підтримку та забезпечення гідного матеріального і соціального становища усіх громадян.

Переконані, що при трактуванні сутності соціального захисту необхідно враховувати низку важливих моментів, з-поміж яких: виконання державою зобов'язань відповідно до Конституції України, що стосуються прав громадян на гідне життя, здоров'я та добробут; необхідність забезпечення системи соціальних гарантій; упровадження системи дієвих засобів, метою реалізації яких є досягнення нормативно закріплених соціальних гарантій відповідно до економічних умов суспільної системи;реалізація організаційних заходів, спрямованих на підвищення добробуту населення у відповідності до встановлених та законодавчо закріплених соціальних стандартів;впровадження на практиці економічних заходів, основною метою реалізації яких є задоволення матеріальних потреб громадян; запобігання або ж мінімізація негативних наслідків соціальних ризиків; запровадження спеціальних методів та прийомів, що забезпечують ефективне відтворення робочої сили зокрема та людського капіталу загалом, попереджують виникнення соціальної нерівності, відкривають доступ до якісної освіти, охорони здоров'я, отримання якісних житлово-комунальних послуг.

Як було зазначено вище, соціальний захист населення здійснюється відповідно до основних напрямів соціальної політики держави, яка, у найбільш

загальному вигляді, є «методом державного регулювання ринкової економіки шляхом розподілу і перерозподілу суспільних благ та розбудови відносин між працівниками при їх створенні» [6].

Відтак у зазначеному контексті надзвичайно важливим і перспективним вважаємо необхідність модернізації та підвищення якості аналітичних досліджень з проблем формування ефективної соціальної політики в Україні, оскільки переконані, що саме результати таких досліджень на практиці «повинні давати змогу швидкої адаптації до змін ринкової кон'юнктури, передбачати можливі зміни поведінки партнерів, уникати невиправданого ризику» [7, с. 37].

Підводячи підсумки, зазначимо, що поняттям «соціальний захист» і «соціальне забезпечення» доцільно охоплювати усі соціальні права людини, передбачені в Конституції України, а не лише право на соціальне забезпечення, яке, у свою чергу, є ядром конституційного права на соціальний захист громадян та виступає його базовою складовою.

Список використаних джерел:

1. Колосок А. Соціальний захист населення: актуальні проблеми та перспективи розвитку. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 1. С. 38-44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2019_1_7

2. Копетюк М. Нормативно-правові аспекти визначення понять «соціальний захист» і «соціальне забезпечення». *Історико-правовий часопис*. 2019. № 1. С. 66-69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipch_2019_1_15

3. Дутчак А. В. Соціальне забезпечення громадян: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 568-572. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_5_128

4. Даніліна М. Конституція України та соціальний захист населення. *Соціальні права та їх захист адміністративним судом*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4 вересня 2020 р.). Київ, 2020. С. 25-29. URL: https://rm.coe.int/materials-socialrights-2020/1680a165f8

5. Ковалевич Д. А. Соціальний захист населення як важливий напрям соціальної політики держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2020. Вип. 30. С. 87-91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2020_30_18

6. Бондаренко С. М., Бугас Н. В. Соціальна політика держави як основа забезпечення соціального розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2021_2_23

7. Кізима Т. О. Аналіз «Витрати – Обсяг – Прибуток» у діяльності спільних підприємств. *Фінанси України*. 2000. № 4. С. 37-41.

Білоус Олександр Георгійович
студент гр. ФМСзм-11, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., доцент Маршалок Т. Я.

СУТНІСТЬ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

У літературі наукового та економічного спрямування адміністрування – це управління та менеджмент. Тобто все те, що пов'язано із процесом управління.

У словнику економічної термінології термін «адміністрування (від англ. «administration»)» – це управління, організація, виконання, здійснення, нагляд (контроль);

у широкому розумінні, це – організаційно-розпорядча діяльність керівників і органів управління, що здійснюється шляхом наказів і розпоряджень [1, с. 33].

З латинської мови термін адміністрування перекладається як можливість керувати через накази, де не враховується думка інших людей. В той час як у словниках сучасності «адміністрування» – це управління, керування, завідування; організаційно-розпорядча діяльність менеджерів й органів управління (аналог керівництва у дещо вужчому змісті)» [2, с. 15].

Тобто – це термін що асоціюється лише з управлінням через застосування наказів.

Адміністрування потрібно розглядати як інструмент влади держави, тоді як менеджмент – це процес управління поведінкою людьми.

Адміністрування полягає у здійсненні управлінських заходів керівниками органів управління, які забезпечуються в основному наказами, розпорядженнями [3, с. 15].

Найчастіше поняття «адміністрування» розглядають як управлінську діяльність без врахування якихось безумовних дій. Тоді як процес адміністрування є постійним процесом, коли має проявлятися стремління до нехтування формальними процесами.

В українській мові термін «управління» повністю є тотожним зі словом «адміністрування» [4, с. 235]. Тому, приходимо до висновку, що якщо «адміністрування» це «управління», то «митне адміністрування» – це не що інше як «управління у митній сфері».

Досліджуючи теоретичну сутність терміну «адміністрування» можна сказати, що це багатовекторне поняття, пов'язане із бюрократичним методом керування через призму використання наказів та настанов (розпоряджень), а також як діяльність керівників та органів управління щодо прийняття якихось рішень.

Якщо ми говоримо про мету податкового адміністрування, то її варто розглядати як процес погашення платниками податків своїх податкових зобов'язань шляхом впливу контролюючих органів на цей процес, через використання законодавчо встановлених механізмів і процедур [5]. Тому і

митне адміністрування, яке є частиною податкового адміністрування, адже мито і є податком, має таку ж мету. За Митним кодексом України до митних платежів віднесені:

- мито;
- акцизний податок;
- податок на додану вартість.

Ці платежі справляються в результаті ввезених, вивезення та транзиту на чи по території України товарів у тому числі підакцизних (продукції).

Загалом «адміністрування» – «це діяльність з керівництва дорученою ділянкою роботи через адміністративні методи управління» [5, с. 186]. Тоді як «адміністративні чи адміністративно-управлінські методи» – «це способи впливу на керований об'єкт з метою здійснення певної поведінки тих чи інших виконавців» [6, с. 70].

З огляду на це ми можемо говорити, що митне адміністрування в більш ширшому значенні – це особливий процес управління, комплекс адміністративних методів і засобів впливу на зовнішньо-економічну діяльність, що мають бути організовані так, щоб якісно реалізувати функції митного регулювання, контролю та забезпечення ефективного функціонування цієї сфери економіки. Тоді як сутність митного адміністрування полягає в тому, що воно полягає в організації системно організаційного та технологічного впливу органів у сфері митних відносин на зовнішньо-економічну діяльність за для здійснення ефективного контролю та регулювання. Така діяльність завжди пов'язана з певними обмеженнями щодо реалізації правил, регламентованих правом суб'єктів господарювання (юридичних та фізичних осіб) на можливість переміщувати товари і транспортні засоби через державний митний кордон України.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О. М., Понікаров В. Д., Попова С. М. Податкове право. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 312 с.
2. Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь. М.: ИНФРА-К, 2007. 495 с.
3. Економічна енциклопедія: в 3-х томах. Т. 1. / за ред. С. В. Мочерного. К.: Академія, 2000. 863 с.
4. Мельник П. В., Тарангул Л. Л., Варналій З. С. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: монографія. К.: Знання, 2008. 675 с.
5. Іванов Ю. Б., Крисоватий А. І., Кізима А. Я., Карпова В. В. Податковий менеджмент: підруч. К.: Знання, 2008. 525 с.
6. Управление таможенным делом: Учебное пособие. / под общей ред. В. В. Макрусева и В. А. Черных. СПб.: Изд-во Троицкий мост, 2012. 448 с.

Бондаренко Євген Петрович
к.е.н., доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Григус Тетяна Михайлівна
студентка гр. ФМСзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА МИТНОГО КОНТРОЛЮ

Митна політика України в умовах воєнного часу потребує адекватних та інтерактивних трансформацій задля якіснішого виконання державою фіскальної та контрольної функції. Удосконалення митної політики повинно обов'язково враховувати передові напрацювання міжнародного досвіду, сучасні реалії, а також алгоритми імплементації цифрових технологій в митне середовище, зокрема в процедури здійснення митного контролю та оформлення. Удосконалення митної політики України має продукувати не лише фінансові та безпекові ефекти, але й соціальні. Поряд з цим, сучасний реалізм митно-тарифного регулювання повинен сприяти імпортним потокам в ракурсі підсилення обороноздатності держави, відбудови соціальних, енергетичних, інфраструктурних об'єктів тощо.

В період розвитку міжнародної торгівлі, та значного зростання торгових потоків через митні кордони держав, інтеграція України у світовий економічний простір, ставлять перед державою завдання щодо забезпечення її економічної безпеки, при цьому не створюючи ніяких адміністративних та технічних бар'єрів при перетині вантажів через митний кордон України.

В таких умовах розвитку національної економіки особливе місце приділяється митному контролю як одному із елементів реалізації митної та фінансової політики країни. Від ефективності проведення митного контролю залежить повнота виконання покладених завдань на Державну митну службу (ДМС) України, важливим з яких є контроль за повнотою нарахування та своєчасністю внесення до державного бюджету митних платежів, а також контроль за виконанням вимог державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Говорячи про розвиток митної політики у тактичній та стратегічній перспективі зазначимо, що основними векторами її удосконалення можуть виступити наступні:

– впровадження міжнародних стандартів та вимог у напрямі підвищення рівня захисту національних інтересів держави;

– спрощення митних процедур, яке покликане зменшити кількість зловживань у зазначеній сфері;

– підвищення ефективності виявлення та протидії негативним явищам у середовищі зовнішньої торгівлі;

– покращення здійснення зовнішньоекономічної діяльності та створення оптимальних умов для її учасників [1, с. 136].

– збільшення рівня ефективності виявлення і протидії негативним явищам у сфері здійснення зовнішньої торгівлі.

Ефективне позиціонування держави на міжнародній арені повинно покращувати її репутацію та сприяти налагодженню взаємовигідних відносин у сфері міжнародної торгівлі та зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів. Іншими словами, заходи, спрямовані на покращення митної політики України, повинні сприяти її стійкому становищу у міжнародних відносинах та невпинному розвитку зовнішньоекономічних зв'язків між підприємцями.

Поряд з цим, констатуємо, що завдяки стрімкому розвитку новітніх технологій, провідні країни світу реалізували максимальну автоматизацію митниць. Оскільки Україна прагне повноцінного членства в ЄС, то її курс митної політики має бути спрямований в ефективне русло – на вдосконалення системи електронного документообігу на митницях. Адже спосіб електронного декларування здатен не лише мінімізувати час проведення митних процедур, а й боротися з корупцією, розвивати міжнародну співпрацю та взаємодіяти з інформаційними системами державних організацій країни [2, с. 649].

Діджиталізація методики здійснення митного контролю є пріоритетним аспектом митної реформи в країнах, що розвиваються. Нажаль, низка митних процесів в українській практиці ще й зараз засновані на паперових документах, що цілком не відповідає сучасному технічному прогресу і ефективним світовим практикам.

Технологія електронної автономізації митного простору України надасть змогу одержати низку переваг одночасно: зменшення фізичного контакту між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та державними органами зводить до мінімуму корупційні ризики; автоматизація, спрощення та уніфікація процедур декларування для суб'єктів бізнесу; формування ґрунтовніших поглядів на діяльність підприємств ЗЕД з точки зору контролюючого органу [3, с. 225].

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що інтенсифікація розвитку інформаційних технологій, активна співпраця з країнами-членами ЄС впливає на формування сучасної митної політики України, яка має базуватися на ефективних управлінських рішеннях щодо зовнішньоекономічної діяльності, як національних товаровиробників так і закордонних. Міжнародний досвід свідчить, що інтеграція інформаційних технологій є одним з вагомих факторів становлення сучасної митної політики, зокрема як система «Електронна митниця», яка є одним з пріоритетних напрямків удосконалення митного контролю та митного оформлення.

Список використаних джерел:

1. Клим А. В. Митна політика України в контексті сучасних суспільних викликів. *Демократичне врядування*. 2022. Вип. 1 (29). С. 128-140.

2. Голинський Ю. О., Гриник І. Р. Митний контроль в Україні та напрями його вдосконалення. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С. 646-650.

3. Івашова Л. М., Кийда Л. І. Діджиталізація митних процедур: сучасний стан та перспективи розвитку митної справи. *Публічне управління та митне адміністрування.* 2019. № 3 (22). С. 218-230.

Бугерчук Андріана Олександрівна
студентка гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Валігура В. А.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ БОРОТЬБИ З ПОРУШЕННЯМИ МИТНИХ ПРАВИЛ В УКРАЇНІ

Незаконне переміщення товарів через митний кордон завдає шкоди інтересам суспільства, держави, сумлінного бізнесу. Митні порушення призводять до ухилення від сплати податків, потрапляння на ринок небезпечної продукції, спотворення конкуренції. Отже, встановлюючи відповідальність за порушення митного законодавства, законодавець має забезпечити ефективність, пропорційність та стримувальну дію системи санкцій за такі порушення.

Існуюча в Митному кодексі України система адміністративної відповідальності за порушення митних правил є далекою від ефективності. Водночас удосконалення норм щодо санкцій за порушення митних правил має відбуватися в контексті загального напряму реформ у митній сфері.

Зобов'язання України в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачають застосування пропорційних та недискримінаційних штрафів (які не призведуть до необґрунтованих затримок товарів) за порушення митного законодавства.

У статтях 458-485 глави 68 Митного кодексу України чітко визначено види порушень та розміри штрафів у разі їх вчинення. Аналіз наведених статей дає змогу стверджувати, що штрафні санкції за порушення митних правил коливаються в Україні від 170 грн до 17000 грн. В окремих випадках штрафи встановлюються у розмірі 200% вартості товарів, що переміщуються з порушенням митних правил; 100% вартості товарів, транспортних засобів або їх вилучення; 300% несплачених митних платежів.

Статистика Державної митної служби України [1] свідчить, що результатом здійснення аналітично-пошукової роботи, а також проведених у 2021 р. заходів стало виявлення митницями 28128 порушень митних правил із вартістю предметів правопорушень на суму понад 2,8 млрд грн (кількість складених протоколів про порушення митних правил є вдвічі більшою, ніж за 2020 рік; вартісний показник збільшився на 4%).

Одним із ефективних методів протидії митним правопорушенням на сьогодні є співпраця та обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав у межах взаємної адміністративної допомоги, яка забезпечує попередження і виявлення незаконних експортно-імпортних операцій.

За результати міжнародної взаємодії заведено 713 справ про порушення митних правил на суму понад 982,53 млн грн. Крім того, під час міжнародної співпраці встановлено несплату 6,64 млн грн обов'язкових митних платежів.

За результатами розгляду справ про порушення митних правил безпосередньо митницями розглянуто 12582 справи про порушення митних

правил. Застосовано адміністративне стягнення у вигляді штрафу на суму майже 489 млн грн.

Держмитслужбою відповідно до статті 530 МКУ здійснено перевірку законності та обґрунтованості 48 постанов митниць у справах про порушення митних правил, за результатами яких: 25 постанов залишено без змін, 9 постанов скасовано, 14 справ про порушення митних правил направлено на новий розгляд.

На розгляд до суду митницями передано 9046 справ про порушення митних правил на суму 2,8 млрд грн. За результатами розгляду справ судами накладено стягнень (конфіскація товарів та штрафи) на суму понад 1,7 млрд грн, і цей показник на 40% більше за аналогічний показник 2020 року.

До державного бюджету перераховано понад 147 млн грн від стягнутих штрафів (накладених митницею та судом) та реалізації конфіскованого майна, і цей показник на 32% більше показника за аналогічний період 2020 року (перше півріччя 2020 року – 49 млн грн).

Аналіз видів правопорушень, які наведені у статтях 458-485 Митного кодексу України, свідчить, що їх основними причинами є неналежне оформлення документів, наданих на розгляд митникам, у тому числі подання неповного переліку документів, подання неповної та недостовірної інформації про товар, порушення встановлених Кодексом тимчасових норм доставки товарів, порушення режиму зони митного контролю, а також несплачені раніше штрафи. Оцінка ефективності роботи митних органів в частині накладення та стягнення таких штрафів показує збільшення результативності їх діяльності в 2021 р. у порівнянні з 2020 р.

Список використаних джерел:

1. Звіт про виконання Плану роботи Державної митної служби України на 2021 рік та покладених на неї завдань. URL: https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti

Булавинець Вікторія Михайлівна
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Томлянович Едіта Йосипівна
студентка гр. ДСПУАзм-12, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

ОСОБЛИВОСТІ РЕЄСТРАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ОДЕРЖУВАЧІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Органи Казначейства здійснюють розрахунково-касове обслуговування розпорядників бюджетних коштів шляхом проведення платежів з реєстраційних, спеціальних реєстраційних рахунків розпорядників бюджетних коштів та рахунків одержувачів бюджетних коштів, відкритих в органах Казначейства, відповідно до кошторисів, планів асигнувань загального фонду місцевих бюджетів (за винятком надання кредитів з місцевих бюджетів), планів спеціального фонду місцевих бюджетів (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків), планів надання кредитів із загального фонду місцевих бюджетів або планів використання бюджетних коштів та помісячних планів використання бюджетних коштів [1].

Відповідно до встановлених повноважень органи Казначейства здійснюють контроль за наявністю відповідних бюджетних асигнувань для взяття бюджетних зобов'язань та відповідністю взятих бюджетних зобов'язань певним бюджетним асигнуванням за відповідними кодами економічної класифікації видатків та паспорту бюджетної програми. Відповідальність за взяті з порушенням бюджетного законодавства бюджетні зобов'язання та нецільове використання бюджетних коштів несуть розпорядники бюджетних коштів та одержувачі бюджетних коштів згідно із законом.

Особливу увагу потрібно приділити розпорядникам коштів, які відносяться до закладів фахової передвищої та вищої освіти; закладів охорони здоров'я, що утримуються за рахунок бюджетних коштів (крім закладів охорони здоров'я, видатки на які передбачені у статті 87 Бюджетного кодексу України) та одержувачам бюджетних коштів. Їх особливість полягає в тому, що облік видатків ведеться згідно затвердженого кошторису та затвердженого плану використання бюджетних коштів. У кошторисі вказано тільки єдиний код економічної класифікації видатків. Згідно Наказу про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету для одержувачів поточні видатки здійснюються за такими кодами: 2281 «Дослідження і розробки, окремі заходи розвитку по реалізації державних (регіональних) програм»; 2282 «Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку»; 2610 «Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)». Капітальні видатки – 3210 «Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)» [2]. Детальне розмежування статті видатків подається у Плані використання бюджетних коштів.

Економічна класифікація видатків бюджету призначена для розмежування видатків бюджетних установ та одержувачів бюджетних коштів за економічними характеристиками операцій, які здійснюються відповідно до функцій держави та місцевого самоврядування [3].

Реєстрація бюджетних зобов'язань здійснюється в межах бюджетних асигнувань, установлених кошторисами (планами використання бюджетних коштів). Одержувачі отримують кошти від головних розпорядників як для виконання певних програм, так і для підтримання їхньої діяльності (тобто це може бути видатки на оплату праці, утримання та нарахування; на оплату комунальних послуг; інших поточних видатків; комунальних витрат). Реєстрація бюджетних зобов'язань згідно Наказу МФУ 309 за напрямком «Заробітна плата» відбувається розрахунково, тобто проставляються суми згідно Кошторису (Плану використання бюджетних коштів), а реєстрація видатків за комунальними, поточним та капітальними – згідно укладених договорів протягом 7 робочих днів.

Згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі для асигнувань на взяття зобов'язань є два балансові рахунки «9151» та «9161» для державного та місцевого бюджету відповідно. Ці рахунки на початку року відповідають затвердженому кошторису. Проте, щоб уникнути нецільового використання бюджетних коштів для розпорядників коштів, які відносяться до закладів фахової передвищої та вищої освіти, закладів охорони здоров'я, що утримуються за рахунок бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів, при реєстрації бюджетних зобов'язань спеціалістам казначейства доцільно здійснювати додатковий облік за планом використання бюджетних коштів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

2. Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету: Наказ Міністерства фінансів України від 12.03.2012 р. № 333. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12

3. Про затвердження Порядку реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України: Наказ Міністерства фінансів України від 02.03.2012 р. № 309. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0419-12

4. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.2013 р. № 1203. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-14#Text

Буярський Андрій Васильович
студент гр. ФФм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., доцент Горин В. П.

ПЕРСПЕКТИВИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Період переходу економіки України на ринкові умови функціонування характеризувався різким зниженням стандартів життя населення і наростанням соціальної напруги. Навіть після відновлення економічного зростання в країні досягти докризових показників рівня життя поки не вдалось. Натомість, ступінь майнового розшарування, рівень бідності та соціальної ексклюзії перевищують показники європейських країн з соціально-орієнтованою ринковою економікою. За цих обставин держава має задіювати широкий спектр фінансових важелів та інструментів з метою зниження гостроти цих проблем і підвищення рівня життя населення. При цьому, поряд із створенням сприятливих умов для підвищення економічної активності населення через забезпечення доступу до ресурсів, розширення можливостей (що відповідає ідеям концепції інклюзивного сталого розвитку), не менш важливо забезпечити стабільне фінансування соціальних бюджетних програм, спрямованих на підтримку вразливих верств населення, реалізацію заходів з протидії негативним соціальним явищам.

Зважаючи на економічні й соціальні передумови, історичні традиції та обрану модель соціально-орієнтованої держави провідними джерелами коштів для реалізації соціальних програм в Україні є ресурси бюджетів усіх рівнів та фондів загальнообов'язкового соціального страхування. Сконцентровані у них фінансові ресурси виступають фінансовим підґрунтям для реалізації цілого спектру бюджетних програм матеріальної та іншої підтримки різних верств населення, які потрапили під дію соціальних ризиків. Проте, у нашій країні всупереч економічним можливостям було обрано найбільш витратну модель надання соціальних трансфертів, більшість з яких надаються за категоріальним принципом (за приналежністю до певної суспільної категорії), що знижує їх адресність, проте спричиняє значні витрати бюджетних ресурсів. В умовах повномасштабної війни проти України та значного розширення контингенту громадян, які невідкладно потребують соціальної підтримки, така політика у царині соціального захисту населення виявилась нежиттєздатною, оскільки потребує значного збільшення обсягів фінансування. В цих умовах виникає необхідність пошуку альтернативних механізмів та інструментів фінансування соціальних заходів, які не передбачатимуть використання бюджетних коштів. У світовій практиці такими інноваційними механізмами залучення ресурсів для потреб соціального захисту є соціальне підприємництво та фандрайзинг.

Змістовне наповнення поняття соціального підприємництва визначають у вузькому та широкому тлумаченні. Відповідно до першого підходу, під ним розуміють діяльність щодо ідентифікації соціальних проблем та застосування традиційних принципів підприємництва для організації роботи підприємства,

діяльність якого забезпечить соціальні зміни й вирішення виявленої проблеми. У широкому розумінні під соціальним підприємництвом розуміють будь-яку соціальну ініціативу, незалежно від того, чи передбачає вона комерційний успіх чи ні, проте обов'язковою ознакою якого є інноваційна компонента (інновації як спосіб вирішення соціальної проблеми). Незважаючи на усталений стереотип, що соціально корисна діяльність є апріорі неприбутковою, зачинатель ідеї соціального підприємництва М. Юнус розглядає його як «прибутковий бізнес, який дотримується принципів корпоративної соціальної відповідальності, має соціальні цілі та прибутки від якого спрямовуються головно на розвиток самого підприємства, а також на підтримку громади та втілення соціальних проектів» [7, с. 32]. Саме можливість досягнення комерційного успіху якісно відрізняє соціальне підприємництво як спосіб концентрації фінансових ресурсів для вирішення соціальних проблем від спрямування для цих цілей бюджетних коштів. Незважаючи на те, що воно містить елементи благодійності та загалом соціальну мету існування, соціальне підприємництво все ж бізнес-рішенням соціальної проблеми, що передбачає урахування інтересів не лише суспільства, але й конкретного підприємця.

Теоретичне підґрунтя соціального підприємництва перебуває на етапі формування, тому чітке розуміння його сутності ат іманентних характеристик дотепер повною мірою не визначене. Проте, поряд із чіткою соціальною місією діяльності й інноваційним способом вирішення виявленої соціальної проблеми, іншими відмінними рисами соціального підприємництва визначають такі, як: імплементація бізнес-методів управління для забезпечення самоокупності та комерційного успіху (хоча самофінансування не виключає активне залучення соціальними підприємствами різних форм грантової підтримки); високий рівень відкритості та відповідальності перед суспільством за результати діяльності. Однак необхідно зазначити, що в останні десятиліття у бізнес-середовищі спостерігається загальний тренд до підвищення інформаційної відкритості та активізації соціально-відповідальної поведінки як важливих параметрів іміджу компанії та формування її ринкової вартості. Відповідно, відкритість роботи на сьогодні вже не виступає виключною ознакою соціального підприємництва.

Не сформованість теоретичного базису соціального підприємництва має наслідком той факт, що у науковому середовищі виокремлюють багато типів таких підприємств, в основу чого покладено відмінності у визначеній місії їх функціонування:

– соціальні підприємства, які функціонують як звичайні бізнес-структури, проте своєю соціальною місією визначають працевлаштування представників певних цільових категорій населення (жінки, які зазнали сімейного насильства; безпритульні; внутрішньо переміщені особи; наркомани тощо);

– соціальні підприємства, які декларують соціально орієнтований профіль діяльності, тобто продукування благ, які мають чітко виражене соціальне призначення (розширення доступу до ресурсів чи благ, просування екологічно безпечних продуктів та ін.);

– соціальні підприємства, які функціонують на засадах комерційного розрахунку, однак відповідно до установчих документів певну частину свого прибутку спрямовують на реалізацію соціальних ініціатив і проєктів (допомогу особам з обмеженими можливостями, утримання закладів для безпритульних громадян, притулків для бездомних тварин, вирішення екологічних проблем чи ін.). До цієї когорти іноді також зараховують підприємства, які спрямовують частину свого прибутку на фінансування діяльності громадських організацій, що ставлять перед собою соціальні цілі діяльності.

Попри те, що соціальне підприємництво розвивається в Україні, темпи його поширення залишаються вкрай низькими. Стримують розвиток цього інноваційного механізму вирішення соціальних проблем низка формальних та неформальних бар'єрів: відсутність чіткого правового оформлення соціальних підприємств, визначення цього поняття у правовій базі зумовлює нерозуміння його сутності у владних колах, у бізнес-середовищі та громадськістю; низька інформованість вітчизняного суспільства про переваги такої форми діяльності, недостатній рівень фахової підготовки персоналу донорських організацій, які проводять конкурси соціальних проектів; формальний інтерес з боку інституцій громадянського суспільства до розвитку соціального підприємства, страх перед ризиком та нестача досвіду й навиків ефективного управління. Як слушно зазначають В. Горин та В. Булавинець, вагому роль у стримуванні розвитку соціальних підприємств відіграють «усталені стереотипи щодо виключної відповідальності держави за вирішення соціальних проблем, інертність громадськості, тотальна недовіра до суб'єктів господарювання, які декларують соціальні цілі своєї діяльності» [2, с. 32-33].

Іншим перспективним механізмом недержавного фінансування соціальної політики є фандрайзинг (від англ. fund – фонди, ресурси і rising – підвищувати) – діяльність з мобілізації фінансових та інших ресурсів для втілення соціально-значущих неприбуткових проектів, яка здійснюється на професійній основі та вимагає спеціальних знань і навиків. Фандрайзинг можливо охарактеризувати як соціальну технологію формування й розвитку багатовекторного соціального партнерства. «На практиці фандрайзинг більш характерний для діяльності громадських організацій та установ, однак в сучасних умовах він отримує все більше поширення у закладах соціальної сфери (освітні установи, бібліотеки, культурно-мистецькі заклади та ін.), елементи фандрайзингу присутні також в діяльності органів виконавчої влади на рівні територіальних громад» [3, с. 15]. Проте, однією із головних перепон для розвитку фандрайзингу в Україні як способу мобілізації фінансових ресурсів для реалізації соціальних ініціатив є відсутність досвіду та навиків працівників соціально-гуманітарної сфери щодо підготовки проєктів та документації для залучення фінансування, відсутність бажання змінювати традиційний уклад діяльності.

Окремою формою фандрайзингу для реалізації соціальних проєктів, яка поступово розвивається в Україні є краудфандинг (від англ. crowd – натовп та funding – фінансування). Він передбачає залучення коштів для заснування бізнесу чи реалізації соціальних проектів від великої кількості людей через

Інтернет-платформи і дає право донору отримати частку у власності, акції компанії чи дивіденди. У світовій практиці розвивається кілька різновидів краудфандингу, які передбачають надання фінансування у формі грантової підтримки, безпроцентного кредитування (Kiva) чи кредитування на пільгових умовах (Zopa, Babyloan, Lending Club ін.). Найбільшою краудфандинговою платформою в Україні в останні роки залишається веб-портал «Спільнокошт Велика Ідея» [1], яка фокусується на мобілізації коштів для втілення соціальних та культурно-мистецьких проєктів. Проте, характерною ознакою також форми фінансування соціальних заходів в Україні як краудфандинг є поки незначні обсяги можливої підтримки, внаслідок чого ймовірність акумуляції необхідних сум для повноцінної реалізації проєктів невисока. Причини цього полягають у недостатній поінформованості вітчизняного суспільства щодо інноваційних форм фінансової підтримки соціальних ініціатив, недовіра до них, а також слабкість культури меценатства.

Список використаних джерел:

1. Велика Ідея – платформа соціальних інновацій. URL: https://biggggidea.com/
2. Горин В. П., Булавинець В. М. Соціальне підприємництво як інструмент диверсифікації фінансування соціальної політики. *Агросвіт.* 2021. № 15. С. 29-35.
3. Горин В. П., Карпишин Н. І. Особливості фандрайзингу у публічному секторі економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 16. С. 13–19.
4. Малиняк Б., Горин В., Письменний В. # аналізуємобюджет: доступно про головне: посібник / за ред. Б. Малиняка. Тернопіль: ZAZAPRINT, 2017. 76 с.
5. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: монографія / за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 376 с.
6. Yunus M., Weber K. Creating a world without poverty: social business and the future of capitalism. New York: Public Affairs, 2007. 261 p.

Валігура Володимир Андрійович
к.е.н., доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Дячук Володимир Андрійович
студент гр. ФФАм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ОСОБЛИВІ УМОВИ СПЛАТИ ЄДИНОГО ПОДАТКУ ТА ПДВ НА ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

2022 рік відзначився безпрецедентними змінами податкового законодавства загалом, і у сфері справляння ПДВ, зокрема. З початком війни та введенням військового стану українська економіка зазнала великих збитків. Військові дії на значній території держави, руйнування інфраструктури та неможливість ведення підприємницької діяльності вимагали термінових заходів підтримки бізнесу і в тому числі за допомогою антикризового податкового регулювання. У відповідь на поставлені виклики Верховна Рада України прийняла ряд законів, які послабили податкове навантаження, ліквідували податкові наслідки по операціях з різноманітної підтримки Збройних сил України та осіб, які постраждали від наслідків війни.

Ключовим нормативним актом у сфері податкових правовідносин, який був прийнятий у відповідь на ризики та загрози, спричинені війною, був Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 № 2120-IX [1]. Окрема норма цього закону стосується справляння ПДВ на період воєнного стану та пов'язана із розширенням критеріїв функціонування платників на єдиному податку. Так, Законом № 2120-IX встановлено, що з 1 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України платниками єдиного податку третьої групи можуть бути фізичні особи – підприємці та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 10 млрд грн. Ставка єдиного податку для таких платників встановлена на рівні 2% від доходу. Такі платники звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податку на додану вартість з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України.

Таким чином, більшість юридичних осіб отримали право перейти на сплату єдиного податку за ставкою 2% без сплати ПДВ. Ця норма має безпосередній антикризовий характер і покликана знизити податкове навантаження на бізнес в Україні у період війни. Частина платників ПДВ почали переходити на цю систему оподаткування і призупинили реєстрацію як платники ПДВ. Однак, така практика не є масовою з декількох причин:

1. Платники податків порівнюють своє податкове навантаження на загальній та спрощеній системах оподаткування, яке часто не кардинально відрізняється;

2. На спрощеній системі доходи рахуються за касовим методом, що прискорює щомісячну сплату єдиного податку;

3. Неможливість здійснювати бартерні операції на єдиному податку, що може бути актуальним в умовах кризи ліквідності спричиненої війною;

4. Платники очікують як поведуть себе їх контрагенти. Якщо клієнти продовжують перебувати на загальній системі і платити ПДВ, то суб'єкт господарювання теж залишається платником ПДВ щоб не втратити збуту;

5. Бізнес надіється на нетривалий період воєнного та надзвичайного стану, і не спішить змінювати умови сплати податків та ведення обліку.

Така норма, в частині зупинення реєстрації великої кількості платників ПДВ, може спричинити вагомі втрати бюджету від несплати цього податку. Перехід платників на особливі умови сплати єдиного податку буде залежати від тривалості воєнного та надзвичайного станів. Нині оцінити фіскальні втрати для держави практично неможливо, оскільки відсутні дані щодо кількості платників ПДВ, які перейшли на зазначену систему. Разом із цим, хочемо зауважити про ризики тривалості описаної норми. Її поширення на період надзвичайного стану, який очікується після закінчення чи скасування воєнного може створити прецедент закріплення такої чи подібної спрощеної системи на постійній основі, що нестиме непосильні втрати для бюджету.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text.

Вітів Олександр Іванович
студент гр. ФПФм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н. Русін В. М.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Ринкові відносини, що розвиваються в нашій державі, зумовлюють необхідність забезпечення гарантованого соціального захисту непрацездатних верств населення. Сьогодні нестабільність у суспільстві вимагає досягнення певної стабільності; диференціація доходів зумовлює необхідність справедливого їх перерозподілу; інфляція передбачає застосування регулювання цін; існування безробіття передбачає надання соціальних гарантій тощо. У такій ситуації пенсійна система в умовах ринкових відносин є механізмом, що гарантує необхідну стабілізацію соціальних балансів у суспільстві.

Пенсійна система – це важлива складова соціального захисту населення кожної країни. Ефективність функціонування пенсійної системи створює передумови для добробуту населення та впливає на рівень стабільності у суспільстві. Пенсійна система України не відповідає вимогам сьогодення. Їй властиві такі проблеми, як недоліки діючої системи пенсійного забезпечення, недосконалість механізму її фінансування [2].

Дослідження теоретичних засад пенсійної системи України висвітлено у працях відомих вітчизняних учених: В. Бакуменка, В. Єлагіна, Е. Лібанової, О. Палій, В. Скуратівського та ін., і безпосередньо в дослідженнях: О. Зарудного, Н. Нарожної, М. Оробчука, В. Толуб'яка, Б. Надточія, І. Загорулька, В. Юраха, О. Мелешка, В. Романченка, А. Якиміва та ін. Вивченню теорії пенсійних систем в світовій науці присвячені праці таких зарубіжних учених, як П. Маріоні, Г. Мак Таггарт, П. Пестье, Р. Хинц, Э. Уайтхауз та ін. Проблеми управління пенсійною системою досліджено в публікаціях міжнародних організацій: ООН, МОП, Рада Європи, Світовий банк.

Важливо зазначити, що пенсійна система України в нинішньому вигляді заснована в січні 2004 р. і включає в себе відносини з формування, призначення і виплати пенсій у трирівневій пенсійній системі. Слід відмітити, що окремі науковці кваліфікують пенсійну систему як механізм, який забезпечує збирання, обліку внесків і виплату пенсій. Отже, пенсійна система – це сукупність правових, організаційних та фінансово-економічних інститутів і норм, метою яких є надання громадянам, які не працюють, матеріального забезпечення у вигляді пенсії, а також реалізація заходів щодо компенсації громадянам заробітку (доходу).

Складність структури пенсійної системи зумовлює класифікацію її форм. Це необхідно як з теоретичного, так і з практичного погляду. Більш точніше можна класифікувати пенсійну систему а за допомогою наступних чинників[1]:

– контингент охопленого пенсійним забезпеченням населення;

– умови, необхідні для отримання права на пенсію;

– принципи і джерела фінансування.

Також доцільно виділити дві основні моделі пенсійної системи:

– універсальну (національну) систему пенсійного забезпечення;

– систему, побудовану за страховим принципом (страхову).

Таким чином, спосіб фінансового забезпечення є принциповим фактором, за яким розрізняються пенсійні системи.

Пенсійні системи класифікують за такими критеріями[1]:

1) організаційно-правовим становищем (державне та недержавне страхування);

2) юридичним статусом (обов'язкове страхування; добровільне страхування);

3) організаційними формами (професійне страхування; територіальне страхування; корпоративне страхування);

4) страховими ризиками (хвороба; старість, інвалідність, професійні захворювання тощо).

В Україні історично склалась однорівнева пенсійна система на засадах солідарності поколінь, яка певним чином узгоджувалася з командно-адміністративною системою[3]. Нинішня пенсійна система України є відображенням еволюційного перетворення інституту пенсійного забезпечення, який було сформовано на початку 90 років XX століття після здобуття незалежності. Вона ґрунтується на солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яка побудована на механізмі пенсійного страхування, що визначає персоніфікований розподіл через суспільні страхові фонди надходжень від працездатного населення на користь пенсіонерів. Джерелом коштів для фінансування пенсій є Пенсійний фонд, який формується на основі страхових внесків підприємств та громадян.

В сучасних ринкових умовах соціального спрямування пенсійна система України не забезпечує громадян адекватним заміщенням пенсією заробітку, який ними втрачено у зв'язку із старістю, та запобігання бідності серед людей похилого віку. Таким чином, діючою пенсійною системою незадоволені як платники пенсійних внесків, так і переважна більшість пенсіонерів в Україні. Зволікання з усуненням зазначених суперечностей сприятиме загостренню соціальної напруженості.

Список використаних джерел:

1. Линдюк О. А. Сутність пенсійної системи та її місце в забезпеченні соціальної безпеки суспільства. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України.* 2009. Вип. 4. С. 290-298.

2. Лояк Л. М. Пенсійне забезпечення в Україні: сучасні реалії та європейський досвід. *Науковий вісник ІФНТУНГ*. 2018. № 2 (18). С. 35-42.

3. Мартиненко Н. Розвиток пенсійної системи України: поняття та сутність. *Теорія та історія державного управління.* 2017. № 3 (34). С. 55-61.

Горин Володимир Петрович
д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Марчук Сергій Петрович
студент гр. ДСПУАзм-14, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТОДИКУ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Одним із важливих завдань модернізації публічного управління в Україні є реформування системи надання адміністративних послуг. Створення зручних та доступних умов для їхнього отримання громадянами є важливою умовою розвитку економіки країни, поліпшення інвестиційного клімату й підвищення рівня життя населення. Імплементація демократичних принципів у діяльність органів публічної влади, розвиток громадянського суспільства актуалізують перебудову вітчизняної моделі публічного управління, зокрема у сфері надання адміністративних послуг. Провідною ідею реформи визначено трансформацію України у державу «сервісного» типу, орієнтовану на надання громадянам якісних та доступних адміністративних послуг. «Крієнтоорієнтовану» систему публічного управління слід розглядати як невід'ємний елемент формування механізму соціально-правового захисту населення, чинник стимулювання його соціальної та правової активності.

Проте, запорукою успішності проведення цієї реформи є вироблення об'єктивних підходів та дієвої методики оцінювання якості надання послуг. На думку І. Бригілевича [1, с. 6], це оцінювання є перевіркою діяльності суб'єкта надання послуг щодо їхньої відповідності визначеним стандартам. Розвиток системи надання адміністративних послуг потребує комплексності у вирішенні існуючих проблем на усіх етапах цього процесу.

Методологічним базисом оцінювання діяльності ЦНАП та результатів його діяльності у контексті надання адміністративних послуг може виступати система управління якістю ISO 9001. Ця система передбачає вибір принципу клієнтоорієнтованості як орієнтира при розбудові системи надання послуг. Підґрунтям для визначення пріоритетів розвитку системи є узагальнення зауважень та пропозицій, які містяться у відгуках та коментарях її користувачів (замовників послуг). Згідно стандарту ISO 9001 якість послуги перебуває у прямій залежності від ступеня відповідності параметрів послуги потребам та очікуванням споживача. Такі потреби повинні мати чітке формулювання та бути зрозумілими. З урахуванням таких передумов, алгоритм оцінювання якості адміністративних послуг має об'єднувати кілька послідовних етапів – від ідентифікації вимог до якості послуг до формування звітності за результатами оцінювання.

Початковим етапом алгоритму для оцінювання якості адміністративних послуг є ідентифікація вимог (стандарту) якості, адже без цього відсутній сам сенс оцінювання. В основу формулювання такого стандарту якості надання

адміністративних послуг мають бути покладені вимоги: нормативно-правової бази, яка врегульовує процедури надання послуг; органів влади, які виступають засновниками ЦНАПу; споживачів адміністративних послуг. Очевидно, що з точки зору легітимізації діяльності, найважливішим є дотримання вимог якості, визначених законодавчо. Так, у Законі України «Про адміністративні послуги» визначено принципи їх надання, а саме відкритість та прозорість, оперативність та своєчасність, інформаційна доступність, раціональна мінімізація документів та процедур та ін. [4]. Проте, в умовах посилення конкуренції у публічному секторі, зокрема щодо надання адміністративних послуг, перспективи розвитку ЦНАП визначає не тільки чітке дотримання вимог законодавства, але й орієнтація на потреби споживача. На основі глибокого оцінювання потреб та очікувань громадян через вивчення громадської думки доцільно коригувати правові стандарти якості надання адміністративних послуг.

Наступним етапом алгоритму оцінки якості надання адміністративних послуг є визначення предмета оцінювання, тобто конкретного ракурсу процесу обслуговування, який буде підданий вимірюванню. Такими ракурсами можуть бути: організаційні моменти діяльності ЦНАП (приміщення, графік роботи, наявність різних альтернатив отримання послуги та ін.); кваліфікація персоналу (рівень фахової підготовки працівників ЦНАПу, використання soft-skills, час обслуговування та ін.); процедурний чи діяльнісний аналіз тощо. Визначення таких ракурсів оцінювання дає можливість сформулювати його критерії та перейти безпосередньо до вироблення показників. Кожен орган влади чи місцевого самоврядування, окрім законодавчих вимог, може також виробити власні додаткові критерії оцінювання якості надання адміністративних послуг, з урахуванням специфіки інтересів мешканців громади чи власного бачення.

Критерії якості надання адміністративної послуги – це мірило, завдяки якому можливо сформулювати судження щодо ефективності функціонування суб'єкта їх надання. Такі критерії якості визначають, наскільки при наданні певної адміністративної послуги задоволені потреби й інтереси клієнта (замовника послуги) та наскільки професійною є діяльність адміністративного органу (його працівників). Узагальнення змісту нормативних вимог щодо надання адміністративних послуг через ЦНАП дає підстави сформулювати такі основні критерії якості обслуговування:

– ефективність, яка визначається двома характеристиками – результатом (фактом надання послуги, що засвідчено відповідним документом чи дією), а також своєчасністю надання послуги (дотримання вимог законодавства щодо терміну обслуговування);

– доступність, яка характеризує дотримання вимог щодо інформаційної, організаційної, фінансової та фізичної доступності адміністративних послуг. Під інформаційною доступністю необхідно розуміти забезпечення клієнтів даними щодо умов та строків отримання послуги. Фізичну доступність надання адміністративних послуг забезпечує облаштування приміщень ЦНАП для потреб людей з інвалідністю, а також організація виїздів у населені пункти територіальної громади для обслуговування їх мешканців. Щодо організаційної

доступності адміністративних послуг, то вона визначається через присутність фахівців ЦНАП на робочих місцях та встановлення зручного графіку роботи. Фінансову доступність адміністративних послуг визначають тим, наскільки фінансово обтяжливим для клієнтів є отримання цих послуг;

– професійна відповідність, яка визначається тим, наскільки фаховими є спеціалісти, які надають адміністративні послуги. Оцінювання відповідності кардового складу ЦНАП цьому критерію необхідно проводити з урахуванням поваги до особи та на основі сучасних індикаторів, які відповідають вимогам часу. Умовами підвищення професійної відповідності працівників, які надають адміністративні послуги, є постійний інтерес керівництва до підвищення рівня їхнього професіоналізму, а також розширення спектру адміністративних послуг через укладання меморандумів із відповідними державними структурами.

При оцінюванні якості надання адміністративних послуг важливо поряд із визначенням самих критеріїв оцінювання, забезпечити їхнє відображення у системі відповідних індикаторів. При цьому більш прийнятним є використання таких індикаторів, які піддаються кількісному вимірюванню, що забезпечує вищу об'єктивність результатів оцінювання. Кожному критерію оцінювання якості надання адміністративної послуги має відповідати визначений стандарт її надання. Стандарт якості адміністративної послуги – це набір мінімальних вимог щодо надання цієї послуги, який має забезпечити суб'єкт надання (ЦНАП), а критерії виступають у ролі мірила (взірця), за допомогою якого можливо оцінити рівень задоволеності споживача послуги її наданням.

Важливим аспектом оцінювання якості надання адміністративних послуг є застосування соціологічних методів, які на основі узагальнення суб'єктивних оцінок окремих індивідів забезпечують формування найбільш об'єктивного уявлення про якість обслуговування. В Україні дієвими є такі соціологічні методи оцінювання якості послуг, як:

а) методи внутрішнього оцінювання: опитування (анкетування); онлайн-опитування (опитування на веб-порталі, через електронні системи, оцінювання талонами електронної черги); внутрішній аудит; орієнтація на кращі практики;

б) методи зовнішнього оцінювання: зовнішнє соціологічне опитування; опитування (анкетування); експертне оцінювання; зовнішній аудит.

Застосування соціологічних методів оцінювання вимагає системності та систематичності. Системність полягає у тому, що в рамках оцінювання слід застосувати не один, а кілька методів вимірювання, що забезпечить задіяння усіх зацікавлених сторін, а також періодично узагальнювати інформацію, отриману від усіх вимірювань. Системність застосування методів оцінювання дає змогу прослідкувати динаміку зміни ситуації щодо якості надання послуг. Систематичність полягає у тому, що застосування кожного з обраних методів оцінювання має забезпечуватись не рідше, ніж раз на рік. За цих умов стає можливим проведення комплексного оцінювання якості послуг впродовж календарного року, коригування планів та дій, потреби у ресурсах на їхню реалізацію.

Ефективність застосування певних методів оцінювання якості надання адміністративних послуг значною мірою залежить від розробленості методики як послідовності дій, способів отримання інформації та засобів фіксування, визначення орієнтовних термінів проведення оцінювання та виконавців. На теперішній час в Україні застосовують кілька основних методик оцінювання якості надання адміністративних послуг на основі застосування соціологічних методів, розроблених Центром політико-правових реформ. Застосування цих методик дало змогу сформувати певний рейтинг територіальних громад за рівнем якості надання у них адміністративних послуг, а також виробити для усіх громад орієнтири щодо покращення діяльності ЦНАПів.

Значного поширення в останні роки набуло також застосування методу експертного оцінювання якості надання адміністративних послуг із залученням зовнішніх експертів. На теперішній час у відкритому доступі є інформація про низку рейтингів діяльності ЦНАП, які враховують різні критерії оцінювання: величину переліку адміністративних послуг, інтегрованість різних напрямів надання послуг, рівень охоплення населення адміністративними послугами та ін. В більшості випадів, такі рейтинги мають регіональний характер, тобто вибірка для оцінювання формується з організацій, які надають послуги в межах певної області чи району. Крім цього, через використання різних критеріїв оцінювання об'єктивність отриманих рейтингів може бути сумнівною.

Одним з перспективних методів вимірювання якості надання послуг ЦНАП є внутрішнє оцінювання через онлайн-опитувань на сайті установи, електронні системи (через телефонний дзвінок чи онлайн-форму відразу після отримання клієнтом послуги), оцінювання через талони електронної черги (оцінити якість надання послуги можливо через вкидування талону електронної черги до відповідної скриньки на виході з приміщення установи).

Поряд із соціологічними методами оцінювання якості надання послуг ЦНАП, ефективним є також підхід, який передбачає проведення внутрішнього та зовнішнього аудиту. Внутрішній аудит проводять підготовлені аудитори, які є працівниками вищестоящого органу влади – засновника ЦНАП. Ефективність застосування внутрішнього аудиту полягає у тому, що результати оцінювання безпосередньо пов'язані з процесами надання послуг і є систематичними. Це дає змогу оцінити динаміку якості надання послуг в довгостроковому періоді та окреслити довгострокові перспективи її поліпшення. Застосування зовнішнього аудиту якості надання адміністративних послуг із застосуванням запрошених експертів більш об'єктивне з точки зору відсутності конфлікту інтересів. Такий аудит є зовнішнім незалежним підтвердженням якості обслуговування при наданні адміністративних послуг. Цінність зовнішнього аудиту в тому, що залучення зовнішнього кваліфікованого аудитора може вказати на проблемні питання надання послуг, які не помітні з точки зору внутрішнього середовища організації. Це дає можливість виробити більш комплексні пропозиції щодо підвищення якості надання адміністративних послуг.

Список використаних джерел

1. Бригілевич І. Діяльність ЦНАП та оцінка якості надання адміністративних послуг. Практичний посібник. К.: Проект ПРОМІС, 2017. 40 с.

2. Горин В. П. До питання про сутність і таксономію публічних послуг. *Інноваційна економіка*. 2012. Вип. 2. С. 72-77.

3. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: монографія / за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 376 с.

4. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text

Гуцул Інна Анатоліївна
к.е.н., доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Барилко Денис Ігорович
студент гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ПРОТИДІЯ КОНТРАБАНДНИМ ЯВИЩАМ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ МІНІМІЗАЦІЇ

Згідно зі ст. 201 Кримінального кодексу України, контрабандою вважається переміщення товарів у великих розмірах і культурних та історичних цінностей, отруйних та сильнодіючих речовин, радіоактивних матеріалів, вибухових речовин, а також зброї та боєприпасів, спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю.

Здійснюючи контрабандні дії, використовують способи, тобто дії особи, що включають підготовку, виконання і приховування незаконного переміщення через митний кордон, які можна розподілити на дві групи:

Фізичні методи:

- приховування – намагання приховати контрабандний товар в іншому товарі або із задекларованим провезти не задекларований чи сховати товар від митного огляду;
- погрозу працівникам митниці для отримання дозволу на імпорт/експорт контрабанди;
- перевезення дуже великої кількості товару, що дає можливість перемістити незначну частину контрабанди.

Економічні методи:

- хабарництво – спосіб підкупу співробітників митниці за дозвіл на імпорт/експорт контрабанди;
- використання дипломатичного захисту – товар має змогу ввозитись/вивозитись як дипломатичний багаж, який звільняється від митного огляду;
- заниження митної вартості товару, що переміщається через митний кордон.

Контрабанда може перевозитись за допомогою подання митним органам:

а) підроблених документів, що може виявлятися як у частковій зміні первинного змісту справжнього документа (шляхом підчищання чи виправлення), так і у повному виготовленні фальшивого документа від бланка до підписів, печаток та штампів;

б) документів, які були отримані незаконним шляхом і містять справжні підписи, печатки, та надають право переміщати товари через митний кордон особі, яка такого права не має. Це можуть бути документи, отримані за допомогою хабара, обману або навіть погроз;

в) документів, які є справжніми за формою, але містять неправдиві відомості. Переважно в таких документах занижується кількість товару або товари записуються за іншими назвами.

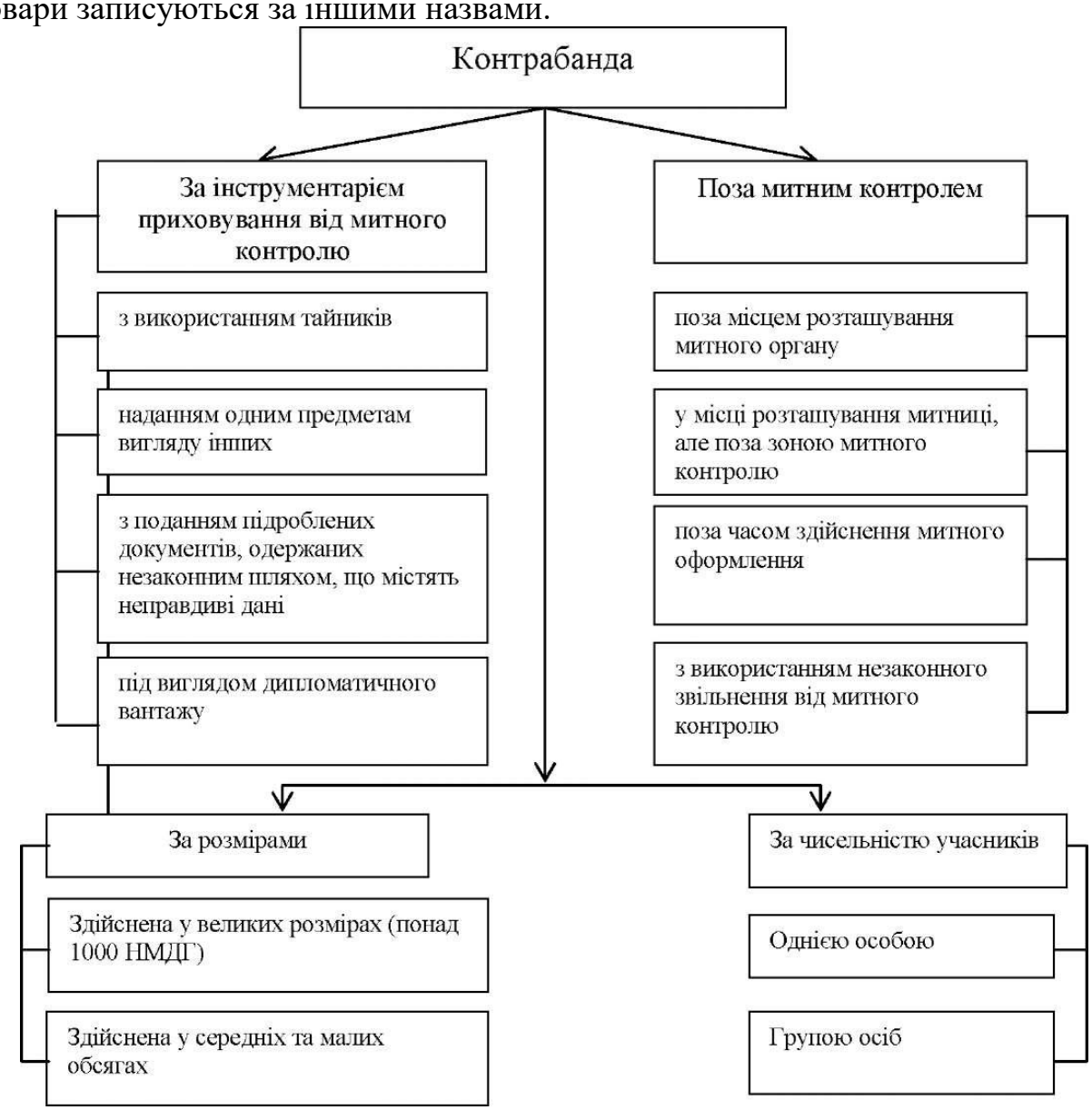

Рис. 1. Типологія поняття «контрабанда» з врахуванням особливостей дій її здійснення

Повертаючись до української практики протидії контрабандним явищам, зазначимо, що для протидії контрабанді необхідно вирішити такі проблеми:

1) встановити жорсткий парламентський та громадський контроль за діями митних та прикордонних органів та забезпечити покарання за корупційні діяння;

2) оптимізувати ставки ввізного мита, акцизного податку та ПДВ з врахуванням забезпечення необхідного рівня захисту внутрішнього ринку;

3) спростити процедуру митного оформлення товарів;

4) забезпечити взаємодію органів СБУ, МВС, Державної прикордонної служби України, а також правоохоронних та контролюючих органів суміжних держав та митних і податкових органів ДФС для обміну інформацією;

5) забезпечити технічне обслуговування митниць сучасними засобами митного контролю, тобто встановити системи відеоспостереження, електронні ваги, прилади для сканування тощо;

6) сприяти розвитку кінологічної служби та застосувати пошукові методики виявлення наркотиків, засновані на міжнародному досвіді;

7) видати аналоги наркотичних засобів для тренування собак, адже тренування проходять із застосуванням замінників, які за запахом відрізняються від оригіналу;

8) висвітлювати в засобах масової інформації дії органів державної влади, пов'язані із боротьбою з контрабандою та порушеннями митних правил.

Список використаних джерел:

1. Гуцул І. А. Митна політика зарубіжних країн. Навчальний посібник. Тернопіль: Видавничий центр «Вектор», 2018. 125 с.

Гуцул Інна Анатоліївна
к.е.н., доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Репецька Вікторія Вікторівна
студентка гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ МИТНИЦІ В УКРАЇНІ

«Customs Blueprints» – це методика виконання послідовних дій для реформування митних адміністрацій відповідно до вимог Європейського Союзу. Для України впровадження таких стандартів є вимогою часу, бо існують значні відмінності у діяльності митниць, які потрібно вирівняти. Цей звід стандартів описує стандарти ЄС в 19 основних сферах, які мають допомогти митним адміністраціям з'ясувати слабкі та сильні сторони їхньої діяльності, визначити ті питання, які потребують вирішення [1].

Беручи до уваги митні стандарти ЄС і вимоги міжнародних організацій, у 2018 р. Міністерство фінансів України розробило проект Плану дій з реформування митниці, який містить 19 напрямів (рис. 1).

Рис. 1. Напрями реформування митниці в Україні

Кожен із зазначених напрямів має чітко визначені завдання, заходи, виконавців та індикатори виконання [2]. Україні для зменшення ризиковості митного простору слід переорієнтуватися з фіскального оцінювання митних інституцій на регулююче, посиливши контроль на тих напрямах, за якими існують ризики та виклики.

Посилення кадрового потенціалу функціонування інституційної платформи передбачає підвищення фаховості працівників митниць, володіння іноземними мовами. Зважаючи на зростання рівня інформатизації, одним із напрямів процесу професійної підготовки визначено активізацію дистанційного навчання, сучасними трендами якого є такі: адаптивні технології навчання; мікронавчання; збір аналітики для покращення навчання; інтерактивність та ігрові елементи у навчанні; навчання, що базується на інструктивному відео.

Інтерактивність у дистанційному навчанні є діючим механізмом засвоєння інформації слухачами, за допомогою якого відбувається активне навчання. Такий підхід зменшує ризики для митного простору країни, ефективність діяльності всіх інституцій та сприяє вдосконаленню практичних навичок слухачів у сфері застосування процедур митного контролю в режимі дистанційного навчання, забезпечує поглиблений ступінь залучення у навчальний процес із використанням технологій 3D.

Разом з тим, вважаємо, що інституційна платформа повинна враховувати світові тренди, зокрема, пріоритети розвитку інституційної платформи глобального митного простору, основою якого є Всесвітня митна організація, будуватися із залученням усіх інституцій, причетних до функціонування митного простору, та громадянського суспільства. Взаємна співпраця й усунення дублювання функцій тільки сприятиме безпеці простору та його збалансованості. Тим більше, що така взаємодія все одно має місце на практиці, проте відсутня логічна схема міжвідомчої координації. Важливою є розбудова прикордонної інфраструктури, адже окремі пункти пропуску не мають належного технічного оснащення та матеріальної бази, та логістичної, зокрема, в аеропортах, забезпечення сервісних послуг у наземних пунктах пропуску, покращення стану транспортної інфраструктури. Інституційних змін та координації потребує система захисту прав інтелектуальної власності та підтримка екологізації митного простору. На значні зміни можна розраховувати після реформування Державної митної служби України та виведення митної складової з її структури, яка базуватиметься на ризикоорієнтованому та сервісному підходах [4].

Зважаючи на те, що митний простір України безпосередньо пов'язаний із зовнішньоекономічною діяльністю та реагує на будь які її зміни, з метою зменшення його ризиковості та оцінювання профілі ризиків мають ураховувати специфіку та структуру зовнішньоекономічної діяльності з точки зору учасників ЗЕД, географії її здійснення, виду транспортних перевезень, обсягів і напрямів переміщення вантажопотоків, а також їхньої структури.

Міжнародне співробітництво залишається одним із визначальних векторів трансформації митного простору України та потребує створення всеохоплюючої інституційної платформи, яка охоплюватиме не лише вектори міжнародного співробітництво Державної митної служби України (хоча вона є основним інститутом), а й інших установ та організацій, які були розглянуті при аналізі інституційному забезпеченні митного простору України.

Наприклад, підписано Меморандум між Державною митною службою України та Міністерством інфраструктури України про співпрацю у галузі інформаційних технологій щодо вдосконалення процедур у морських портах щодо товарів, що переміщуються в контейнерах.

У процесі діяльності Державна митна служба України також здійснює міжвідомчу взаємодію із Міністерством оборони України, Службою безпеки України, Міністерством економічного розвитку України, Держекспортконтролем України, Міністерством закордонних справ України щодо забезпечення державного експортного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання. Так, в умовах нестабільної ситуації на сході України стратегічним напрямом, який потребує посиленої уваги, є контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання. Діяльність, пов'язана з державним контролем за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання, з дотриманням міжнародних зобов'язань, забезпеченням захисту національних інтересів України щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки, обмеженням передач звичайних видів озброєння, а також здійсненням заходів щодо недопущення використання зазначених товарів у терористичних та інших протиправних цілях [3].

Основний напрям міжнародного співробітництва ДМС України з Всесвітньою митною організацією, EUBAM, Європейським офісом з боротьби з шахрайством (OLAF) та митними адміністраціями інших країн – це протидія митним правопорушенням та контрабанді товарів.

EUBAM – це Місія Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні, робота якої розпочалася в 2005 р. (мандат дійсний до 2020 р.) за підписання країнами Меморандуму про взаєморозуміння [1]. Прикордонна допомога охоплює як питання управління кордоном, так і митної справи й торгівлі. Основними її цілями є такі:

– «…сприяти мирному врегулюванню придністровського конфлікту за допомогою заходів зі зміцнення довіри і зближення законодавства і процедур у сфері митниці, торгівлі, транспорту та організації транскордонної діяльності;

– забезпечити повне впровадження практик Інтегрованого управління кордоном (ІУК) на молдавсько-українському кордоні;

– допомагати урядам Молдови та України більш ефективно боротися з транскордонною злочинністю» [3].

Інноваційна платформа повинна стати однією із фундаментальних у ризикоорієнтованій парадигмі збалансування митного простору України, адже

інноваційний чинник – це важлива детермінанта соціально-економічного розвитку її економіки в глобальному середовищі та результативної інтеграції у глобальний простір із збереженням конкурентоспроможності. Становлення інноваційної платформи передбачає наступні ініціативи: моніторинг основних технологічних новинок у світі, в тому числі із використанням 4D і 5D принтерів; створення єдиної ІТ-системи, в тому числі із приєднанням до неї інформаційних систем інших країн, що забезпечить швидкий обмін інформацією, можливість отримання попередньої інформації, ідентифікацію отримувача товару, визначення ступеня ризиковості операції, ще до поступлення товару у пункт пропуску; використання сучасних методів обробки даних у роботі з великими масивами інформації; створення та впровадження технічних засобів митного контролю розробка інформаційної системи міжнародної торгівлі; використання новітніх інтелектуальних програм у роботі митниць, наприклад, у практиці діяльності митниць інших країн успішно використовуються алгоритм штучного інтелекту для визначення ризиків; впровадження інноваційних технологій проведення митного контролю, митного оформлення (наприклад, корисним є досвід проведення митних процедур в аеропорту Дубаї (ОАЕ) із використанням біометричних технологій) [1].

Список використаних джерел:

1. Голинський Ю. О., Гриник І. Р. Митний контроль в Україні та напрями його вдосконалення. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С. 646-650.

2. Гуцул І. А. Ефективність управління митними ризиками у країнах Європейського Союзу та Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 36. С. 377-384.

3. Микуляк О. В., Стефанишин Р. І. Впровадження інформаційних технологій у митну практику України. *Світ фінансів*. 2020. Вип. 4 (61). С. 53-66.

4. Шевчук С. В. Визначення сутності інструментів та важелів регулятивного потенціалу держави забезпечення митних інтересів України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 4. С. 48-53.

Дем'янишин Василь Григорович
д.е.н., професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Ништа Юрій Романович
студент гр. ФПФм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Державна політика у сфері бюджетного планування здійснюється із врахуванням особливостей соціально-економічного розвитку країни, її адміністративно-територіальних одиниць, важливості перетворення бюджетного планування на дієвий інструмент економічного зростання, узгодження бюджетно-податкової політики із основними завданнями стратегічного розвитку економіки. Посилення якісного рівня вітчизняного бюджетного планування з врахуванням відповідного світового досвіду сприятиме дієвим інституційним перетворенням суспільного розвитку.

Програмно-цільовий метод є одним із основних методів управління державними коштами у довгостроковій середньостроковій перспективі, та спрямований на розробку бюджетних програм, орієнтованих на кінцевий результат. Використовуючи даний метод бюджетного планування, державні фінансові інститути здійснюють формування показників бюджету на довго- і середньостроковий період з метою досягнення цілей, визначених відповідно до стратегічних пріоритетів економічного та соціального розвитку країни.

Зазначений підхід до планування бюджету сприятиме реалізації сукупності заходів, спрямованих на підвищення ефективності та результативності бюджетних асигнувань, забезпечить достатній рівень прозорості прийняття рішень у сфері державного фінансового регулювання.

Система бюджетного планування потребує подальшого вдосконалення за рахунок розвитку інституційних засад бюджетного процесу. Модернізація бюджетних програм має відбуватися завдяки розширенню стратегічних цілей, досягнення яких покладено на головного розпорядника бюджетних коштів. Важливим є запровадження у процес бюджетного планування механізму розробки щорічних доповідей головними розпорядниками бюджетних коштів про досягнуті результати, здійснення їх оцінки.

Програмно-цільовий метод планування потребує удосконалення у сфері застосування механізму оцінки ефективності та моніторингу виконання бюджетних програм. Важливим є запровадження методологічних підходів до визначення рівня ефективності бюджетної програми на основі системи розрахунку кількісних і якісних показників та оцінювання програми за результатами виконання. Зазначене дозволить формалізувати порядок ухвалення рішень про необхідність планування бюджетної програми у державному бюджеті на наступний бюджетний період, виходячи з соціально-економічної результативності її виконання.

Вагомим є розроблення та запровадження оцінки виконання програм шляхом порівняння результатів виконання бюджетних програм між розпорядниками коштів та головними розпорядниками коштів, визначення найбільш ефективних бюджетних програм, планування показників на наступний бюджетний період на основі фактичного виконання в минулому періоді.

З метою визначення у середньостроковій перспективі соціально-економічного ефекту реалізації програми на етапі планування та за результатами виконання бюджету потребується запровадження результативного показника ефекту, який характеризує корисність впровадження програми для розвитку відповідної галузі, відображає вплив на соціально-економічне зростання у середньостроковому періоді, що надасть можливість підвищити якісний рівень управління бюджетними програмами.

Доцільність реалізації бюджетної програми має ґрунтуватися на основі кінцевих стратегічних цілей, передбачених планами діяльності головного розпорядника бюджетних коштів. Для досягнення достатнього рівня бюджетної результативності важливим є упорядкування та оптимізація кількості бюджетних програм, зокрема шляхом складання головними розпорядниками бюджетних коштів плану діяльності на наступні за плановим два бюджетні періоди відповідно до середньострокових пріоритетів.

Ефективним напрямом бюджетного планування є практика бюджетних слухань, яка передбачає не лише звітування місцевих фінансових органів про виконання бюджету адміністративно-територіальних одиниць, але і участь громадськості у процесі складання проектів місцевих бюджетів на середньо строкову перспективу.

Перспективне бюджетне прогнозування є важливим інструментом державного регулювання економіки і соціальних процесів, оскільки обґрунтовує напрями використання бюджетних коштів у майбутньому з урахуванням визначених цілей та пріоритетів соціально-економічного розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Шаповал С. Л. Система бюджетного планування в Україні. *Вісник КНТЕУ*. 2016. № 5 (109). С. 112-124.

2. Лук'яненко І. Г. Управління ризиками при прийнятті фінансових рішень з урахуванням західного досвіду. *Вісник НТУ*. Київ: НТУ, 2010. Вип. 20. С. 247–252.

3. Самошкіна О. А. Перспективне прогнозування видатків бюджету та його вплив на соціально-економічний розвиток. *Наукові праці НДФІ.* 2008. Вип. 4. С. 112–117.

4. Корнієнко Н. М. Зарубіжний досвід програмно-цільового бюджетування та його використання в Україні. *Вісник ДДФА:* Економічні науки. 2012. № 2. С. 147–152.

Дмитрів Володимир Ігорович
к.е.н., доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Лазарчук Наталія Анатоліївна
студентка гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

МИТНІ ПРОЦЕДУРИ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ РІЗНИМИ ВИДАМИ ТРАНСПОРТУ

Сутність поняття «митні процедури» передбачає операції, пов'язані із митним оформленням товарів та транспортних засобів через митний кордон України, митного оформлення цих товарів і транспортних засобів, а також справляння податків та зборів передбачених законодавством України.

Митні процедури проводяться в процесі виникнення митних відносин між фізичними та юридичними особами, в першу чергу учасниками ЗЕД та митними органами при переміщенні товарів та транспортних засобів через митний кордон України. На практиці митні процедури являють собою сукупність дій працівників митних органів, які здійснюються задля дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи. Сам порядок реалізації митних процедур залежить від обраного напрямку, способу та засобу переміщення через митний кордон.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням рф на територію України, Державна митна служба України відповідно до Закону України від 24 березня 2022 року № 2142-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період воєнного стану», були внесені наступні зміни до митного законодавства щодо здійснення митних процедур [1]:

– звільняються від сплати митних платежів: ПДВ, акцизного податку та ввізного мита операцій з ввезення товарів на митну територію України у митному режимі імпорту на період до припинення або скасування воєнного стану в Україні фізичні громадянами – автомобілів легкових, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, транспортних засобів для перевезення вантажів;

– звільняються від сплати ПДВ платники єдиного податку першої, другої, третьої групи, крім фізичних, юридичних осіб, які обрали ставку єдиного податку;

– звільнення від сплати ввізного мита для підприємств - товарів, крім спирту етилового та інших спиртових дистилятів, алкогольних напоїв, пива (крім квасу «живого» бродіння), тютюнових виробів, тютюну, промислових замінників тютюну, рідин, що використовуються в електронних сигаретах [2].

Що стосується переміщення товарів у митному режимі експорту, то Кабінетом Міністрів України були запровадженні нові правила здійснення митних процедур, зокрема вводиться ліцензування на експорт таких товарів, як: м'ясо курей свійських; яйця курей свійських; велика рогата худоба, жива та її

м'ясо; м'ясо та їстівні м'ясні субпродукти; просо; цукор; овес; жито; добриво; вугілля кам'яне; брикети, котуни та аналогічні види твердого палива, одержані з кам'яного вугілля тощо. Таким чином, аби отримати ліцензію на здійснення експорту, виробникам потрібно подати лист в електронній формі до Міністерства економіки України. Висновок фітосанітарних сертифікатів можна отримати в будь-якій установі, де проводять відповідну експертизу [3].

Зазначені звільнення не застосовуються до товарів походженням з країни, визнаної державою-окупантом та/або визнаною державою-агресором щодо України, або ввозяться з території держави-окупанта (агресора) та/або з окупованої території України.

Митне оформлення товарів завершується в найкоротший можливий строк, але не більше ніж одна робоча година з моменту пред'явлення митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що підлягають митному оформленню, подання митної декларації або документа, який відповідно до законодавства її замінює. Плата за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для них, із заінтересованих осіб не справляється.

Щодо змін у роботі митних органів, які варто врахувати при планування здійснення зовнішньоекономічної діяльності, то згідно розпорядження КМУ № 188-р від 26.02.2022 р. «Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю» з 28.02.2022 р. тимчасово закрито пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю на ділянці кордону з РФ та РБ, на Придністровській ділянці українсько-молдовського кордону, а також деякі пункти пропуску повітряного виду сполучення [4].

Окрім того, на період військового стану документальні перевірки дотримання вимог законодавства України з питань митної справи, у тому числі щодо своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів, не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються. Акти (довідки) про результати документальних перевірок, зустрічних звірок, заперечення до актів перевірок та податкові повідомлення-рішення не надсилаються та не вручаються.

Тому до припинення військового стану в Україні потрібно приділяти особливу увагу усім нововведенням процесу проведення митних процедур, оскільки за статистичними даними Державної митної служби України, протягом січня-серпня 2022 року митниці виявили 7793 порушення митних правил на суму 2,2 млрд грн. Вилучено предметів правопорушень на суму понад 495 млн грн. Зокрема:

– промислових товарів на суму 316,8 млн грн;

– продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції на суму понад 16 млн. грн.

– валюти на суму 127 млн грн;

– транспортних засобів на суму майже 35 млн грн.

Отже, при здійсненні митних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України різними видами транспорту необхідно враховувати всі законодавчі зміни впроваджені у зв'язку з військовим станом в України. Очікується, що в період післявоєнного стану державою будуть прийняті інші спеціальні порядки проведення митних процедур оформлення товарів, що дозволить пришвидшити процес відбудови нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Державна митна служба України: офіційний веб-портал. URL: https://customs.gov.ua/

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період військового стану: Закон України від 24.03.2022 р. № 2142-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text

3. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік: Постанова КМУ від 29.12.2021 р. № 1424. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1424-2021-%D0%BF#Text

4. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю: Розпорядження КМУ від 26.02.2022 р. № 188-р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/KR220188?an=1

Дмитрів Володимир Ігорович
к.е.н., доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Легкодух Захар Володимирович
студент гр. ФФАзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

СУТЬ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Сучасний стан оподаткування майна й теоретичні напрацювання представників фінансової науки свідчать про недостатній рівень наукових досліджень у цій сфері. Особливо проблематичним є формування концептуальних засад щодо визначення об'єкта оподаткування нерухомого майна, а відповідно, і різне бачення системи податків на майно. На нашу думку, причина полягає в тому, що проблема лежить в економічно-правовій площині. Аналіз наукових праць вчених показує, що різновиди майнових податків мають дуже широкий спектр.

На відміну від розвинутих країн світу, де майнове оподаткування представлене сукупністю спеціальних податків, більшість з яких є місцевими, в Україні оподаткування майна здійснюється шляхом поєднання прибуткового і майнового оподаткування. При цьому, податок на нерухоме майно має невелике фіскальне значення, що призводить до зниження можливостей впливу органів місцевого самоврядування на формування доходної частини своїх бюджетів.

Ще одним важливим аспектом майнового оподаткування є спрямованість сум майнових податків. Як вже зазначалось, майнові податки, зокрема податок на нерухомість та земельний податок, які можуть застосовуватись як окремо, так і в комплексі, слугують постійним і стабільним джерелом наповнення місцевих бюджетів.

Податок на нерухомість є формою розподілу та перерозподілу національного доходу й використовується як додаткове джерело збалансування доходів і витрат зведеного бюджету. Базою оподаткування є площа нерухомого майна, при визначенні якої для фізичних осіб необхідно враховувати неоподаткований мінімум (для квартир – 60 м^2, для житлових будинків – 120 м^2). Ставки податку встановлюються сільською, селищною або міською радою від 1% розміру мінімальної заробітної плати за 1 м^2 в залежності від площі житлової нерухомості [1].

Оподаткування майна має давні традиції. Причина полягає у тому, що на протязі багатьох століть саме майно, насамперед нерухоме, характеризувало здатність людей нести тягар суспільних видатків. Кардинально ситуація змінилася тільки після Великої кризи у першій половині XX століття, коли у зв'язку із прискореним розвитком механізмів суспільного контролю за діяльністю корпорацій (облікових стандартів, обов'язкової публічної звітності, аудиту тощо) основним елементом бази оподаткування стали зафіксовані у

бухгалтерських регістрах підприємств потоки доходів фізичних і юридичних осіб.

Останнім часом дослідження з майнового оподаткування в Україні знаходять відображення в багатьох роботах українських учених. В них розглядаються теоретичні основи оподаткування нерухомого майна, теперішній стан оподаткування об'єктів нерухомості в Україні, зарубіжний досвід оподаткування нерухомого майна, фіскально-адміністративні проблеми запровадження податку на нерухомість в Україні, питання децентралізації та формування місцевих бюджетів, шляхи удосконалення системи оподаткування нерухомого майна в Україні. Проте формування законодавчої бази з оподаткування нерухомості проходить досить важко, відзначаються суттєві недоліки, які перешкоджають уведенню податку на нерухоме майно, відмінне від землі: відсутність методики оцінки вартості майна для цілей оподаткування, недопрацьованість методики розрахунку бази оподаткування будівель і споруд; необґрунтованість критеріїв надання системи пільг із податку на нерухомість тощо.

Список використаних джерел:

1. Податковий Кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17
2. Інформація з офіційного сайту Кабінету Міністрів України. *Урядовий портал: єдиний веб-портал органів виконавчої влади Україн*и. URL: http://www.kmu.gov.ua/

Канюк Олександр Васильович
студент гр. ФМСзмсв-11, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., доцент Маршалок Т. Я.

МИТНІ АСПЕКТИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

Зовнішня торгівля відіграє важливу роль в економічному розвитку країни. Завдяки їй країни мають змогу поглибити спеціалізацію виробництва тих товарів, для виготовлення яких наявні всі ресурси, а товари, що виробляються з високими витратами, можуть імпортуватися. Проте такий імпорт має бути вигідним для країни, а для цього необхідно впроваджувати виважену політику лібералізації зовнішньої торгівлі і робити акцент саме на її митних аспектах.

Сьогодні питання лібералізації зовнішньої торгівлі та митно-тарифного регулювання є предметом уваги багатьох вітчизняних вчених, оскільки саме від них цих сфер залежить розвиток та піднесення зовнішньоекономічних зв'язків країни [2; 3].

Україна, набувши статус члена-кандидата Європейського союзу, має можливість відкрити для себе нові зовнішньоекономічні відносини та повноцінно долучитися до світового господарства. Проте наявна в країні система митного регулювання зовнішньої торгівлі не є досконалою та потребує змін. Вирішення цього завдання може бути здійснено шляхом приведення національної системи лібералізації те регулювання зовнішньої торгівлі у відповідність до міжнародних стандартів.

Митно-тарифна лібералізація зовнішньої торгівлі, за визначенням В. Сторожчука, являє собою процес скасування/послаблення вітчизняними та міжнародними інституціями митних обмежень зовнішньої торгівлі з метою її розвитку, неперешкоджання свободи діяльності суб'єктів господарювання при здійсненні комерційної діяльності за кордоном [3].

Митно-тарифне регулювання включає ряд методів регулювання зовнішньої торгівлі, заснованих на застосуванні митних процедур і митних правил [2, с. 56]. Метою митно-тарифного регулювання є захист внутрішнього ринку, а механізмом застосування є оподаткування товарів при перетині ними митного кордону.

Джерелом міжнародно-правового регулювання зовнішньої торгівлі є міжнародні конвенції, міжнародні звичаї, загальні принципи права, судові рішення висококваліфікованих юристів [4]. Основними джерелами вітчизняного українського законодавства з питань регулювання зовнішньоекономічної діяльності та митної справи є Конституція України, Митний кодекс України, Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Податковий кодекс України (фрагментарно) та ряд нормативно-правових актів.

Сьогодні в Україні діє ряд старих стандартів, що: створені відповідно до міжнародних стандартів, редакції яких є новішими; адаптуються до змін

національних норм. Існує також ряд бар'єрів, що не дають країні можливості повноцінно імплементувати стандарти міжнародної торгівлі.

Для їх подолання в Україні було утворено Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості», одним із основних завдань якого є забезпечення розвитку національної системи стандартизації у відповідності до міжнародних та європейських стандартів [1].

В останні роки Україна підписала низку угод про вільну торгівлю з країнами ЄС, Азії, Канадою та іншими. Наслідком цього стало поліпшення умов торгівлі для українських виробників за рахунок лібералізації митної політики держави. Проте в країні залишається ряд проблем у сфері митних аспектів лібералізації торгівлі, що потребують щонайшвидшого усунення. Серед них: розширення прав митних органів у частині доступу до інформації, спрощення процедур митного оформлення, впровадження системи виявлення небезпечних вантажів, приведення законодавчої бази з питань митного регулювання у відповідності до вимог міжнародних норм і стандартів.

Отже, лібералізація зовнішньої торгівлі є невід'ємним аспектом глобальної інтеграції. Митні аспекти лібералізації зовнішньої торгівлі України вже почали розвиватися у напрямку до відповідності міжнародним та європейським стандартам, проте існує ряд проблем, вирішення яких сприятиме інтеграції України у світове господарство та покращенню української економіки.

Список використаних джерел:

1. Національний орган стандартизації (НОС) Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості». URL: http://uas.gov.ua/zagalni_vidomosti/

2. Пугачевська К. С. Імпортозалежність та тарифне регулювання імпорту в Україні. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Сер.: Економіка. 2016. Вип. 1 (15). С. 56–63.

3. Сторожчук В. М. Лібералізація митно-тарифного регулювання як системний об'єкт дослідження. *БізнесІнформ*. 2017. Вип. 3. С. 78-83.

4. Statute of the international court of justice. URL: https://www.icj-cij.org/en/statute

Кахнич Дмитро Ігорович
студент гр. ФФАм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Валігура В. А.

РОЛЬ ТА СПОСОБИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Одним з важливих факторів формування повноцінного ринкового середовища, покращення матеріального добробуту людей, вирішення соціальних проблем є розвиток малого підприємництва. Розглядаючи досвід США,Японії, країн ЄС можна сказати, що малий бізнес безпосередньо впливає на показники розвитку держави, здійснюючи свою діяльність в тих сегментах ринку, де великому бізнесу важко пристосуватися. І тому ці країни сприяють розвитку малого підприємництва через спеціальні режими оподаткування, спрощення порядку реєстрації бізнесу, кредитування на пільгових умовах тощо.

На сьогодні, в умовах затяжної кризи, малий бізнес є важливою умовою для відновлення економіки країни,оскільки він вкрай гнучкий і миттєво реагує на зміни кон'юнктури ринку, сприяє розвитку регіонів, створює нові робочі місця і є значним джерелом податкових надходжень до бюджету.

Чимало економічних чинників впливає на стан і розвиток малого підприємництва. Це в першу чергу взаємоузгоджена та цілісна нормативно-правова база. В Україні діяльність малого підприємництва регулюються такими нормативними документами: Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Методичні рекомендації із застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами (№ 720). Підтримка малого бізнесу гарантується Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», в якому:«держава гарантує фінансову, інформаційну, консультаційну підтримку, у тому числі підтримку у сфері інновацій, науки і промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого та середнього підприємництва, що проводять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу» [1]. Проте прийняття такого закону не вирішує проблем, важливим є контроль за його впровадженням, прозорість виділення коштів, їх цільове використання, відсутність корупції тощо.

Розвиток малого бізнесу можливий лише поєднанням та узгодженням різних форм, методів, засобів регулювання та державної підтримки. Основою у фінансовій підтримці малого бізнесу має бути державна допомога у вигляді кредитування малих підприємств комерційними банками. Сукупний портфель кредитів, виданих малим та середнім фірмам складає лише 5% загального портфеля кредитів, виданих банками юридичним особам. Хоча кількість малих та середніх підприємств становить 99% усіх підприємств країни, ця цифра є просто мізерною [2]. Ефективному розвитку малого бізнесу може сприяти

запровадження кредитування під гарантії бюджетних коштів або пільгове оподаткування прибутку комерційних банків, які кредитують мале підприємництво.

Одним із визначних економічних чинників, який впливає на стан і розвиток малого бізнесу є механізм оподаткування. Тобто спрощена система оподаткування є однією із найдієвіших форм державної підтримки суб'єктів малого підприємництва, що передбачає заміну сплати більшості податків і зборів сплатою єдиного податку.

Спрощена система оподаткування була запроваджена у 1998 р. Указом Президента № 727/98 «Про спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва» як спеціальний податковий режим з метою захисту законних інтересів суб'єктів малого підприємництва і як захід щодо їх легалізації. Спрощена система задумувалась не як спосіб платити менше, а як спосіб спростити бухгалтерський і податковий облік. Держава прагнула полегшити роботу тим підприємцям, які мають незначний обсяг господарських операцій або взагалі не ведуть бухгалтерський облік.

Нині застосування спрощеної системи оподаткування, а також справляння єдиного податку регулюється Главою 1 розділу XIV Податкового кодексу України [3]. У відповідності до Податкового кодексу України система оподаткування малого підприємництва представлена двома формами: загальною або спрощеною. Оскільки загальна система оподаткування є надто складною й обтяжливою, єдиний податок є оптимальним способом справляння податків з малого бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України № 4618-VI від 22.03.2012 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17.

2. Волкова Н. І., Свірідова К. Д. Аналіз кредитування малого та середнього бізнесу в сучасних економічних умовах. *Фінанси, облік, банки*. 2017. № 1. С. 55-62.

3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n5483.

Квасниця Оксана Василівна
к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія, ЗУНУ, м. Тернопіль
Драчук Надія Ігорівна
студентка гр. ФФзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

Новітні трансформації суспільного розвитку значно вплинули на систему професійної освіти в Україні, оскільки більш виразно виявився запит суспільства на генерацію нової економічної, професійної та інтелектуальної еліти, розвиток інноваційних управлінських технологій, посилення співпраці між партнерами соціального діалогу. Ці процеси стимулювали оновлення змісту професійної освіти і навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, започаткували процес оптимізації мережі закладів професійно-технічної освіти, потребували зміцнення фінансового, кадрового та управлінського забезпечення професійної освіти; імплементацію нових механізмів взаємодії з економічними структурами, урахування тенденцій ринку праці щодо формування компетентнісних вимог до кваліфікованих робітників, інших питань підготовки та підвищення кваліфікації робітників [4].

Незважаючи на різновекторні зміни, які спостерігаються у професійній освіті в сучасних умовах, загалом можна виокремити кілька ключових тенденцій її розвитку, які розглянемо більше детально:

– гуманізація професійної освіти, яка полягає у превалюванні духовно-етичних цінностей при підготовці робітничих кадрів, посиленні уваги до питань формування усебічно розвиненої, успішної особистості, яка має чітко виражену громадянську позицію, здатна обрати власну освітню траєкторію, відповідально ставитись до розвитку власної кар'єри, результатів своєї діяльності. Гуманізація професійної освіти передбачає також, що кваліфіковані робітники будуть здатні до підприємництва та самозайнятості, швидкої адаптації до змін на ринку праці, самонавчання та здобуття нових знань відповідно до змін кваліфікаційних вимог. Не менш важливою ознакою гуманізації професійної освіти є увага до здобуття майбутніми кваліфікованими робітниками так званих soft-skills (м'яких навичок), зокрема креативного мислення та вирішення нестандартних ситуацій, роботи в команді та розподілу повноважень між її членами, навичок комунікації [1]. На думку В. Радкевич, гуманізація професійної освіти також виявляється через посилення у ній соціокультурної складової, що закладає підґрунтя для розвитку інноваційного потенціалу особи, її спроможності до нестандартного мислення, засвоєння індивідом нових форм суспільного і громадського життя в умовах змін у зовнішньому середовищі життєдіяльності людини. Імплементація цієї компоненти, на думку В. Радкевич, реалізується через наступні напрями: «посилення гуманітарного складника в програмах навчальних предметів через висвітлення важливих аспектів знань про людину як особистість; організацію

особистісно орієнтованого навчального процесу відповідно до індивідуальних здібностей, можливостей і творчого досвіду учнівської молоді, використання сучасних технологій навчання (педагогічних і виробничих); забезпечення гуманістичної основи відносин в освітньому і виробничому середовищах, що сприяє створенню ситуації успіху, співтворчості, а також психологічно комфортних і безпечних умов для оволодіння знаннями й уміннями, способами підвищення професійної кваліфікації майбутніх кваліфікованих фахівців» [2];

– демократизація управління професійною освітою, що виявляється у передачі управлінських повноважень у цій сфері на регіональний рівень. Серед іншого, демократизація професійної освіти втілюється в активізації співпраці закладів професійного навчання з бізнес-структурами, органами місцевої влади та місцевого самоврядування для узгодження навчальних програм, урахування потреб ринку праці при підготовці фахівців певних професій. Окреме місце серед виявів демократизації управління професійною освітою займає створення при обласних радах регіональних професійних рад, які покликані вирішувати складні питання щодо обсягів регіонального замовлення на підготовку кадрів робітних професій, оптимізації мережі закладів професійної освіти відповідно до наявних демографічних тенденцій у регіоні. Імплементація демократичних підходів до управління професійною освітою супроводжується автономізацією закладів професійної освіти, запровадженням прогресивних схем фінансування підготовки робітничих кадрів, об'єктивізацією контролю за якістю освітніх послуг у сфері професійної освіти за рахунок передачі цих повноважень до незалежних структур (Національного агентства забезпечення якості освіти). На думку В. Радкевич, демократизація управління професійною освітою пронизує усі аспекти функціонування цього напряму освіти, зокрема веде до становлення «нової філософії управління на основі формування організаційної культури педагогічних кадрів з визначеною системою поглядів, цінностей та ідей» [3]. Ця організаційна культура тісно пов'язується із стратегічними цілями розвитку закладу професійної освіти та механізмом їхнього досягнення. Відповідно, це стимулює у педагогічного колективу закладу професійної освіти ініціативність, спрямовує їхню роботу на досягнення індивідуальних та колективних цілей, що важливо для розбудови трудової кар'єри [3];

– безперервність освіти, що є відповіддю на посилення нестабільності суспільного розвитку та виявляється у «наступності усіх рівнів професійної підготовки з орієнтацією на вимоги ринку праці та норми Національної рамки кваліфікацій» [5]. Узгодженість рівнів професійної підготовки стає можливою завдяки дотриманню варіативного, особистісно розвивального змісту навчання та технологій підготовки кваліфікованих робітників. Безперервність освіти створює передумови для активного впровадження таких форм професійної підготовки, як неформальна та інформальна освіта впродовж усього трудового життя. Орієнтація закладів професійної освіти на безперервність підготовки веде до трансформації їх освітнього середовища, яке стає більш відкритим та інклюзивним, передбачає тісний контакт з бізнес-структурами, мотивує до здобуття нових знань та навичок, самонавчання, самодисципліни та здатності

до виконання різних професійних та соціальних обов'язків. Безперервність освіти також розширює можливості майбутніх фахівців щодо здобуття кількох професій різного профілю в різних закладах професійної освіти на основі урахування здобутих знань на нижчих рівнях професійної підготовки [5]. У зв'язку з цим, актуалізується питання розширення спектру компетенцій, якими володіє кваліфікований робітник, адже в умовах гнучкості виробничих процесів він повинен вміти швидко адаптуватись до виконання нових трудових функцій. В сучасному світі, як зазначає В. Радкевич, зростає затребуваність робітника, який «володіє двома, трьома і більше професіями та видами робіт й упродовж всієї трудової діяльності цілеспрямовано підвищує свою кваліфікацію» [2]. Це стає можливим за рахунок запровадження практики формування індивідуальної освітньої траєкторії, яка передбачає здобуття різного спектру кваліфікаційних характеристик, необхідних робітнику для конкурентоспроможності на ринку праці, а також організації власної справи;

– в основі тенденції до стандартизації професійної освіти лежить низка принципів професійного навчання: системності та гнучкості, індивідуального підходу, безперервності навчання, орієнтації на результат, тобто здатності до здійснення певної професійної діяльності. «Нові стандарти професійної освіти розробляють відповідно до рівнів Національної рамки кваліфікацій, вимог кваліфікаційних характеристик або професійних стандартів за їх наявності (затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій)» [6]. Процес стандартизації професійної освіти має вагоме значення для реалізації єдиної політики держави у царині професійної освіти і формування єдиного освітнього простору нашої країни. Виявами цих процесів є: забезпечення еквівалентності професійної освіти у різних регіонах та визнання документів про освіту; уніфікація змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників різними закладами професійної освіти; застосування компетентнісного підходу і єдиної термінології у сфері професійної освіти. На основі стандартів професійної освіти відбувається розробка освітніх програм, складання навчальних планів, а також формування навчально-методичного забезпечення (навчальних курсів, методичних розробок, інформаційних програмних матеріалів та ін.), стандартів оцінювання знань та вмінь здобувачів професійної освіти, профорієнтаційна робота та проектування професійної кар'єри. Побудовані на компетентнісному підході стандарти професійної освіти повинні мати прогресивний характер, тобто бути орієнтованими на урахування змін до вимог професійної діяльності кваліфікованих робітників, забезпечувати підвищення якості професійної освіти, здатність випускників оперативно вирішувати складні завдання, які виникають в рамках реалізації професійних компетенцій [5];

– технологізація освітніх послуг, яка передбачає застосування новітніх технологій, обладнання та матеріалів в процесі навчання, а також впровадження інноваційних педагогічних технологій, зокрема контекстного, дистанційного та дуального навчання, проектного підходу [5]. Такі освітні інновації реалізуються в навчально-практичних центрах, заснованих в рамках проведення реформи

професійної освіти. Це сприяє формуванню у здобувачів професійної освіти комплексного уявлення про професійну діяльність, вироблення у них якостей проектування, планування трудового процесу, забезпечення його ресурсами, самостійної постановки завдань та їхнього досягнення. Важливість тенденції до технологізації професійної освіти пояснюється тим, що розвиток технологій прискорюється у таких напрямках, як біоенергетика, «зелені» технології, енергоефективність, роботизація, і робітники мають бути підготовленими до цих новацій. Майбутні фахівці повинні володіти навичками застосування дієвих методів та прийомів вирішення нестандартних проблем, виявляти кваліфікаційну та психологічну готовність до цього, враховувати дію екологічного чинника при провадженні професійної діяльності;

– проникнення інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя актуалізує тенденцію до цифровізації професійної освіти, що виявляється: у широкому використанні інформаційних ресурсів в освітньому процесі; розвитку онлайн-навчання за допомогою освітніх інтернет-платформ з матеріалами для підготовки студентів та підвищення кваліфікації викладачів; «створенні SMART-комплексів навчальних дисциплін; розробці програмного забезпечення для управління проєктною діяльністю і комунікації суб'єктів освітнього процесу в соцмережах; використанні симуляцій реального виробничого середовища на основі програмно-підтримувального принципу навчання; розробці цифрових профілів студентів для фіксування засвоєних компетентностей тощо» [7];

– економізація професійної освіти, яка виявляється у зміщенні уваги у її фінансуванні на користь місцевих бюджетів, посиленні уваги до проблематики фінансової грамотності здобувачів професійної освіти, підвищенні ролі ресурсів приватних структур у забезпеченні розвитку професійної підготовки робітників. Як зазначає В. Радкевич, «наслідки «крафтової» революції зумовили посилення конкуренції між потужними компаніями (мас-маркети) та значною кількістю малих підприємств, які з'явилися внаслідок їх розпаду» [3]. Внаслідок цього, зростає актуальність набуття майбутніми кваліфікованими робітниками навиків ведення власної справи, компетенцій у сфері малого підприємництва, залучення фінансових ресурсів та вміння ними грамотно управляти. Це зумовлює потребу впровадження у навчальний процес професійної освіти навчальних дисциплін, які спрямовані на здобуття знань і навиків ведення підприємницької діяльності, зокрема фінансового планування при веденні власної справи, оподаткування, пошуку і залучення фінансових ресурсів та ін.

Відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2027 року, важливе місце у розвитку цих освітніх послуг займає «активізація державно-приватного партнерства; впровадження механізмів стимулювання роботодавців до участі в освітньому процесі; створення умов для розвитку дуальної форми здобуття освіти; залучення до професійного навчання кваліфікованих працівників з виробництва та сфери послуг; визнання результатів неформальної та інформальної освіти, повних і часткових професійних кваліфікацій; популяризація професійної освіти серед учнівської молоді та дорослих, планування їхнього професійного

розвитку та кар'єри» [1]. Активізація співпраці між бізнесом та закладами професійної освіти дає можливість впровадити маркетингове управління у професійному навчанні, більш об'єктивно враховувати інтересів роботодавців при підготовці кваліфікованих фахівців з різних професій. Одним із виявів такої співпраці є створення навчально-виробничих центрів бізнес-структур при закладах професійної освіти, де майбутні робітники та педагогічний колектив мають можливість отримати інформацію про інноваційні технології і матеріали, оволодіти сучасними виробничими та управлінськими технологіями. Завдяки цьому досягається синергетичний ефект співпраці: з одного боку, навчальні заклади швидко реагують на вимоги ринку праці, готуючи більш кваліфікованих робітників, які володіють необхідними інноваціями; з іншого боку, соціальні партнери зі сторони бізнесу сприяють підвищенню кваліфікації педагогічного складу, зміцненню матеріальної бази закладів професійної освіти [5].

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасні професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-р.

2. Радкевич В. Професійна та фахова передвища освіта: інноваційний контекст змін. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: зб. матер. XII звіт. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5–19 берез. 2018 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / За заг. ред. В. О. Радкевич. К.: ІПТО НАПН України, 2018. С. 20–24.

3. Радкевич В. Сучасні тенденції розвитку професійної освіти. *Актуальні проблеми технологічної і професійної освіти*. Матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (14 травня 2020 р., м. Глухів). Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2020. С. 61-66.

4. Радкевич В. О. Науково-педагогічний аналіз реформування професійно-технічної освіти на початку незалежності української держави (1991-2000 рр.). *Професійна педагогіка*. 2019. № 2. С. 142–153. URL: doi.org/10.32835/2223-5752.2019.19.142-153

5. Радкевич В. О. Принципи модернізації професійно-технічної освіти. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*: зб. наук. пр. Уманського державного педагогічного ун-ту ім. Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н.С. (гол. ред.) та інші]. Умань: ПП Жовтий, 2011. Вип. 3. С.331–337.

6. Радкевич В. О., Лузан П. Г., Кравець С. Г. Стандартизація професійної освіти в контексті євроінтеграційних процесів. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України*: зб. наук. праць. К.: Видавничий дім «Сам», 2017. С. 259–267.

7. Радкевич О. П. Програмне забезпечення управління проектами у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна педагогіка*. 2019. № 2. С. 124–132. URL: http://lib.iitta.gov.ua/4347/1/Принципи_модернізації_професійно-технічної.pdf

Кепша Аліна Юріївна
студентка гр. ФФзмсв-21, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Сидор І. П.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Державний бюджет, як централізований фонд грошових коштів держави, забезпечує їх акумулювання для виконання державою її функцій, використовується для часткового перерозподілу доходів з метою підтримання сприятливого соціального становища у державі, а також для впливу на економічні, соціальні, національні, регіональні процеси у суспільстві і провадження вищими органами влади відповідної національної стратегії розвитку, спрямованої на зміцнення державної безпеки.

Бюджет – об'єктивна економічна категорія, яка відображає сукупність грошових відносин, пов'язаних із розподілом і перерозподілом ВВП і національного багатства з метою формування і використання основного централізованого фонду грошових коштів, призначеного для забезпечення виконання державою її функцій [1, с. 45]. Бюджет як економічна категорія виконує дві функції: розподільчу і контрольну. Основним законодавчим актом, що регулює організацію та функціонування державного бюджету, здійснення бюджетного процесу на державному рівні, забезпечує реалізацію міжбюджетних відносин є Бюджетний кодекс України.

Формування і виконання державного бюджету передбачає здійснення бюджетних процедур при реалізації бюджетного процесу на державному рівні. Зокрема діяльність щодо формування державного бюджету має за мету здійснення бюджетного планування доходів і видатків державного бюджету, яке забезпечується на першій і другій стадії бюджетного процесу: складання, розгляд і затвердження проекту державного бюджету. Виконання державного бюджету реалізується на третій стадії бюджетного процесу з аналогічною назвою.

Мобілізація доходів державного бюджету передбачає дослідження питань планування та виконання його дохідної частини. Планування дохідної частини державного бюджету передбачає визначення усіх можливих джерел надходжень грошових коштів до централізованого фонду держави.

Виконання Державного бюджету України за доходами передбачає забезпечення повного і своєчасного наповнення дохідної частини бюджету за рахунок податкових, неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом і трансфертних платежів [2, с. 112].

У період 2017-2020 рр. фактичні показники доходів державного бюджету характеризувалися тенденцією до зростання з 534,69 млрд. грн. до 928,11 млрд. грн. або на 393,42 млрд. грн. При цьому рівень виконання планових показників у 2018-2020 рр. вказує на недовиконання в межах 1-3%, а у 2017 р. відмічено перевиконання планових завдань за доходами на 3,4%.

Особливості структури надходжень до державного бюджету посилюють негативний ефект фіскального навантаження на економіку країни. Так за аналізований період частка податкових надходжень у структурі доходів державного бюджету складала в межах 76,6% – 81,76%. Абсолютні показники податкових надходжень державного бюджету демонструють зростання майже у два рази (з 409,41 млрд. грн. до 753,82 млрд. грн.). Рівень виконання планових показників податкових надходжень в останні роки є значно вищим за попередні (99,18% проти 81,76%). Дана ситуація обумовлена існуванням у вітчизняній практиці адміністрування податків і зборів цілої системи доведення до фіскальних органів планів виконання обсягів надходжень до бюджету. Такий підхід викликаний неякісною системою планування та прогнозування показників надходжень до бюджету, практичної відсутності середньо та довгострокового бюджетного планування, а відтак і постійне коригування (уточнення) планових показників державного бюджету впродовж етапу безпосереднього виконання бюджету.

Динаміка видатків державного бюджету у період 2017-2020 рр. вказує на їх зростання з 576,91 млрд. грн. до 985,85 млрд. грн., зростання відбулося на 408,94 млрд. грн. Слід відмітити, що у жодному із аналізованих років фактичні видатки не відповідали їх плановим значенням і спостерігається тенденція щодо зменшення рівня їх виконання. Так, у 2017 р. фактичне виконання державного бюджету за видатками становило 99,1%, у 2020 р. цей показник становив до 95,3%, або на 3,8 відсоткових пункти.

Серед усіх видатків державного бюджету за функціональною класифікацією найбільшими за обсягом фінансування є видатки, спрямовані як трансфертні платежі місцевим бюджетам. Динаміка міжбюджетних трансфертів у складі видатків державного бюджету характеризується постійним зростанням з 173,97 млрд. грн. до 298,94 млрд. грн., зростання відбулося на 124,97 млрд. грн. Значне зростання обсягу міжбюджетних трансфертів у видатках державного бюджету вказує на негативну тенденцію щодо значної централізації фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування і постійну залежність їх від виділення бюджетних коштів для виконання як власних, так і делегованих повноважень. Питома вага міжбюджетних трансфертів у структурі видатків державного бюджету становить 30,32% [3].

Наступним суттєвим напрямом використання коштів державного бюджету є видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення. Питома вага видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення у структурі видатків державного бюджету у 2020 р. становила 16,62%. Співвідношення фактичних і планових показників видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення вказує на те, що у жодному із аналізованих років стовідсоткового фінансування не вдалося досягти. Рівень виконання планових показників знаходився на рівні 99,1 – 99,81%.

Третю групу видатків державного бюджету є видатки на загальне державне управління (загальнодержавні функції), динаміка фінансування яких зросла з 103,11 млрд. грн. у 2017 р. до 162,96 млрд. грн. у 2020 р. на 59,85 млрд.

грн. Питома вага видатків на загальнодержавні функції у структурі видатків державного бюджету складає близько 16,53 %.

Співвідношення поточних і капітальних видатків державного бюджету яскраво демонструє, що поточні видатки суттєво переважають над капітальними. Так, абсолютні значення поточних видатків державного бюджету за період 2017-2020 рр. поступово зростають з 559,4 млрд. грн. до 916,05 млрд. грн., або на 356,65 млрд. грн. Їх частка у структурі усіх видатків державного бюджету у різні роки коливається від 92,92% до 96,2%. Структура бюджетних видатків свідчить про орієнтацію переважно на виконання поточних завдань та задоволення невідкладних потреб соціально-економічного розвитку на противагу стратегічним завданням розвитку та цілям структурної перебудови економіки.

Непродумана політика боргового фінансування бюджетного дефіциту, яка була характерна для останнього десятиліття, призвела до загострення боргової кризи. Яскравими проявами такого явища як боргова криза є зростання параметрів боргового навантаження і, ймовірність суверенного дефолту. Саме тому, зростання рівня боргової безпеки України потребує оптимізації як боргової, так і фіскально-бюджетної політики. А саме, подоланню боргової кризи в Україні можуть сприяти: активізація реформ у секторі загального державного управління, які повинні бути спрямовані на підвищення ефективності і раціональності у використанні бюджетних коштів; спрямування зовнішніх та внутрішніх запозичень на фінансування інноваційно-інвестиційних проектів і програм [4, с. 182].

На основі проведеного дослідження світового досвіду реалізації бюджетних процедур формування і виконання державного бюджету нами обґрунтовано висновки і пропозиції щодо можливостей його використання у вітчизняній практиці.

Першочерговим завданням, яке передує процесу складання проекту державного бюджету на наступний рік, повинно бути розроблення механізму визначення стратегічних показників соціально-економічного розвитку країни та на їх основі формування стратегічних державних програм розвитку та стабілізації галузей, регіонів та країни в цілому, виходячи із стратегічної мети та фінансових можливостей держави. Тобто необхідно розробити в країні єдину стратегію соціально-економічного розвитку, відповідно до якої сформулювати суспільні пріоритети, мету, основні завдання та очікувані результати [5, с. 87];

Наступним кроком у бюджетному плануванні потрібно визначити та впорядкувати єдині методологічні засади планування та прогнозування соціально-економічного розвитку країни загалом з метою усунення диспропорцій при визначенні макроекономічних показників, які слугують основою при складанні державного бюджету;

Зважаючи на те, що окремі державні бюджетні програми охоплюють часовий період значно більший за один календарний рік (бюджетний рік), запровадити практику обов'язкового формування і затвердження законодавчим органом влади стратегічних (середньострокових і довгострокових) бюджетних

планів розвитку країни (сьогодні ці плани мають лише декларативний характер, які на практиці не використовуються);

В Україні сьогодні постала гостра проблема у необхідності критичного перегляду якісного складу бюджетних програм, відповідність їх пріоритетам соціально-економічного розвитку країни, структурування за підпрограмами та впорядкування стосовно функцій розпорядників коштів, що дозволить здійснювати ефективний контроль за використанням бюджетних коштів;

Удосконалити чинне законодавство щодо формування та організаційно-правового забезпечення управлінської діяльності при здійсненні бюджетного процесу, спрямованої на результати досягнення поставлених цілей і завдань;

Вважаємо за необхідне у процесі розгляду і затвердження проекту державного бюджету залучати фахівців – економістів, провідних вчених у галузі економіки як незалежних експертів, які могли б дати оцінку, якісну характеристику цього документу та висловити власні пропозиції щодо його удосконалення з метою усунення упередженого підходу до цієї стадії бюджетного процесу;

До напрямів удосконалення процесу виконання державного бюджету слід віднести активне використання інтенсивних методів бюджетного регулювання, серед яких:

– необхідність використання стимулюючих заходів щодо виконання планових обсягів та приросту джерел доходів бюджету за кожним видом податків і зборів шляхом застосування дієвих важелів впливу на регулювання інтересів регіонів, територіальних громад і платників податків;

– запровадити чітке правове регламентування правових положень щодо стимулювання, раціонального, ефективного та економного використання коштів бюджету, усунення подвійних стандартів та відхилення практики «ручного» управління бюджетними коштами [6, с. 118];

– удосконалити процедури державних закупівель в частині прозорого проведення тендерів з одночасним контролем за цими процесами відповідних органів державної влади та представників громадськості;

– посилення відповідальності розпорядників бюджетних коштів за цільовим і ефективним їх використанням;

– встановити чітке розмежування повноважень та відповідальності за виконання бюджету між розпорядниками коштів і державними органами влади;

– формування засад фінансової культури і відповідальності на всіх стадіях бюджетного процесу кожного його учасника.

Список використаних джерел:

1. Бюджетна система. Підручник / за ред. д.е.н., проф. В. Г. Дем'янишина, д.е.н., проф. О. П. Кириленко та д.е.н., проф. З. М. Лободіної. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 626 с.

2. Казначейська система: Підручник / за наук. ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого, д.е.н., проф. О. П. Кириленко, Т. Я. Слюз. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 364 с.

3. Звіт Рахункової палати України за 2020 р. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index

4. Сидор І. П., Петрушка О. В. Моніторинг формування зовнішнього державного боргу України. *Фінансовий простір*. 2019. № 3 (35). С. 178-191.

5. Сидор І. П. Фінансове забезпечення державних цільових програм: проблеми та шляхи вирішення. *Наукові погляди на вдосконалення економіки: перспективи та розвиток:* Збірн. матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 23 серпня 2019 року). Східноукраїнський інститут економіки та управління. Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2019. С. 85-88).

6. Публічні фінанси: навчальний посібник / за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 252 с.

Кізима Тетяна Олексіївна
д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Гайнацька Юлія Олександрівна
студентка гр. ДСПУАзм-14, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

СПОЖИВЧІ СУКУПНІ ВИТРАТИ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ: СТРУКТУРНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

У нинішніх реаліях важливою сферою фінансової системи будь-якої держави є фінанси домогосподарств (фінанси населення, сімейні фінанси, родинні фінанси) як «сукупність економічних відносин, виражених у грошовій формі, у які вступають домашні господарства з приводу утворення, розподілу та використання фондів грошових коштів з метою якнайповнішого задоволення матеріальних та духовних потреб своїх членів» [1, с. 123-124]. Відтак можемо стверджувати, що найвагомішими складовими фінансів домогосподарств є їхні доходи і витрати, які на практиці уособлюють матеріальне втілення фінансових відносин саме у цій пріоритетній сфері фінансової системи країни.

Загальновідомо, що «для задоволення своїх потреб члени домашнього господарства здійснюють … певні витрати, тобто використовують наявні у них ресурси на певні цілі» [2, с. 62].

За даними вітчизняних статистиків, у 2021 році витрати населення в Україні становили «4876,0 млрд грн» [3], тобто на 177,4 млрд. грн. більше у порівнянні з отриманими доходами («4698,6 млрд грн» [3]). Така ситуація, на наш погляд, дає підстави припустити, що різницю між отримуваними доходами та здійснюваними витратами у 2021 році українці, ймовірно, покривали саме за рахунок використання власних заощаджень.

Причому слід акцентувати, що левову частку у структурі сукупних витрат населення України посідають саме споживчі витрати (рис. 1).

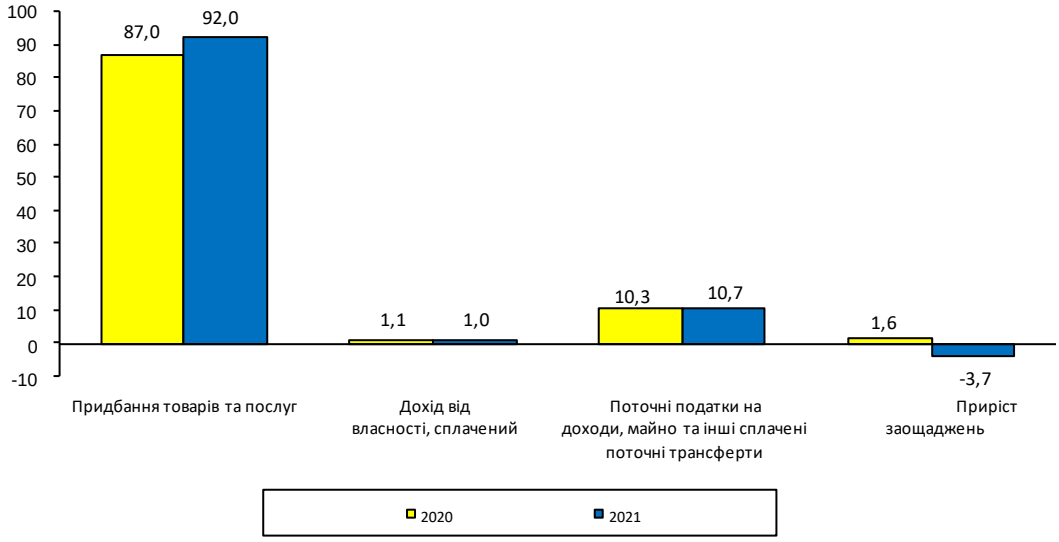

Рис. 1. Структура витрат і заощаджень населення України у 2020-2021 роках, % [3]

Детальна інформація щодо динаміки структури споживчих сукупних витрат населення України у 2015-2021 роках подана у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка структури споживчих сукупних витрат населення України у 2015-2021 роках (без урахування тимчасово окупованих територій АР Крим, Донецької та Луганської областей),%[4]

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Сукупні витрати за місяць в одному домогосподарстві, грн.	4952,0	5720,4	7139,41	8308,6	9670,2	9523,6	11243,4
Споживчі сукупні витрати	92,9	93,2	92,9	92,0	91,3	91,4	91,3
продукти харчування та безалкогольні напої	53,1	49,8	47,9	47,7	46,6	48,1	45,9
алкогольні напої, тютюнові вироби	3,3	2,9	3,1	3,4	3,2	3,5	3,0
непродовольчі товари та послуги	36,5	40,5	41,9	40,9	41,5	39,8	42,4
в тому числі:							
одяг і взуття	5,7	5,6	5,5	5,4	5,5	4,8	4,8
житло, вода, електроенергія, газ тощо	11,7	16,0	17,0	15,2	14,6	14,4	15,2
предмети домашнього вжитку, побутова техніка та утримання житла	2,0	1,7	2,0	2,1	1,8	2,2	2,2
охорона здоров'я	3,7	4,2	3,8	4,0	4,1	4,3	4,7
транспорт	3,7	3,6	3,7	3,7	4,8	4,0	4,5
зв'язок	2,4	2,3	2,4	2,6	2,8	3,4	3,4
відпочинок і культура	1,5	1,4	1,6	1,8	1,6	1,5	1,7
освіта	1,1	1,0	1,1	1,0	1,1	0,9	1,0
ресторани та готелі	2,0	2,2	2,3	2,4	2,6	1,6	1,8
різні товари і послуги	2,7	2,5	2,5	2,7	2,6	2,7	3,1

Витрати українців у 2021 році за регіонами країни у розрізі окремих їх видів подані у табл. 2. Зокрема, слід зазначити, що найбільші обсяги витрат, очікувано, здійснювали кияни (885925 млн грн), а також жителі Дніпропетровської (434791 млн грн), Харківської (313394 млн грн), Одеської (280203 млн грн) та Львівської (279095 млн. грн.) областей. Найменше коштів у кризовому 2021 році витрачали жителі Чернівецької (72792 млн грн), Луганської (82239 млн грн), Кіровоградської (87450 млн грн), Тернопільської (88165млн грн) та Волинської (89280 млн грн) областей.

Зважаючи на те, що, як правило, будь-яка «фінансова діяльність, управління фінансовими ресурсами розглядаються через призму оптимізації, …

раціонального маневрування грошовими потоками» [6, с. 37], виокремимо основні вектори раціоналізації та максимізації сукупних витрат громадян України з урахуванням сучасної складної соціально-економічної та військово-політичної ситуації в державі.

Таблиця 2

Складові сукупних витрат та заощаджень населення України за регіонами у 2021 році, млн. грн. [5]

	Витрати та заощад-ження, усього	з них			
		придбання товарів та послуг	поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	нагромад-ження нефінансових активів	приріст фінан-сових активів
Україна	**4698611**	**4324187**	**504104**	**-21678**	**-155681**
Вінницька	158336	129110	12205	58	15989
Волинська	89280	84345	8227	210	-4035
Дніпропетров-ська	434791	400946	47768	3176	-21958
Донецька	237727	149451	19854	-4755	72265
Житомирська	117444	104071	10560	-1412	3563
Закарпатська	96551	92686	7654	-602	-3742
Запорізька	202504	187617	19286	418	-6584
Івано-Франківська	122057	106763	9789	1695	3062
Київська	227470	303746	23912	5554	-106958
Кіровоградська	87450	83492	8290	-1076	-3955
Луганська	82239	50070	5635	-3591	29960
Львівська	279095	258824	26734	68	-10265
Миколаївська	115244	99586	11156	-1312	4749
Одеська	280203	295233	30215	-881	-45863
Полтавська	162018	138527	15512	-1360	8177
Рівненська	102157	85360	9294	-265	7274
Сумська	112196	87965	9687	-50	13961
Тернопільська	88165	71749	7938	-829	8977
Харківська	313394	316787	32744	-3251	-35015
Херсонська	95530	92077	8591	-926	-4903
Хмельницька	121848	103502	11157	-1549	7932
Черкаська	117922	106464	11085	-1785	1462
Чернівецька	72792	69914	5814	-1235	-2109
Чернігівська	96273	88538	11069	-2321	-1620
м. Київ	885925	817364	139928	-5657	-86045

Тож з метою підвищення якісного рівня сукупних витрат українців вважаємо за необхідне здійснити низку першочергових заходів за такими пріоритетними напрямами: по-перше, стимулювання збільшення обсягу особистих витрат громадян, спрямованих на розвиток людського капіталу; по-друге, фінансова підтримка не лише соціально та економічно вразливих прошарків населення й вирівнювання диспропорцій між їхніми доходами і

витратами, але й спонукання до підвищення рівня фінансової грамотності українців та стимулювання їхньої самозайнятості, що в майбутньому сприятиме збільшенню загального добробуту кожної родини.

А зважаючи на те, що у упродовж останніх років з'явилася досить тривожна тенденція, пов'язана із перевищенням витрат населення України над його доходами, переконані, що у нинішніх складних економічних реаліях важливим напрямом державної фінансової політики має стати реалізація низки заходів, спрямованих на заохочення українців до збільшення власних доходів передусім через стимулювання до активізації підприємницької діяльності громадян та їх активне залучення до операцій на фінансовому ринку України.

Список використаних джерел:

1. Кізима Т. О. Бюджет домогосподарства: теоретичні основи та прагматизм формування в сучасних умовах. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ:* збірник наукових праць / гол. ред. П. П. Мазурок. Кривий Ріг, 2008. №3 (15). С. 123–129.

2. Кізима Т. Витрати домогосподарств України: сутнісно-аналітичний аспект. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2009. № 2. С. 61–70. URL: http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/107/807

3. Доходи та витрати населення у 2021 році : Експрес-випуск. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua

4. Структура споживчих сукупних витрат населення України у 2015-2021 роках: Експрес-випуск. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua

5. Складові сукупних витрат та заощаджень населення України у 2021 році: Експрес-випуск. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua

6. Кізима Т. О. Аналіз «Витрати – Обсяг – Прибуток» у діяльності спільних підприємств. *Фінанси України*. 2000. № 4. С. 37-41.

Клімов Ілля Володимирович
студент гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Бойко Людмила Борисівна
студентка гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Кізима А. Я.

СУТНІСТЬ ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ

Серед основних завдань Державної митної служби України, а саме захист національного товаровиробника, сприяння зовнішньоекономічній діяльності, боротьба з контрабандою, є виконання певних фіскальних завдань держави,зокрема формування бюджетів за рахунок митних податків: податку на додану вартість, мита, акцизного податку. Це є особливістю митної діяльності в Україні, тому що в світовій практиці фіскальні завдання не є пріоритетом у діяльності митних органів. На цей процес мають вплив багато факторів, як суб'єктивних, так і об'єктивних – зокрема існують фіскальні ризики.

Визначення фіскальних ризиків зустрічається як в нормативно-правових актах, так і у дослідженнях на дану тематику багатьма вченими, зокрема «фіскальні ризики – ризики, виявлення яких спрямовано на недопущення мінімізації сплати податків і зборів, митних та інших платежів під час здійснення зовнішньоекономічних операцій або переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України» [3].

У наступному визначенні під фіскальним ризиками розуміються події або обставини, які можуть негативно вплинути на стан фіскальної системи (включаючи бюджетну, податкову та митну системи), стан та стійкість державних фінансів у цілому» [1, с. 10]. І дальше вже, автор їх класифікує на «дві великі групи: 1) внутрішні ризики фіскальної системи; 2) ризики, котрі мають зовнішнє (відносно фіскальної системи) походження, у тому числі поза межами країни» [1, с. 10].

До внутрішніх ризиків виконання фіскальних завдань держави відноситься якість бюджетного, податкового та митного законодавства, зокрема виконання основних положень Бюджетного, Податкового та Митного кодексів України, однозначне їх трактування; наявність корупційних дій; лобіювання інтересів різних фінансово-промислових груп, інших заінтересованих осіб у бюджетному процесі тощо.

До зовнішніх факторів, відносяться ризики у макроекономічному середовищі. Найбільш традиційними макроекономічними показниками є валовий внутрішній продукт (номінальний та реальний), експорт та імпорт, сальдо зовнішньоекономічної діяльності, інфляція, обмінний курс гривні тощо.

На практиці Міністерство фінансів будує спеціальні матриці оцінки фіскальних ризиків за джерелами їх виникнення і матрицю справдження ризиків, пов'язаних із змінами у макроекономічному середовищі [2]. У 2022 році основним зовнішнім ризиком, який міг вплинути на виконання фіскальних завдань митними органами, була збройна агресія росії, епідемія корона вірусу, а

зараз це війна. Всі інші ризики, на наш погляд, є похідними від цього ризику, а саме: зменшення інвестиційної активності іноземними компаніями; неплатоспроможність суб'єктів господарювання; вихід нерезидентів з цінних паперів України; низький врожай зернових (а зараз і неможливість вивезення зібраного врожаю).

Зрозуміло, що в умовах війни ніхто з інвесторів не буде вкладати кошти в економіку України, об'єктивно зменшується і обсяг зовнішньоекономічної діяльності, надається більша кількість податкових та митних пільг (товарів гуманітарного призначення, для потреб волонтерів та Міноборони тощо), що веде безумовно до зменшення митних надходжень і відповідно до менш ефективного виконання митними органами своїх фіскальних повноважень.

Тому важливим є врахування всіх існуючих фіскальних ризиків на тому чи іншому етапі розвитку економіки України з метою зменшення їх впливу на процес формування дохідних частин бюджетів митними податками.

Список використаних джерел:

1. Гасанов С. С. Фіскальні ризики та фіскальне таргетування в системі управління державними фінансами за умов інституціональної невизначеності. *Наукові праці НДФІ*. 2017. № 2 (79). С. 5-24.

2. Інформація про фіскальні ризики та їх вплив на показники державного бюджету в 2022 році. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/%_2022.pdf

3. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю: Наказ Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#Text.

Ковальчук Дмитро Ярославович
студент гр. ДСПУАзм-14, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., доцент Горин В. П.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ

Регіон, як складна система, складається з комплексу взаємопов'язаних елементів, що обумовлює те, що механізм управління фінансовим забезпеченням його діяльності повинен функціонувати на основі конкретно визначених принципів, реалізовуватися з чіткою метою його здійснення, вирішувати поставлені перед ним завдання і вимоги, та виконувати функції за допомогою певних методів.

Фінансове забезпечення регіону повинно здійснюватися в рамках відповідної законодавчо-правової бази, в основі якої лежить регламентування взаємовідносин держави та регіонів для управління фінансовим забезпеченням територій. На основі цього відбувається формування державного бюджету, розробляються державні та регіональні програми економічного і соціального розвитку територій, нормативні документи, що регулюють процеси управління фінансовим забезпеченням на регіональному рівні, регламентують окремі аспекти діяльності господарюючих суб'єктів. Нормами Закону України «Про симулювання розвитку регіонів» (який втратив чинність в середині 2022 року) було визначено, що «фінансування стимулювання розвитку регіонів, подолання депресивності територій здійснюється за рахунок коштів, передбачених на цю мету в законах України про Державний бюджет України та рішеннях про місцеві бюджети ... на відповідні роки, та інших джерел відповідно до законодавства» [1]. Зважаючи на сучасні реалії, бюджетні ресурси не можуть відігравати провідної ролі у відбудові зруйнованих війною регіонів, проте вони будуть важливим джерелом фінансування проєктів розвитку.

В рамках державної регіональної політики фінансового забезпечення потреб окремих регіонів повинно здійснюватись і фінансування екологічної діяльності. Як обґрунтовано стверджує С. Смолінська «Механізм фінансового забезпеченням на регіональному рівні виступає комплексним поняттям, що передбачає сукупність управлінських методів, інструментів, принципів та дій, здійснюваних з боку державних та місцевих органів влади щодо пошуку, залучення, розподілу та найбільш ефективного використання фінансових ресурсів у напрямі збалансованого соціально-економічного розвитку певного регіону та покращення життя населення» [2, с. 110].

При визначенні сутності та змісту фінансового забезпечення екологічної діяльності в регіоні перш за все доцільно дослідити значення економічної категорії «фінансове забезпечення» у цілому. Так, Г. Строкович та С. Гончарук характеризують процес фінансування як процес «функціонування та розвитку економічної, соціальної та будь-якої іншої сфери суспільства, яка відповідає

чинному законодавству» [3]. Тобто розглядають як потреби забезпечення розвитку окремих сфер життєдіяльності

Разом з тим, фінансове забезпечення будь-якого виду діяльності залежить від наявності у достатній кількості фінансових ресурсів. Саме вони є основою успішного функціонування як окремих суб'єктів господарювання, так і забезпечення діяльності економічних систем.

На основі проведеного дослідження можна характеризувати фінансове забезпечення екологічної діяльності як формування та використання фінансових ресурсів в обсягах, достатніх для успішної реалізації заходів щодо забезпечення заходів природоохоронної діяльності й ефективного використання природних ресурсів регіону в рамках обраної фінансової політики.

Фінансова політика у цьому контексті розглядається як сукупність цілеспрямованих заходів щодо формування та ефективного використання фінансових ресурсів регіону, передбачених відповідно до обраної моделі економічного та екологічного розвитку, які містять у собі ресурси її окремих секторів економіки економічної діяльності в регіоні, окремих суб'єктів господарювання і домогосподарств для забезпечення стабільного розвитку на основі використання адміністративних та економічних важелів, створення відповідного інституційного середовища, що сприяють реалізації цієї політики. На думку А. Шалашної «визначити економічну сутність фінансової політики можна як складову інституційного розвитку економіки, що передбачає цілісну сукупність організаційних, правових, інформаційних заходів, механізмів фінансового регулювання, спрямованих на раціональне та ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів у відповідності до пріоритетних напрямів розвитку з метою забезпечення функціонування фінансових механізмів, добробуту громадян, збалансованого соціально-економічного розвитку на довгострокову перспективу» [4].

Значний вплив на екологічний розвиток регіонів має бюджетне регулювання, зокрема, фінансування окремих його напрямків у рамках розвитку економіки регіону та пріоритетних видів діяльності. Для цього використовуються переважно дві форми – пряме бюджетне фінансування (дотації, субвенції) окремих підприємств, видів діяльності, а також певних інвестиційних програм і кредитування за рахунок коштів бюджету у формі відстрочки платежів, недоплати з платежів [5, с. 150]. Щодо розвитку екологічної діяльності регіонів, доцільно виділити державні та регіональні фонди екологічного розвитку.

Уся сукупність економічних стимулів, що застосовується для сприяння розвитку екологічної діяльності в регіоні, поділяється на дві групи: фінансові і не фінансові.

До фінансових стимулів відносять [6]: прямі фінансові стимули – фінансова допомога органам місцевого самоврядування з бюджетів вищого рівня у вигляді трансфертів; податкові стимули – звільнення від сплати податків, податкових кредитів, скорочень податків, вирахувань, повного або часткового повернення раніше сплачених за податками сум тощо;

опосередковані фінансові стимули – гранти й позики регіональним і місцевим органам влади та муніципальним підприємствам, державні і муніципальні позики, а також гарантії щодо позик, випуск як оподатковуваних, так і неоподатковуваних державних і муніципальних облігацій, прискорена амортизація основних фондів тощо.

Серед не фінансових стимулів виділяють такі [7]: безоплатну передачу державної власності, а також її продаж за ціною, нижчою ринкової вартості; створення об'єктів інфраструктури (дороги, водопостачання, каналізація та інші комунально-побутові послуги); професійна підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації персоналу для приватних підприємств за рахунок бюджетних коштів, зокрема субсидування навчальних закладів різної форми власності; інші публічні послуги, що надаються приватному сектору за рахунок суспільних коштів (безкоштовні або частково оплачувані послуги із ведення кадастру й оцінки нерухомості, доступ до результатів досліджень, що забезпечують трансфер технологій і т. д.).

Фінансові інструменти стимулювання екологічної діяльності в регіоні можна характеризувати як сукупність інструментів активізуючого впливу на певну територію, спрямованих на забезпечення її соціально-економічного розвитку через використання економічних, юридичних та організаційних заходів, методів та форм фінансового регулювання.

Фінансові інструменти стимулювання регіонального екологічного розвитку повинні відповідати принципам. До основних принципів відбору інструментів фінансового стимулювання відносяться [8, с. 326]:

1) ефективність – здатність досягнути соціальних, економічних та екологічних цілей найраціональнішим шляхом при мінімальних витратах у межах реалізації політики стимулювання регіонального розвитку;

2) гнучкість – реакція на постійні соціальні, економічні та екологічні внутрішні та зовнішні зміни щодо конкретного регіону;

3) справедливість – відповідність віднесення стимулюючих заходів до певного типу політики стимулювання регіонального розвитку з метою об'єктивності у розподілі наслідків від застосованих фінансових інструментів стимулювання;

4) пріоритетність – застосування фінансових інструментів стимулювання, здатних стати переважними при реалізації певного типу політики стимулювання регіонального розвитку;

5) довгостроковість – вибір і застосування в межах політики стимулювання регіонального розвитку таких довгострокових стимулів, що націлені на сприяння досягнення більш високих соціальних, економічних та екологічних параметрів розвитку регіону;

6) інформативність – наявність об'єктивної інформації про стимулюючі заходи для обґрунтування застосування певних фінансових інструментів стимулювання в межах політики стимулювання регіонального розвитку.

В Україні набір фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку є обмеженим і реалізується через [9, с. 7]:

– бюджетну систему – прямі бюджетні витрати: субсидії, дотації, інші бюджетні трансферти;

– податкову систему – непрямі бюджетні витрати: податкові пільги, спеціальні податкові режими;

– грошово-кредитну систему – непряма підтримка: зменшення облікової ставки, курсова політика, здешевлення кредитів;

– політичну систему – додаткові гарантії інвесторам, особливі умови приватизації, легалізація отриманих доходів тощо.

Для ефективного застосування інструментів стимулювання екологічної діяльності в регіоні особливе значення має механізм, через який вони будуть реалізуватись. У сфері фінансового забезпечення регіонального розвитку на увагу заслуговують такі фінансові інструменти, як інвестиційні субвенції, бюджет розвитку, муніципальні цінні папери, а також фінансові інституції: фінансові асоціації, кредитні спілки, комунальні банки. У сфері сприяння збільшенню обсягів інвестиційного забезпечення екологічної діяльності – Державний фонд регіонального розвитку, державно-приватне партнерство, міжрегіональне співробітництво.

Список використаних джерел:

1. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005 р. №2850_IV https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text.

2. Смолінська С. Д., Овчиннікова Т. В. Фінансове забезпечення регіонального розвитку на сучасному етапі розвитку України. *Молодий вчений*. 2021. № 3 (1). С. 106-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2021_3(1)__26

3. Строкович Г. В., Гончарук С. В. Взаємозв'язок економічних категорій «фінанси», «фінансування», «фінансове забезпечення», «фінансові ресурси». На*уковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 16 (2). С. 113-120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_16(2)__27

4. Шалашна А. О. Державне фінансове забезпечення економічного зростання. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_12_91

5. Кохан І. В. Фінансове забезпечення місцевих бюджетів на прикладі Івано-Франківської області. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2019. Вип. 15 (1). С. 142-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprer_2019_15(1)__18

6. Куйбіда В. С. Нова державна регіональна політика: від теорії до практики. *Нова державна регіональна політика в Україні*: збірник праць. К.: Крамер, 2009. 232 с.

7. Куйбіда В., Ткачук А., Забуковець-Ковачич Т. Регіональна політика: правове регулювання. Світовий та український досвід / за заг. ред. Р. Ткачука. К.: Леста, 2010. 224 с.

8. Гура Я. В. Інструменти стимулювання сталого розвитку регіонів України. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія: Управління. 2012. Вип. 3. С. 324-333.

9. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України: монографія / за заг. ред. Л. Л. Тарангул. НУ ДПС України. Ірпінь, К.: Фенікс, 2012. 532 с.

10. Малиняк Б., Горин В., Письменний В. # аналізуємобюджет: доступно про головне: посібник / за ред. Б. Малиняка. Тернопіль: ZAZAPRINT, 2017. 76 с.

11. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: монографія / за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 376 с.

Когут Віталій Вікторович
студент гр. ДСПУАзм-11, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Ткачик Ф. П.

НОРМАТИВНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Найбільш суттєвим кроком у напрямку формування доходів місцевих бюджетів в Україні стало прийняття Бюджетного кодексу України. Однак й досі не вдалося повністю забезпечити реальність фінансової незалежності органів місцевого самоврядування, далеким від оптимального є розмежування дохідних джерел та видаткових повноважень, а також організація міжбюджетних відносин загалом. Очевидні приклади цього – це невелика частка власних доходів місцевих бюджетів, недостатній стимулюючий вплив системи міжбюджетних трансфертів і закріплених доходів на фіскальні зусилля органів місцевого самоврядування та ін.

Зарубіжна практика свідчить, що кожна країна має власну модель фіскальної політики, але саме відносини між центральними та місцевими органами влади в процесі формування відповідних бюджетів безпосередньо віддзеркалюють, наскільки правовою є країна та основні процеси формування її фінансової бази.

Правовою основою формування дохідної частини місцевих бюджетів України вважається: нормативно-законодавче регулювання формування фінансових потоків бюджетів локального рівня; повноваження органів влади управління у сфері формування відповідних бюджетів; основні підходи до фіскального регулювання місцевих бюджетів на стадіях планування їх «кошиків» доходів та процесу розгляду, затвердження та виконання бюджетів.

Дотримання нормативно-правових положень і фінансової дисципліни у цій галузі означає своєчасне та повне виконання всіма суб'єктами бюджетних правовідносин майнових, насамперед, грошових зобов'язань, невиконання яких наносить матеріальну шкоду. Необхідність зміцнення дохідної частини бюджетів місцевого самоврядування зумовлене не лише постійно зростаючими потребами окремих територій у грошових ресурсах для фінансування за рахунок коштів місцевих бюджетів численних установ та організацій, а й труднощами, які пов'язані з формуванням місцевих бюджетів, порушенням термінів бюджетного процесу, змінами у фінансово-бюджетному та податковому законодавстві країни тощо.

Невідповідність та недосконаліть законодавства щорічно вимагали внесення змін і запровадження нових правил організації бюджетного процесу, регулювання потоків фінансових ресурсів та розвитку міжбюджетних відносин. Законом про Державний бюджет України щорічно змінювалися засади та умови формування бюджетів усіх рівнів, їх взаємодія, розподіл повноважень і закріплення джерел доходів. За відсутності стабільної законодавчої бази та чітких, однозначних засад розвитку бюджетного процесу в Україні бюджетні

рішення ухвалювалися шляхом здійснення переговорного процесу між суб'єктами відповідних відносин, а бюджети переважно були результатом досягнення компромісних рішень. Усе це загалом створювало певну нестабільність бюджетного процесу.

Для формування дохідної частини місцевих бюджетів України представляємо загальні методологічні підходи на стадіях планування, розгляду, затвердження та виконання відповідних бюджетів. Процес формування доходів місцевих бюджетів відбувається в два етапи: 1) етап локального бюджетного вибору; 2) етап практичної його реалізації.

Головна мета для реалізації ключових підходів та фінансових інструментів локального фіскального вибору – раціональність і оптимальне представлення волевиявлення громад. Для другого етапу формування доходів місцевих бюджетів головною метою є законність, дотримання термінів, прозорість та контрольованість. Доходи органів місцевого самоврядування значною мірою залежать від практики планування та їх формування в процесі мобілізації податків, зборів і обов'язкових платежів.

Планування доходів місцевих бюджетів здійснюється відповідно до засад і положень законодавства, стосовно прогнозу макропоказників державної програми економічного і соціального розвитку України на наступний рік, практики виконання бюджетних показників у попередні й у поточному роках.

Склад доходів місцевих бюджетів визначається Бюджетним кодексом України (ст. 64, 66, 69 Кодексу) та законом про Державний бюджет України. Доходи місцевого бюджету зараховуються до загального або спеціального фондів. У складі надходжень спеціального фонду виділяються надходження бюджету розвитку. Кошти державного бюджету, що передаються у вигляді дотацій та субвенцій, затверджуються в законі про Державний бюджет України для кожного відповідного місцевого бюджету.

Місцеві органи влади в умовах нормативного розподілу ресурсів мають можливості формувати власну бюджетну політику, хоча при цьому обмежується їх автономність і вони працюють у рамках, визначених загальнодержавними нормативними актами. Запорукою успіху місцевої бюджетної політики може бути лише прозоре та відкрите формування проектів бюджетів та отримання підтримки й схвалення місцевим населенням. Залучення громадян – найважливіша проблема під час розробки та затвердження місцевих бюджетів. Базовим принципом демократичних держав є те, що рішення, спрямовані на вирішення проблем громадян, мають ухвалюватись і реалізовуватись з їх активною участю.

Отже в Україні створене цілісне нормативне забезпечення формування і використання коштів місцевих бюджетів, основу якого складають: Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», щорічні закони Про державний бюджет України, рішення місцевих рад щодо відповідних місцевих бюджетів та інші нормативні акти органів центральної та місцевої влади.

Крисовата Катерина Вікторівна
к.е.н., доцент кафедри податків та фіскальної політики
ЗУНУ, м. Тернопіль
Сьомик Інна Миколаївна
студентка гр. ФМСзм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

МИТНА БЕЗПЕКА У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Вплив глобалізаційних процесів на національну економіку виявляється у відкритті нових привабливих можливостей та перспектив для розвитку України як незалежного суб'єкта міжнародних економічних відносин. Глобалізаційні тренди інтерпретуються позитивними наслідками для країни, як можливості економічного зростання, покращення інвестиційного клімату, зростання зайнятості та підвищення рівня життя населення, посилення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. Поряд з цим, посилюється і негативний вплив зовнішніх чинників на митну безпеку України, зокрема через збільшення кількості суб'єктів, що вчиняють порушення митних правил, зростання обсягів контрабандних потоків, зменшення суми митних платежів, що адмініструються митними органами тощо.

Потреби в безпеці пов'язані з прагненням держави досягти стабільного й безпечного стану та містять у собі потреби в захисті від економічних, екологічних, технологічних, соціально-економічних та інших небезпек з боку навколишнього оточення й упевненість у тому, що пріоритетні потреби держави та людини задовольнятимуться.

У стратегічних основах розвитку економічної безпеки це поняття сприймається як стан захищеності національної економіки від зовнішніх і внутрішніх загроз, у якому забезпечуються економічний суверенітет країни, єдність її економічного простору, умови реалізації стратегічних національних пріоритетів України [1].

Констатуємо, що загроза економічній безпеці ідентифікується через систему умов та чинників, що створюють пряму чи непряму можливість завдання шкоди національним інтересам України у економічній сфері.

Викликами економічної безпеки в сучасних умовах є сукупність факторів, здатних за певних умов призвести до виникнення загрози економічної безпеки.

Слід підкреслити, що сама економічна безпека має непросту внутрішню структуру. Слід виділити три найбільш значущі елементи відповідно до безпеки у стратегії розвитку митної безпеки:

1) Економічна незалежність (в умовах нинішнього міжнародного поділу праці економічна незалежність означає контроль держави над національними ресурсами, досягнення високого рівня якості продукції, що забезпечить конкурентоспроможність країни та дозволить йому нарівні з іншими країнами брати участь у світовій торгівлі, кооперaційних зв'язках та обміні науково-технічними досягненнями).

2) Стабільність і стійкість національної економіки (цей елемент є захист власності у всіх її формах, утворення надійних умов та гарантій для підприємницької діяльності, а також утримання факторів, які здатні вплинути на стабілізацію ситуації).

3) Здатність до саморозвитку та прогресу (створення сприятливого клімату для інвестицій та інновацій, постійна модернізація виробництва, підвищення професійного освітнього та загальнокультурного рівня працівників стають невід'ємними та обов'язковими умовами стійкості та самозбереження національної економіки) [2].

Зазначимо, що сфера всіх митних інтересів держави полягає в площині досягнення певних економічних результатів і дотримання митного законодавства суб'єктами ЗЕД і контролюючими органами.

Складовими економічної безпеки країни згідно з Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України виступають наступні компоненти: виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньо-економічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна та фінансова безпека (рис. 1) [3].

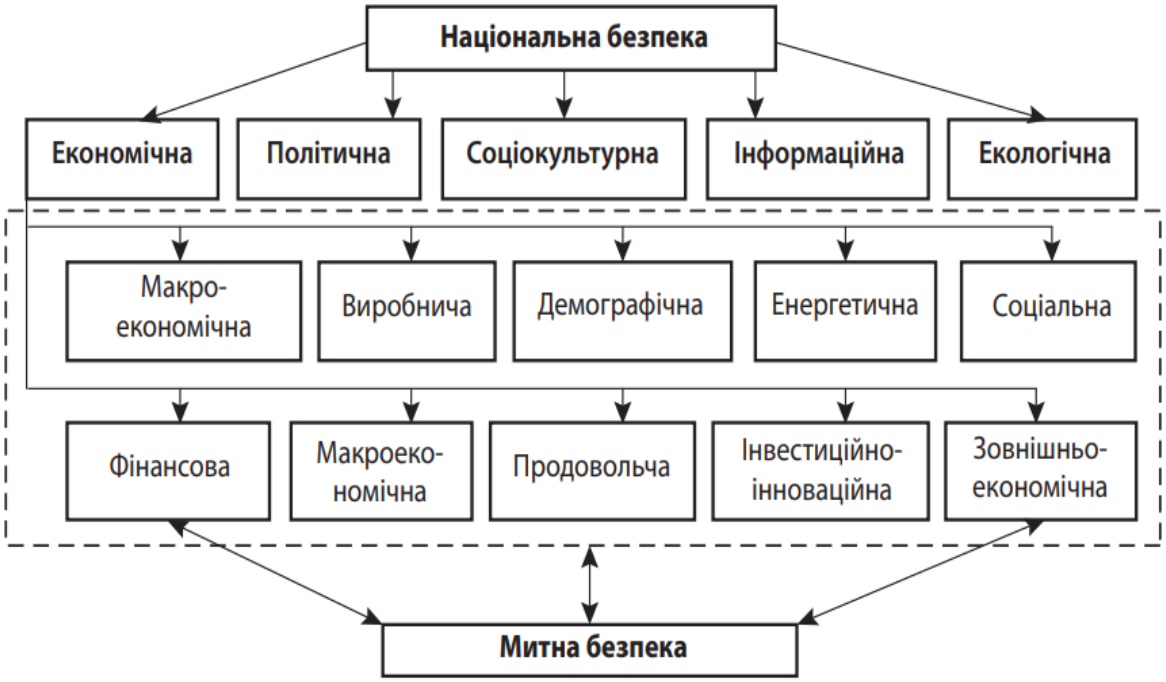

Рис. 1. Митна безпека у системі національної безпеки країни

Поряд з цим, слід констатувати, що економічна безпека є невід'ємною частиною економічної системи. Економічна та митна безпека виступають одними з найважливіших елементів національної безпеки України. Однак наголосимо, що виконання найважливіших завдань із забезпечення економічної безпеки держави більшою мірою покладено на митні інституції.

Основні функції митних органів визначено у митному кодексі, та інших нормативно-правових актах України. Зокрема, Митний кодекс України

відносить митні органи до правоохоронних та визначає їх основною частиною сил забезпечення економічної безпеки держави [4].

Митні органи покликані здійснювати контроль за дотриманням законодавства у сфері митної справи та іншого законодавства, контроль за виконанням якого покладається на них. Функції митних органів можна поділити на основні та забезпечувальні. Основні функції розкривають сутність управлінської діяльності митних органів. Склад основних функцій безпосередньо закріплений у Митному кодексі [5].

Митні інституції активно співпрацюють з іншими правоохоронними та державними органами для забезпечення найбільш стабільного рівня економічної безпеки. У цьому особливу роль грає взаємодія митних органів із відділом боротьби з економічними злочинами.

Таким чином, головною метою митної безпеки є забезпечення захисту економічних інтересів країни, захищеність життєво важливих потреб, інтересів і цінностей людини, населення, держави та регіонів від внутрішніх та зовнішніх загроз, джерелом яких є зовнішньоекономічні зв'язки. Через постійні зміни у податковому та митному законодавстві, військово-політичні ризики, нестабільність фінансової ситуації в державі, тіньову економіку митна безпека, як складова економічної безпеки країни, залишається під загрозою. Якщо ж митна безпека держави не буде забезпечена належним чином, то це може негативно вплинути на стан соціально-економічного розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Даценко В. В. Митна безпека як складова економічної безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2017. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6209

2. Костяна О. В. Митна безпека: її сутність і місце в системі національної безпеки держави. *Бізнес Інформ*. 2020. № 11. С. 76-82.

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text

4. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text

5. Пашко П. В., Пісной П. Я. Митна політика та митна безпека України. *Фінанси України*. 2006. № 1. С. 74-85.

Крутін Володимир Сергійович
студент гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Герчаківський С. Д.

ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Однією із сторін фінансової діяльності країни є формування дохідної частини бюджету, яке здійснюється завдяки надходженням до бюджетних фондів митних платежів. Фіскальний механізм митної системи полягає у визначенні обсягів дохідної частини бюджету, сформованих за рахунок надходжень до бюджету митних платежів через інструменти регулювання на митній території держави, товарообігу та митного контролю, який забезпечується діяльністю митних органів. Митні органи в Україні, на сьогоднішній день, функціонують в дуже непростих умовах і критеріями оцінювання їх результативності є як якісні, так і кількісні показники. До кількісних показників можна віднести забезпечення надходжень митних платежів.

За твердженням А. Білецького, фіскальний потенціал митної служби це співвідношення між надходженнями митних платежів до Державного бюджету України та загальними доходами державного бюджету [1]. Виходячи з цього твердження, розглянемо відношення розміру митних платежів до доходів Державного бюджету України (рис. 1).

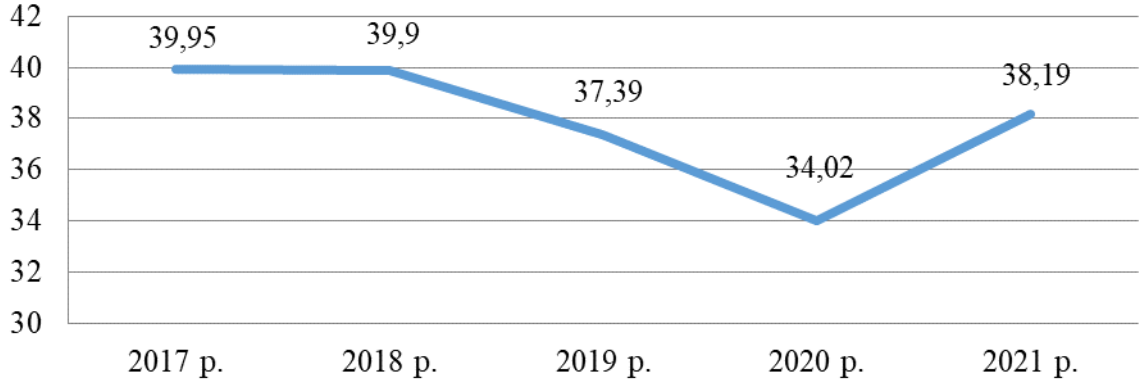

Рис. 1. Відношення розміру митних платежів до доходів Державного бюджету України у 2017-2021 рр.

Джерело: складено автором на основі [2].

На рис. 1 спостерігається нестабільна тенденція аналізованого показника. Так, у 2019-2020 рр. спостерігається різке зменшення частки забезпечення доходів державної казни митними платежами. Якщо у 2017 р. цей показник становив 39,95%, то у 2020 р. – 34,02%. Причиною такого явища є криза, спричинена пандемією коронавірусу. У 2021 р. частка митних платежів у доходах Державного бюджету України збільшилась до 38,19%. Насправді, це є досить значною часткою, при тому, що нова реформа митної служби базується на її переході до сервісного органу.

Фіскальний потенціал митних органів проявляється саме через обсяг фінансових ресурсів, який можливий завдяки процесу контролю за товарами та транспортними засобами, що переміщуються через митний кордон України. Так історично склалось, що фіскальна функція займає чільне місце серед усіх функцій, які покладені на митні органи. І її виконання залежить не лише від ефективної діяльності митних органів, а й від державної митної політики загалом.

З позиції держави, діяльність митних органів повинна бути спрямована на забезпечення реалізації фіскальної політики та виконання показників надходжень до бюджету. Прерогативою митниць ДМС України, які здійснюють митне оформлення товарів та їх митний контроль вважають забезпечення цих надходжень. Ці органи забезпечують близько 50% від усіх податкових надходжень до держбюджету.

Однак, як показує аналіз, надходження митних платежів має дуже нестійку тенденцію і залежить як від внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Тому фіскальний потенціал митних органів потрібно зважувати на фактор ризиків, які можуть настати й знизити рівень надходжень, що забезпечують митні органи.

Список використаних джерел:

1. Білецький А. А. Фіскальний та регулюючий потенціал функціонування митної служби України в умовах відкритої економіки: автореф. дис. … канд. екон. наук: 08.00.08. Ірпінь, 2010. 22 с.

2. Звіти про виконання Державного бюджету України. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. URL: http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477.

Курпель Олександр Васильович
студент гр. ФФм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Булавинець В. М.

РЕЗЕРВИ ЗБІЛЬШЕННЯ ДОХОДІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Доходи домогосподарств відіграють важливу роль у економічних процесах адже від їхньої величини залежить соціально-економічний стан як держави, так і окремих домогосподарств в ній. Тому важливо виявити резерви зростання доходів домогосподарств України. Вони стосуються усіх видів доходів із різних джерел, а саме: заробітної плати, соціальних трансфертів та інших поточних допомог, доходів від підприємницької діяльності та доходів від власності.

Першим і найвагомішим джерелом формування доходів домогосподарств є заробітна плата. Резервом для її збільшення ми розглядаємо підвищення розміру заробітної плати через інструменти державного впливу (прямий вплив) або через суб'єктів господарювання (опосередкований вплив). В обох випадках необхідним є підвищення вартості робочої сили та прибутковості суб'єктів господарювання.

Підвищення кваліфікації ми розглядаємо як один із найдієвіших методів збільшення вартості робочої сили в Україні. Наша позиція ґрунтується на тому, що чим більш кваліфікований є найманий працівник – тим вищу заробітну плату він повинен отримувати. Для підвищення рівня кваліфікації слід організовувати навчальні процеси, де наймані працівники можуть отримати нові знання для успішної професійної діяльності. Дані заходи повинні здійснюватися як за рахунок держави, так і за рахунок суб'єктів господарювання. Для держави в особі органів її влади на усіх рівнях (загальнодержавному, місцевому) і суб'єктів господарювання вище кваліфіковані працівники принесуть більшу практичну користь: прибуток (для бізнесу) та якість надання суспільних послуг (для держави). Підвищення кваліфікації дозволить також і домогосподарствам збільшити рівень власного фінансового благополуччя за рахунок збільшення розміру доходів від трудової діяльності.

Наступним фактором зміни розмірів заробітної плати у бік її збільшення є зростання показника прибутковості господарюючих суб'єктів. Наша позиція ґрунтується на тому, що суб'єкти господарювання із низьким доходом не можуть здійснювати додаткові витрати на стимулювання власних працюючих через брак фінансових ресурсів. Для збільшення прибутку підприємств, установ чи організації необхідним є збільшення масштабів використання людського інтелекту шляхом впровадження технічних новинок на виробництві, створення нових видів продукції, які будуть користуватись попитом на товарному ринку.

Наступним видом доходів домогосподарств, що має вплив на формування бюджету домогосподарств є соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти. Їх призначення полягає у соціальному захисті населення. Свідчить,

що соціальні трансферти можуть надаватись як у працездатному, так і непрацездатному віці членам домогосподарства. Резервом для зростання соціальних виплат непрацездатним членам домогосподарств є збільшення доходів їх працездатних членів, адже саме за їхні відрахування у фонди соціального характеру забезпечується виконання програм соціального захисту населення. Іншими словами, для збільшення розмірів пенсій, необхідним є збільшення доходів домогосподарств в інших формах.

Для працездатного населення цей резерв є також доступним, проте він має негативний вплив на економіку. Наша позиція ґрунтується на тому, що соціальні виплати працездатним членам домогосподарств можуть спровокувати демотивацію стосовно отримання інших видів доходів (трудових, доходів від підприємницької діяльності, від власності), адже для отримання соціальних допомог чи пільг не потрібно прикладати зусиль, лише відповідати критеріям їхнього надання. Саме тому органам законодавчої і виконавчої влади слід змінити соціальну політику виплати трансфертів працездатним членам домогосподарств на спрямування коштів для фінансування програм із створення власного бізнесу домогосподарствами. Зміна грошових потоків від фінансування поточних трансфертів до фінансування на підтримку створення власної справи населенням країни, на нашу думку, є резервом зростання доходів домогосподарств.

Наступним видом доходів домогосподарств є надходження від підприємницької діяльності у формі прибутку і змішаного доходу. Це джерело формування доходів є більш ризикове, ніж доходи у формі заробітної плати чи соціальні трансферти, але і при цьому більш прибутковим. Збільшення таких доходів головним чином залежить від законодавчої та податкової політики держави. Тому резервом зростання доходів від підприємницької діяльності ми бачимо покращення економічного устрою в державі та проведення реформ в регуляторному законодавстві, які сформували б більшу зацікавленість домогосподарств.

Збільшення економічної зацікавленості домогосподарств повинно здійснюватись за допомогою різноманітних державних програм із розвитку, які передбачали б спрощення систем реєстрації, обліку та звітності фізичних осіб-підприємців членів домогосподарства; фінансової підтримки з боку держави за допомогою пільгового кредитування, партнерського фінансування проектів, тощо.

Навчання та підготовка Державною службою зайнятості України непрацюючих членів домогосподарств для започаткування власного бізнесу розглядається нами як ще один метод збільшення доходів від підприємницької діяльності. Здійснення даних заходів може відбуватися у формі тренінгів, семінарів, круглих столів тощо. Всі вони повинні проводитись для інформаційної допомоги тим членам домогосподарств, які планують займатись власною підприємницькою діяльністю.

Збільшення обсягів доходів домогосподарств – суб'єктів підприємницької діяльності можна забезпечити при здійсненні інвестицій у розвиток власної

справи. Тому органам державної влади слід започаткувати систему з пільгового кредитування підприємців для розвитку їх бізнесу. Пільгові кредити можуть слугувати вагомим та дієвим важелем для розвитку підприємницької діяльності в державі.

Куцик Софія Сергіївна
студентка гр. ФМСзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Герчаківський С. Д.

АНТИКОРУПЦІЙНІ КОЛЕКТИВНІ ДІЇ ЯК СПОСІБ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ НА МИТНИЦІ

Корупція на митниці впливає на міжнародну торгівлю і, отже, є проблемою, яка визначає світову економіку. Наслідки корупції в митних службах добре відомі та спричиняють зменшення надходження доходів, економічні збитки через зменшення доходів, недобросовісну цінову конкуренцію для місцевих галузей промисловості, заниження вартості та/або неправильну класифікацію імпорту й деяких видів експорту. Крім того, небезпека, пов'язана з незаконними або небезпечними речовинами та продуктами, які ввозяться в країну, викликає занепокоєння в багатьох країнах, а корупція на кордоні сприяє процвітанню інших злочинів, таких як тероризм, торгівля людьми та браконьєрство, усі з яких можуть мати руйнівні та довготривалі наслідки для суспільства.

За оцінками Світового банку, щороку у вигляді хабарів у всьому світі виплачується близько 1 трильйона доларів США, а загальні економічні втрати від корупції у багато разів перевищують цю цифру [1]. Оцінки також показують, що близько 2 мільярдів доларів США у вигляді хабарів трапляються в митних адміністраціях щороку. Вчені виявили тісний зв'язок між корупцією, хабарництвом в митних службах і низьким зростанням ВВП. Підприємці також визначили корупцію на кордоні як одну з головних перешкод для транскордонної торгівлі [2].

З метою боротьби з корупцією загалом та на митниці зокрема на практиці й у наукових дослідженнях поширюється поняття «колективні дії». Їх визначають по-різному: як «загальний термін для галузевих стандартів, багатосторонніх ініціатив і державно-приватних партнерств» [3]; як окрему форму взаємодії: «спільний і постійний процес співпраці між зацікавленими сторонами, що збільшує вплив і довіру до індивідуальних дій, об'єднує вразливих окремих гравців в альянс організацій-однодумців і вирівнює умови гри між конкурентами» [4].

Для Інституту Світового банку колективні дії проти корупції можуть набувати форми антикорупційних декларацій, принципових ініціатив, бізнес-коаліцій, що підлягають сертифікації та пактів доброчесності. Форми колективних дій відрізняються одна від одної ступенем виконуваності спільних зобов'язань учасників і, можливо, цілями ініціатив.

Основний підхід до антикорупційних колективних дій залучає державний і приватний сектори до діалогу, який є структурованим, стійким, цілеспрямованим, прозорим і підтримується митними органами. Наприклад, Канада та Сполучене Королівство створили консультативні комітети, пов'язані з митною справою, до складу яких входять зацікавлені сторони галузі, які

надають відгуки про різноманітні ініціативи, політику та нормативні акти, у тому числі ті, що стосуються боротьби з корупцією.

Підводячи підсумок зауважимо, що боротьба з корупцією вимагає різноманітних підходів. Колективні дії не є єдиним рішенням, але в поєднанні з іншими правовими, інституційними та адміністративними реформами залучення багатьох зацікавлених сторін може призвести до розробки обґрунтованої політики та більш ефективного впровадження процесів, які є справедливими та актуальними для суб'єктів господарювання. Водночас таке залучення може сприяти збільшенню збору мита та податків, зменшенню хабарництва та сприянню торгівлі.

Список використаних джерел:

1. Combating Corruption. URL: https://www.worldbank.org/en/topic/governance/brief/anti-corruption.
2. OECD/WTO (2015), Aid for Trade at a Glance 2015: Reducing Trade Costs for Inclusive, Sustainable Growth, OECD Publishing, Paris. URL: http://www.oecd-ilibrary.org/development/aid-for-trade-at-a-glance-2015_aid_glance-2015-en.
3. Pieth M (2007) Multi-stakeholder initiatives to combat money laundering and bribery. In:Brutsch C, Lehmkuhl D (eds) Law and legalization in transnational relations. Routledge, Oxford, pp 81–100.
4. World Bank Institute (2008) Fighting corruption through collective action, a guide for business, World Bank. URL: http://info.worldbank.org/etools/docs/antic/Whole_guide_Oct.pdf.

Лесьний Віталій Андрійович
студент гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Гуцул І. А.

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Для України одним з головних векторів розвитку може стати трансформація інституційних та організаційно-економічних процесів, а саме: створення нових інвестиційних можливостей; вдосконалення організаційно-економічних та управлінських можливостей органів державної влади; вираховування запитів сьогодення, що мають місце в митній політиці, та мають бути закріплені у нормативно-правових актах. Але можливим етапом розвитку сучасної економіки, як на національному, так і на міжнародному рівні, є також зростання політичного чинника, що визначає особливості міжнародних зв'язків та міжнародної торгівлі. Тому визначення основних теоретико-методичних засад митної політики має розглядатися з урахуванням ефективності комплексу інструментів, які впливають на конкурентоспроможність національної економіки. Також вагомої ролі набуває застосування торгово-економічних санкцій, що впливає на інтенсифікацію пошуку нових ринків збуту, нових партнерів та логістичних схем.

Наразі основними економічними інтересами митної політики є:

1) сприяння транзиту. Приведення транзитних процедур у відповідність до «Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами» сприятиме спрощенню процедури оформлення товарів та суттєвому скороченню часу на здійснення митних процедур в режимі транзиту. Водночас запровадження єдиного адміністративного документа та введення «нової комп'ютеризованої транзитної системи» сприятиме підвищенню ефективності контролю за здійсненням переміщень товарів та транспортних засобів через кордон.

2) збільшення товарообігу та пасажиропотоку при перетинанні митного кордону. Збільшення товарообігу, перш за все сприятиме збільшенню надходжень до державного бюджету. Операції, які підлягають оподаткуванню товарів, які ввозяться (пересилаються) громадянами на митну територію України зазначено у ст. 374 Митного кодексу України, цією ж статтею визначені і операції, які звільняються від оподаткування митними платежами.

3) полегшення процедури здійснення міжнародної торгівлі. Так, з метою сприяння динамічному розвитку національної економіки завдяки масштабному зростанню присутності України на зовнішніх ринках наприкінці грудня 2017 року Кабінетом Міністрів України було схвалено «Експортну стратегію України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки». Український експорт складається переважно із сировини (останнім часом продукція агропромислового комплексу, металургійної та хімічної промисловості та мінеральної сировини становила 70% експорту), що свідчить про неефективне використання ресурсів та ставить українську економіку в залежність від коливань цін на світових ринках, і містить потенційні ризики для економічної і соціальної стабільності [1]. Саме тому, виникає необхідність полегшення процедури здійснення міжнародної торгівлі.

4) зниження частки неякісних товарів на внутрішніх та зовнішніх ринках,

що перетинають митний кордон України. Протягом останніх років в Україні відбувається поступова втрата вітчизняними виробниками багатьох сегментів внутрішнього та зовнішнього ринку товарів, що пов'язано з відсутністю диверсифікації структури товарів та їх невідповідності вимогам до якості та асортименту. Державною програмою розвитку внутрішнього виробництва було передбачено ряд заходів стосовно кожного сектору національної економіки, зокрема це стосувалось структурної модернізації промисловості, як то: нарощування експортного потенціалу, пріоритетний розвиток вітчизняних підприємств – експортерів продукції високого ступеня переробки та виробників імпортозамінної продукції; здійснення кардинальної модернізації виробництва та розвиток наукоємних галузей; диверсифікація галузей промисловості, розширення номенклатури кінцевої продукції високої якості, тощо.

Проте, зниження частки неякісних товарів на внутрішніх та зовнішніх ринках – є принциповим питанням у забезпеченні продовольчої безпеки, що має досягатися шляхом: підвищення якості і безпечності продуктів дитячого харчування; посилення державного контролю з метою недопущення обігу сортів рослин, заборонених для поширення у зв'язку із загрозою життю і здоров'ю людей, стану навколишнього природного середовища, заподіяння шкоди тваринному і рослинному світу; обмеження застосування хімічних речовин у рослинництві та стимуляторів росту у тваринництві; підтримання мікробіологічної безпеки продовольчих товарів, посилення санітарного, фітосанітарного та ветеринарного контролю (зокрема товарів, що ввозяться на митну територію України); підвищення вимог до дотримання стандартів або технічних умов виробництва харчових продуктів, тощо.

5) морально-етичний зміст. Маємо на увазі неприпущення ввезення на територію України продукції з низьким морально-етичним змістом, що пропагує міжнаціональні конфлікти, сепаратизм, порочить державні чи релігійні символи, має порнографічний характер, тощо.

6) розробка заходів щодо боротьби з контрабандою товарів. Серед заходів боротьби можна виокремити такі як:

– необхідність облаштування державного кордону України сучасним обладнанням для захисту від незаконного перетину на всій лінії протяжності, оснащення пунктів спостереження засобами моніторингу, зв'язку, сигналізації;

– раціоналізація процесу митного оформлення транспортних вантажів шляхом зменшення кількості бюрократичних процедур, шляхом використання спеціалізованого обладнання та програмного забезпечення;

– оптимізація ставок мита для товарів в межах однієї товарної позиції;

– декриміналізація окремих аспектів контрабанди шляхом легалізації деяких видів діяльності, що мають низький рівень суспільної небезпеки;

– стимулювання процесів соціально-економічного розвитку прикордонних територій України на засадах розбудови фінансової, ринкової, дорожньо-транспортної інфраструктури, створення в їх межах технологічних бізнес-парків, венчурних та інноваційних фондів;

– робота з кадровим складом Державної прикордонної служби та Державної митної служби України у напрямку підняття професійних якостей, формування високих моральних та етичних цінностей.

– сприяння розвитку кінологічної служби та застосування пошукових методик виявлення наркотиків, заснованих на міжнародному досвіді;

– встановлення жорсткого громадського контролю за діями митних та прикордонних органів;

– спрощення процедури митного оформлення товарів;

– забезпечення аналогами наркотичних засобів для тренування кінологічних команд, а не замінниками, які за запахом відрізняються від оригіналів речовин.

7) вдосконалення митного законодавства. Подальшим напрямком вдосконалення має стати приєднання України до багатосторонніх митних угод, що б суттєво спростило та дозволило скоротити час на митне оформлення у відповідних режимах; та підвищило б ефективність контролюючої функції контролюючих органів під час імпорту на територію України товарів (продукції). Надзвичайно важливим питанням залишається вдосконалення системи справляння податків та зборів, які сплачуються при здійсненні операцій з імпорту на митну територію України товарів.

Митну політику варто окреслити як наявну систему політико-правових, економічних, організаційних та інших заходів, метою яких є імплементація внутрішньо- та зовнішньоекономічних відносин країни, для того щоб вона була конкурентоздатною на глобальному ринку. Митна політика - є однією з перших форм регулювання торгових відносин з іншими країнами[2].

Отже, імплементація митної політики має реалізовуватися у напрямках: вдосконалення економіки залучаючи найбільш інноваційні компанії у світі; створення економічного середовища для оновлення зовнішньоекономічної спеціалізації країни; підтримка наукоємних галузей; розширення географічної структури імпорту та експорту, забезпечення найкращих умов для українських компаній; уніфікація митного тарифу відносно країн-членів ЄС, куди наразі прямує Україна. Трансформація геополітичного ландшафту і формування вигідних економічних відносин між країнами виступають рушійною силою змін в теоретико-методичних засадах сутності митної політики країни.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки: Розпорядження КМУ від 27.12.2017 р. №1017-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80.

2. Прокіпчук Л. І. Досвід європейського союзу у питаннях адміністрування митних платежів:теоретичні основи та практичні рекомендації. *Вісник Сумського національного аграрного університету.* 2019. № 3 (81). С. 71-76.

Мойсей Андрій Віталійович
студент гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Сидорович О. Ю.

ДО ПИТАННЯ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ СУТНОСТІ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Історично, поява терміну «економічна безпека» характеризується не досить довгою історією існування, не дивлячись на свою важливість в забезпеченні національної безпеки держави, складність та багатоаспектність в контексті необхідності врахування системи факторів впливу, чинників та загроз.

Науковці погоджуються з тим, що ретроспективно, побудова механізмів економічної безпеки в світовому масштабі охоплювала кілька періодів як в глобальному вимірі, так і щодо її деталізації на рівні певної країни. Проте, найбільш часто появу даного терміну в світовому науковому та практичному дискурсі приписують періоду «великої депресії» Сполучених Штатів Америки, що розгорнулася внаслідок економічної кризи 1929-1933 років.

Зумовлено це позицією американського президента Ф. Рузвельта, який стверджував: «справжня особиста свобода неможлива без економічної безпеки і незалежності» [1, с. 95].

В цьому контексті, економічна безпека держави складається з відповідних підсистем (див. рис. 1.), кожна з яких характеризується впливом ймовірних ризиків та загроз, суб'єктивних та об'єктивних чинників, що зумовлюють кумулятивний ефект впливу на економічну безпеку загалом.

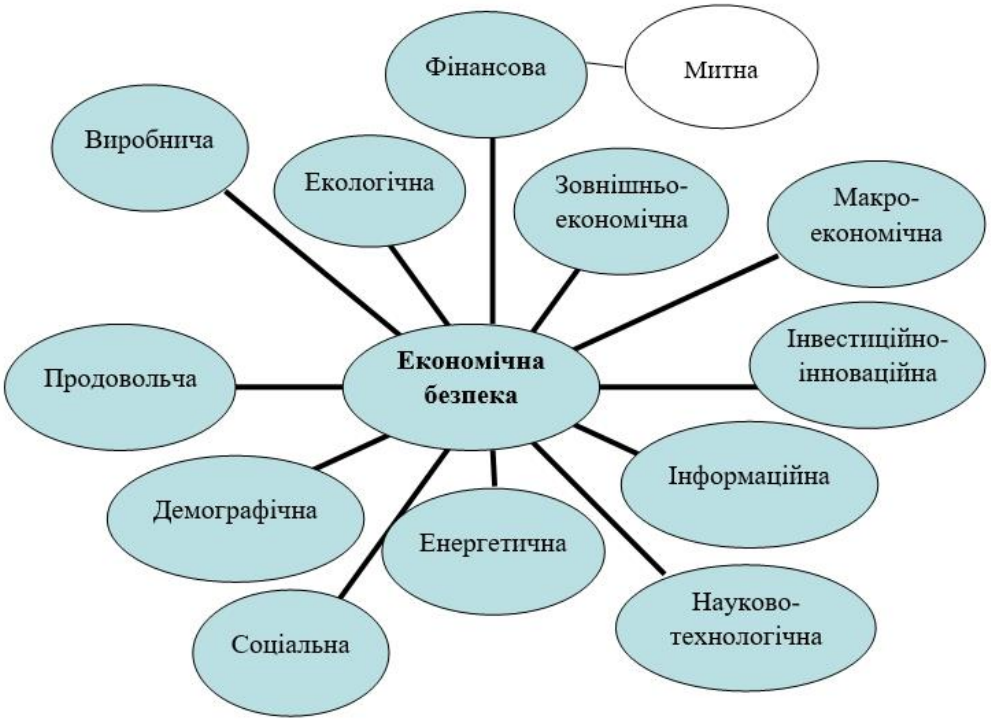

Рис. 1. Ключові складові економічної безпеки держави
Джерело: складено автором

Окремою підсистемою економічної безпеки держави є фінансова, яка ідентифікує стан захищеності фінансової системи держави, її бюджетної, податкової, фіскальної та митної систем, та визначає здатність держави акумулювати, перерозподіляти фінансові ресурси держави для забезпечення сталого розвитку економіки держави та покриття її фінансових зобов'язань.

Забезпечення фінансової безпеки економіки держави є вкрай важливим завданням, яке особливо актуалізується в умовах економічної кризи, пост пандемічного відновлення та військової агресії російської федерації.

Кризові умови функціонування економічної системи стали лакмусовим індикатором існування усього спектру проблем економічного, політичного, правового, кадрового, технічного, інфраструктурного, інформаційного та ін. характеру, ідентифікуючи недоліки функціонування фінансової сфери держави.

Усвідомлюючи масштабність внутрішніх та зовнішніх, реальних та потенційних загроз, що класифікуються від надзвичайних ситуацій, форс мажорних обставин, стихійних лих, кризових явищ в національній та глобальній економіці, неочікуваних протекціоністських заходів країн-сусідів та інше, державні інституції повинні здійснювати пошук ефективних механізмів ліквідації впливу ймовірних загроз національної безпеки.

Відповідно, визначення переліку митних загроз аналізує відповідні об'єктивні та суб'єктивні форми небезпек, які будучи обумовленими характером зовнішньоекономічних, політичних та економічних правовідносин, принципами побудови та організації митної справи в державі характеризуються відповідною формою прояву, способом впливу на стан задоволення митних інтересів держави.

Законодавець в митному Кодексі України митні інтереси держави визначив як «національні інтереси України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення державної митної справи» [2], що майже ототожнює їх з трактуванням національних інтересів, не вдаючись в відповідну деталізацію сутності, характеру прояву, специфікою реалізації в умовах різноплановості та різновекторності зовнішньоекономічної активності України в сучасних умовах. Тому, на наше переконання, означене неоднозначне та суперечливе трактування поняття «митні інтереси», представлене в Митному Кодексі України потребує більш детального нормативно-правового обґрунтування.

Більш обґрунтованим вважаємо підхід згідно з яким, існування схожих понять таких як «національні митні інтереси», «інтереси держави в митній сфері», «митний аспект захисту національних економічних інтересів», «економічні інтереси держави в галузі митної справи» хоч і характеризується певною синонімічною схожістю, проте володіє різним характером прояву їх сутності на практиці. Таким чином, процес задоволення митних інтересів повинен включають в себе врахування митних інтересів держави, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, міжнародних інституцій та інших держав – учасників міждержавних торгівельних взаємодій.

Таким чином, митна безпека України є не чим іншим, як станом захищеності національних інтересів України в митній сфері, рівень якої за умов впливу суб'єктивних та об'єктивних, внутрішніх та зовнішніх ризиків і загроз уможливлює:

1) переміщення громадян, товарів та транспортних засобів через митний кордон держави;

2) здійснення митно-тарифного регулювання процесів встановлення, акумулювання та сплати мита та митних платежів;

3) проведення процедур митного контролю та митного оформлення з дотриманням положень національного та міжнародного митного права, міжнародних конвенцій та угод;

4) реалізації системи заходів щодо здійснення заходів протидії контрабанді товарів та порушенню митних правил, виконанні інших завдань, які покладаються на митні органи держави.

Таким чином, ключовим завданням досягнення митної безпеки є забезпечення захисту митних інтересів держави, населення та навколишнього середовища від внутрішніх і зовнішніх загроз, які можуть виникати в процесі переміщення через митний кордон держави та здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Franklin D. Roosevelt: A Resource Guide. URL: http://www.loc.gov/rr/program/bib/presidents/fdroosevelt/index.html

2. Шевчук С. В. Аналіз теоретико-методологічних підходів визначення поняття «митні інтереси». *Економіка та держава*. 2018. № 10. С. 42-48

3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17.

Мудрик Альона Миколаївна
студентка гр. ФФАм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., доцент Маршалок Т. Я.

СВІТОВИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

З метою поліпшення українського законодавства у сфері трансфертного ціноутворення загалом і податкового адміністрування використання українськими бізнес-структурами трансфертних цін зокрема, необхідно детальніше проаналізувати досвід розвинених країн світу щодо державного контролю процесів трансфертного ціноутворення.

На відмінності у підходах до регулювання процесів трансфертного ціноутворення впливають особливості географічного розташування, ринкові характеристики, рівні економічного та соціального розвитку, державні політики у сфері фінансів.

У Бразилії використовується власний підхід до регулювання трансфертних цін, який тільки частково відповідає Керівництву ОЕСР. Бразилія використовує фіксовані ціни на сировинні товари, отримані на міжнародних біржах, а також фіксовані надбавки / «безпечні» співвідношення для інших товарів і послуг. Це забезпечує впевненість у податковому плануванні, хоча і створює нерівні умови, надаючи у такий спосіб конкурентні переваги бразильській економіці (податкова конкуренція). Тим не менш, це може призвести до економічного подвійного оподаткування корпоративного прибутку.

У Канаді Агентство Доходів установлює правила з трансфертного ціноутворення, які, в основному, побудовані на основі принципів ОЕСР. Крім того, періодично випускається Меморандум з трансфертного ціноутворення, який призначений доповнювати існуючі правила. Вищезазначені документи вимагають від канадських платників податків готувати документацію, яка б підтверджувала те, що застосовані трансфертні ціни в операціях з нерезидентами є встановленими за принципом «витягнутої руки». Платники податків зобов'язані оновлювати цю документацію у разі будь-яких істотних змін, а також надати таку документацію до податкових органів протягом трьох місяців з моменту письмового запиту.

16 липня 2016 року уряд Австрії прийняв закон про документацію з трансфертного ціноутворення. Обов'язок подачі пакета документації з ТЦ базується на фінансових показниках групи компаній, до якої входить локальне австрійське підприємство, та самого підприємства. Такий пакет містить:

– Звіт у розрізі країн повинен бути підготовлений, якщо загальний оборот Групи транснаціональної корпорації, який вказується в консолідованій річній фінансовій звітності за попередній фінансовий рік, становить не менше 750 млн. євро.

– Майстер-файл або локальну документацію, які треба готувати резидентам Австрії, якщо їх оборот за попередні два фінансові роки перевищив 50 млн. євро за в кожен рік.

Суб'єкти, які є резидентами Австрії та які не перевищують обумовлений поріг обороту, повинні подати Майстер-файл, якщо групі компаній, до якої входить такий суб'єкт господарювання, потрібно підготувати подібний Майстер-файл в іншій державі відповідно до відповідних внутрішніх законодавчих вимог своєї держави.

Польські правила з трансфертного ціноутворення, які стосуються як транснаціональних, так і внутрішніх операцій, вже добре налагоджені. Ці правила значно спираються на положення Керівництва ОЕСР (Польща є членом ОЕСР з 1996 року). Фінансові пороги для виконання вимог до документації з трансфертного ціноутворення є відносно низькими і, отже, вони поширюються на досить широкий спектр операцій. Польща приєдналася до ЄС у 2004 році, а тому на неї поширюються норми Кодексу поведінки ЄС у сфері трансфертного ціноутворення. Тим не менше, податкові органи приймають документацію з трансфертного ціноутворення, написану тільки польською мовою, яка охоплює всі пункти, які вимагаються відповідно до місцевого законодавства. У січні 2006 року в Польщі почало діяти законодавство щодо договорів про узгодження трансфертних цін.

У системі регулювання трансфертного ціноутворення Китаю більше уваги приділено типам транзакцій та оформленню документації (податкові декларації, укладання угод); більш детально розглядається пов'язаність асоційованих компаній. Також слід зазначити, що штрафні санкції щодо компаній більш лояльні, адже у випадку неперевищення обсягу операцій порога в 20 млн. юанів, розслідування щодо таких компаній не проводяться, стимулюючи в такий спосіб розвиток компаній.

У даний час деякі розвинені країни (наприклад, Велика Британія, Нідерланди, Іспанія та ін.) вже підготували ряд змін до національного законодавства з трансфертного ціноутворення, які спричинені нещодавно прийнятими коригуваннями Рекомендацій ОЕСР, пов'язаних зі звітуванням на основі country-by-country. Тут мова іде про вдосконалення підготовки вимог щодо звітування з трансфертного ціноутворення, зокрема щодо надання транснаціональними корпораціями документації, яка міститиме інформацію про діяльність кожної зі своїх дочірніх компаній у різноманітних країнах.

Отже, Україні слід брати приклад з розвинених країн для створення більш досконалої системи державного контролю за процесами трансфертного ціноутворення, яка буде побудована на світовій практиці функціонування трансфертного ціноутворення. У рамках цього необхідно розробити напрямки підвищення ефективності податкового регулювання трансфертного ціноутворення в Україні, залучивши необхідних експертів, які вже мають відповідний досвід і кваліфікацію.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n5483.

2. Типова податкова конвенція ОЕСР. URL: https://lhs.net.ua/ua-typova-konventsiia-oon-pro-unyknennia-podviinoho-opodatkuvannia-bilsh-adaptovana-do-ukrainskykh-realii-nataliia-buromenska-vodafone-ukraina-ru-typovaia-konventsyia-oon-ob-yzbezhanyy-dvoinoho-naloho/

3. Принцип «витягнутої руки» при здійсненні контрольованих операцій за настановами ОЕРС. URL: http://www.peritus.com.ua/pryntsyp-vytyahnutoji-ruky-pry-zdijsnennya-kontrolovanyh-operatsijza-nastanovamy-oers.

4. Мішин М., Курілов Є. Світовий досвід трансфертного ціноутворення: тенденції та перспективи. *Вісник Міністерства доходів і зборів України*. 2013. № 38. С. 48-52. URL: http://www. visnuk.com.ua/ua/pubs/id/6064

Мушка Ангеліна Сергіївна
студентка гр. ФФАзм-21, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Десятнюк О. М.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ НА СПОЖИВАННЯ

Оподаткування споживання, як свідчить фіскальна історія, давно практикується державами. Через проблему дотримання принципів справедливості в умовах перекладання податкового тягаря, податки на споживання підпадали під жорстке критикування низкою відомих науковців. Поряд з цим, саме податки на споживання відіграли роль рятівників бюджетів провідних держав світу в умовах гіперінфляції під час Світових воєн та низки економічних криз.

Історично розвиток податків на споживання датується на багато раніше, ніж їх наукове та теоретичне обґрунтування. Незважаючи на це, процес їх еволюції не був хаотичним. При аналізі оподаткування споживанням, науковці-фінансисти виділяли спільні для усіх цивілізованих країн риси, що виявили себе ще до початку XX століття: поступовий перехід від оподаткування товарів першої необхідності до оподаткування предметів другорядного значення; замість оподаткування численних товарів перехід до справляння індивідуальних акцизів з обмеженого переліку товарних груп; зміна методики оцінки об'єкта оподаткування індивідуальними акцизами (спочатку вона ґрунтувалася на врахуванні передбачуваної кількості випуску підакцизних товарів на основі зовнішніх ознак потужності виробництва; потім – на даних обліку готової продукції); запровадження пільг для дрібних виробництв з метою підтримки середнього класу.

Термін «податки на споживання» є типовим поняттям для установ Європейського Союзу, інших міжнародних організацій та використовується ними в офіційній документації.

Найпоширенішим визначенням податків на споживання, що подається у сучасній науковій економічній літературі, є таке: «податки на споживання – це податки, які виступають однією з причин зростання цін на споживчі товари і сплачуються споживачами побічно у вигляді більш високої плати за товари. Тобто, ознакою даних податків є завуальована від справжніх платників форма вилучення частини їх доходів». Тобто вони виступають видимими елементами цін товарів (послуг) та регулюють обсяги споживання, впливаючи при цьому на купівельну спроможність населення, а відтак і на суспільний добробут.

Податки на споживання виділяються в окрему групу за одним із обліково-статистичних підходів, прийнятих у Європейському співтоваристві. Варто відзначити, що за іншим підходом цієї ж міжнародної організації у якості податків на споживання сприймаються непрямі податки [1]. В цілому ми погоджуємося з цим, оскільки усі непрямі податки включаються до цін товарів і перекладаються на кінцевого споживача при їх придбанні з метою споживання.

Про еволюцію податкового напрямку фінансової науки від обґрунтування

доцільності використання державою тих чи інших податків до створення конкретних механізмів справляння свідчать результати наукових досліджень функціонування основних податків на споживання. Найбільш розробленими у цьому контексті є універсальні акцизи.

Історичний аспект становлення та розвитку податків на споживання у різних країнах світу здійснювався за двома напрямками. Перший напрям характерний для європейських країн, де основу оподаткування складали майнові податки та податки на доходи. Податки на споживання виникли вже на відповідному рівні розвитку податкових систем цих країн. Другий напрям визначався умовами країн, території яких освоювалися значно пізніше (США, Австралія та ін.). Даний напрям характеризується широким використанням податків на споживання, так як податки на доходи, майно не могли забезпечити необхідні обсяги надходжень до бюджету для фінансування державних потреб [2, с. 18-19].

Як відомо, найпоширенішою формою податків на споживання є акцизи, які поділяються на універсальні та специфічні. В Україні до універсальних акцизів відносять податок на додану вартість, а до специфічних – акцизний податок та мито.

Теоретичні розробки характеру дії як універсальних акцизів, так і специфічних обумовлюють потенційно високі фіскальні характеристики щодо податкових надходжень і тому вони є більш надійним джерелом у формуванні системи доходів бюджету. Ефективність та вагомість податків на споживання при цьому залежить від стратегії та рівня державного втручання в економіку, зростання якого зменшує фіскальні переваги їх. І тому у сучасних умовах при обґрунтуванні рівня надходжень бюджету від податків на споживання необхідно враховувати особливості втручання та впливу держави на розвиток економіки.

Як у світі, так і в Україні, податки на споживання є найважливішим джерелом наповнення бюджету та потужним інструментом регулювання соціально-економічних процесів. Однак, не всі їхні потенційні можливості вдало реалізовані. В нинішніх умовах пошук резервів підвищення їх бюджетоутворюючої ролі та регуляторної ефективності спричинює орієнтацію наукових розробок на оптимізацію елементів окремих податків на споживання.

Список використаних джерел:

1. Taxation trends in the European Union, 2012 edition: Data for the EU Member States and Norway / European Commission, Taxation and customs, Eurostat. URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/b ITY_OFFPUB/KS-DU-12-001/EN/KS-DU-12-001-EN.PDF

2. Андрущенко В. Л. Соціологічний та антропний методи західної фінансової науки. *Вісник НБУ*. 2001. № 3. С. 43-46.

Палиця Мар'яна Степанівна
студентка гр. ФФм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Коваль С. Л.

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ

Бюджетна політика держави постійно перебуває в центрі суспільної уваги. На сьогоднішній день важливого значення набуває проблематика формування збалансованого бюджету, яка потребує детального аналізу та пошуку її ефективного вирішення. Ця проблема завжди була цікавою для досліджень вченими і на сьогоднішній день не втрачає своєї актуальності.

Державний бюджет займає провідне місце у фінансовій системі країни, оскільки він відноситься до тієї сфери суспільного життя, що безпосередньо стосується інтересів кожного громадянина [1, с. 70].

За своєю сутністю державний бюджет – це фінансовий план держави, що сформований та затверджений на законодавчому рівні та дійсний протягом одного календарного року.

Формування державного бюджету, проводиться з огляду на економічну ситуацію в країні, наявність поставлених економічних завдань та роль держави в економіці. Отже, можемо зазначити, що джерела, які формують дохідну частину державного бюджету характеризують економічний стан країни, а напрями на які здійснюються видатки характеризують пріоритети розвитку на сучасному етапі [2, с. 222].

На формування бюджету держави впливають такі фактори:

– зовнішні: стан світової фінансової системи, експортні можливості країни, наявність бар'єрів для входження на міжнародні ринки, рівень економічної інтеграції країни, сальдо торговельного балансу країни, рівень зовнішнього державного боргу;

– внутрішні: макроекономічні показники ВВП, рівень інфляції, безробіття, бюджетний дефіцит і його динаміка, рівень оподаткування в країні, платоспроможності юридичних і фізичних осіб, рівень тінізації економіки, стабільність національної валюти, рівень внутрішнього державного боргу.

Динаміка дохідної та видаткової частини бюджету представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка доходів та видатків державного бюджету України 2019–2021 рр., млрд грн.

Показники	Доходи			Видатки		
	обсяг, млрд грн	абсол. прир., млрд грн	темп приросту, %	обсяг, млрд грн	абсол. прир., млрд грн	темп приросту, %
2019	998,3			1072,8		
2020	1076,0	87,7	7,8	1288,1	215,3	20,05
2021	1296,9	220,9	20,5	1490,3	202,2	15,7

Примітка. Складено та розраховано на основі [3]

Показники табл. 1 свідчать, що доходи державного бюджету України протягом 2019-2021 рр. мали тенденцію до зростання. Адже станом на 2019 р. до державного бюджету надійшло 998,3 млрд грн, у 2020 р. – 1076 млрд грн, тобто абсолютний приріст становив 220,9 млрд грн, а темп приросту 7,8%. У 2021 р. доходи зросли до рівня 1296,9 млрд грн, при цьому абсолютний приріст склав 220,9, а темп приросту – 20,5%.

Метою здійснення видатків державного бюджету є фінансування загальнодержавних потреб соціально-економічного розвитку. Тому розглянемо видаткову частину Державного бюджету України за 2019-2021 рр. (табл. 2) .

Таблиця 2

Динаміка обсягу та структури видатків Державного бюджету України за 2019-2021 рр.

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	млрд грн	питома вага, %	млрд грн	питома вага, %	млрд грн	питома вага, %
Загальнодержавні функції	168,2	15,6	163,8	12,7	206,7	13,8
Оборона	106,6	9,9	120,4	9,3	127,5	8,6
Громадський порядок, безпека та судова влада	142,4	13,2	157,7	12,2	174,4	11,7
Економічна діяльність	72,4	6,7	169,0	13,1	181,0	12,1
Охорона навколишнього природного середовища	6,3	0,6	6,6	0,5	8,2	0,6
Житлово-комунальне господарство	0,1	0,0	0,1	0,0	0,02	0,0
Охорона здоров'я	38,6	3,6	124,9	9,7	170,5	11,4
Духовний та фізичний розвиток	10,0	0,9	9,8	0,8	16,0	1,1
Освіта	51,7	4,8	52,9	4,1	63,8	4,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	218,6	20,3	322,7	25,1	339,3	22,8
Міжбюджетні трансферти	260,3	24,2	160,2	12,4	202,7	13,6
Всього видатків	**1072,8**	**100**	**1288,1**	**100,0**	**1490,3**	**100,0**

Примітка. Складено та розраховано на основі [4]

Представлені дані в табл. 2 свідчать про наступний розподіл видатків Державного бюджету України: найбільшу питому вагу у структурі видатків займають соціальний захист та соціальне забезпечення (20,3–25,1%), загальнодержавні функції (13,8–15,6%), міжбюджетні трансферти (12,4–24,2%), економічна діяльність (6,7–12,1%), громадський порядок, безпека та судова влада (11,7–13,2%), охорона здоров'я (3,6–11,4%). Невеликою питомою вагою вирізняються видатки на: оборону (8,6–9,9%), освіту (4,1–4,8%), духовний та фізичний розвиток (0,8–1,1%), охорону навколишнього природного середовища (0,5–0,6%), житлово-комунальне господарство (0,01%).

Оцінка показників формування та виконання Державного бюджету України за 2019-2021 рр. дозволяє зробити висновок, що для оптимізації бюджету вкрай необхідне його вдосконалення шляхом забезпечення сталих

тенденцій збалансування і стимулювання збільшення дохідної частини бюджету. Цього можна досягти за рахунок:

– удосконалення планування державного бюджету та впровадження стратегічного бюджетного планування;

– підвищення фіскальної ефективності податків за умови розширення податкової бази, що можливо у разі регулювання доходів фізичних та юридичних осіб;

– здійснення більш ретельного контролю за правильністю нарахування повнотою та своєчасністю сплати податків і зборів;

– зменшення масштабів ухилення від сплати податків;

– оновлення чинного бюджетного та податкового законодавства, забезпечення його стабільності і однозначності трактування.

Варто відмітити й те, що на сьогоднішній день практика складання і затвердження Державного бюджету України демонструє не лише відсутність єдиного методологічного підходу до формування дохідної частини та недостатній рівень виконання окремих видів надходжень, а також й недотримання стратегічних цілей суспільного розвитку. Саме тому для комплексного вирішення проблеми стабілізації формування та виконання державного бюджету необхідні зміни у цілому макроекономічної ситуації в державі.

Список використаних джерел:

1. Гупаловська М. Б. Бюджет як основний інструмент фінансового забезпечення реалізації функцій держави. *Перші наукові читання пам'яті С. І. Юрія*: збірник наук. праць / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. С. 70–73.

2. Маркуц Ю. І. Формування державного бюджету в розвинутих країнах світу та в Україні. *Бізнес-Інформ.* 2016. № 11. С. 222–227.

3. Державний бюджет України. URL: https://openbudget.gov.ua/national-budget/expenses?class=functional&view=table (дата звернення: 22.05.2022)

4. Звіт про виконання Державного бюджету Державної казначейської служби України. URL: https://mof.gov.ua/uk/state-treasury (дата звернення: 15.02.2022)

Петрук Андрій Романович
студент гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Миколюк Іван Володимирович
студент гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Кізима А. Я.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

Для боротьби держави з протиправною поведінкою платників податків у митній сфері, одним з проявів якого є несплата у повному обсязі митних податків, застосовується митний контроль, який є різновидом фінансового контролю. Це багатогранне поняття, яке має багато визначень у науковій літературі, свій інструментарій, форми, методи, принципи, функції, об'єкт і суб'єкт. Але визначальною рисою є те, що митний контроль спрямований на боротьбу щодо порушення встановлених державними нормативно-правовими актами правил поведінки у митній сфері.

Щодо визначення митного контролю, то у літературі найбільш часто зустрічається: «Митний контроль – функція управління митними операціями підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність з метою забезпечення дотримання вимог нормативно-правових актів з питань державної митної справи та міжнародних договорів України» [1, с. 16].

Ще в одному визначенні вказано на те, що «митний контроль можливо розуміти як специфічну діяльність митних органів України, що спрямована на реалізацію передбачених чинним законодавством завдань і функцій з метою дотримання юридичними і фізичними особами митного законодавства України, міжнародних угод України та інших нормативно-правових актів» [2].

Безумовно, у своїх теоретичних дослідженнях ми можемо користуватись визначеннями і точками зору різних і багатьох науковців, але для практичного застосування необхідно керуватись визначенням, яке наведене у Митному кодексі України, який є основним регулюючим актом у митній сфері України «митний контроль – це сукупність заходів, що здійснюються винятково фіскальними органами для виконання мінімуму митних процедур з метою забезпечення додержання митного законодавства. Митному контролю властива вибірковість, тобто форми та обсяги контролю, достатнього для забезпечення дотримання митного законодавства при митному оформленні, обираються митницями на підставі результатів застосування системи управління ризиками» [3].

Основним суб'єктом, який є відповідальним за ефективне функціонування митних відносин в Україні, є Державна митна служба України яка функціоную як на загальнонаціональному рівні, так і на регіональному. Державна митна служба сьогодні – це централізована та ієрархічна структура, яка пройшла ряд етапів стосовно свого становлення у вигляді сучасної організаційної структури і яка функціонує як окрема структура.

Сам порядок організації митного контролю працівниками митної служби визначається главою 47 Митного кодексу, а основні його принципи визначаються ст. 318, серед яких найважливішим є принцип вибірковості (ст. 320 МК) [3].

Під організацією митного контролю розуміється певна професійна діяльність щодо створення відповідних та належних умов, які необхідні для митних органів України для виконання ними визначених функцій стосовно митного контролю керуючись митним законодавством країни і міжнародними договорами.

Одним з напрямків вдосконалення митного контролю є впровадження певних організаційних заходів щодо підвищення ефективності співпраці з митними службами різних країн, подолання численних прогалин, неоднозначних його тлумачень у вітчизняному законодавстві і приведення його до кращих світових практик, подолання випадків корупції у митних органах, підвищення професійного рівня працівників митних органів.

Список використаних джерел:

1. Білуха М. Т., Микитенко Т. В. Теоретико-методичні аспекти митного контролю. *Бухгалтерський облік і аудит.* 2013. № 9. С. 16-22.

2. Миколаєць А. П. Особливості механізму організації та проведення митного контролю в системі фінансового контролю України. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2015. № 11. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1071

3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI (зі змінами). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page17.

Потапчук Павло Юрійович
студент гр. ДСПУАзм-14, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Коваль С. Л.

ПРАКТИКА НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ

При перевезенні небезпечних вантажів першочерговим завданням безумовно є безпека здоров'я і життя людини та навколишнього середовища в цілому, чим пояснюються вимоги до додаткових спеціальних знань для водіїв та уповноважених осіб, котрі мають безпосереднє відношення до сфери перевезень небезпечних вантажів.

Одним з основних напрямків при перевезенні небезпечних вантажів є перевізні документи. Основне завдання вище згаданих документів полягає в точності та надійності інформації, яка відповідає внутрішнім нормативно-правовим вимогам та міжнародним угодам у сфері перевезення небезпечних вантажів.

Крім цього, при перевезенні небезпечних речовин та виробів перевізні документи підтверджують відповідність транспортних засобів встановленим вимогам, містять інформацію про правильні дії в разі аварій, заходи безпеки та вказують маршрут перевезення вантажу [1].

Для перевезення небезпечних вантажів у цистернах чи інших типах вантажних транспортних засобів, потрібно мати затвердження відповідного компетентного органу будь-якої договірної сторони ДОПНВ, яка підтверджує, про окремий транспортний засіб, що використовується в ході перевезення, задовольняє до відповідних технічних вимог ДОПНВ. Таке затвердження має форму свідоцтва про допущення транспортних засобів до перевезення визначених небезпечних вантажів, в якому вказується тип транспортного засобу та інша інформація (коди цистерни, можливо клас, номер ООН, група упакування або належне відвантажувальне найменування), яка дозволяє визначити перелік небезпечних вантажів, допущених до перевезення транспортним засобом.

Компетентними органами, які видають свідоцтва є сервісні центри МВС. Завдання сервісного центру полягає у наданні платних або ж безкоштовних послуг, що входять у компетенцію Міністерства внутрішніх справ України. До їх основний функцій відносять:

- видача та обмін посвідчення водія;
- реєстрація та перереєстрація транспортних засобів;
- видача довідок про несудимість;
- оформлення свідоцтва про допущення транспортного засобу до перевезення небезпечних вантажів;
- оформлення свідоцтва ДОПНВ про підготовку водія.

Оцінка структури основних послуг, які надано Регіональним сервісним центром МВС у Волинській області у 2019–2021 рр. свідчить, що отримання

свідоцтва про допущення транспортного засобу до перевезення визначених небезпечних вантажів, є найменш затребуваним з поміж інших послуг. Так, частка даного виду послуг становила: 0,5% від загального обсягу основних послуг у 2019 р.; 0,9% – у 2020 р.; 0,5% – у 2021 р. Разом з тим, це ніяк не зменшує важливість надання адміністративних послуг у цій сфері. Причиною невисокої затребуваності вищезгаданої послуги є орієнтація на більш вузький сектор та специфічний напрям використання.

Таблиця 1

Динаміка та структура основних послуг, які надано Регіональним сервісним центром МВС у Волинській області у 2019–2021 рр.

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	К-сть	Питома вага, %	К-сть	Питома вага, %	К-сть	Питома вага, %
Видача та обмін посвідчення водія	42848	32,3	39532	37,0	45216	0,5
Реєстрація та перереєстрація транспортних засобів	77104	58,0	58250	54,6	63104	0,5
Видача довідок про несудимість	11761	8,9	7461	7,0	7861	0,5
Оформлення свідоцтва про допущення трансп. засобу до перевезення небезпечних вантажів	627	0,5	955	0,9	1118	0,5
Оформлення свідоцтва ДОПНВ про підготовку водія	508	0,4	514	0,5	559	0,5
Разом	132848	100,0	106712	100,0	117858	2,4

Джерело: складено та розраховано автором за даними [2; 3; 4]

Держава делегувала сервісним центрам МВС України важливу функцію забезпечення безпеки дорожнього руху та поклала на них обов'язки у сфері допуску водіїв до керування транспортними засобами. Адміністративні послуги пов'язані із видачею посвідчення водія і допуску до управління транспортними засобами є відповідальним напрямком діяльності сервісних центрів МВС України. Свідоцтво про підготовку водіїв транспортних засобів, котрі перевозять небезпечні вантажі – це документ, котрий дає право перевозити небезпечні вантажі. Водіям, котрі склали екзамени за базовим курсом та спеціалізованими курсами, сервісні центри МВС України видають свідоцтво про підготовку водіїв транспортних засобів, які перевозять небезпечні вантажі. Наявність свідоцтва ДОПНВ про підготовку засвідчує проходженням водієм курсу спеціального навчання та успішну здачу іспиту на знання спеціальних вимог, котрі мають бути дотримані під час перевезення небезпечних вантажів.

Оцінка динаміки показника кількості виданих свідоцтв ДОПНВ про підготовку водія (див. табл. 1) відображає стабільне зростання кількості наданої послуги. Так, у 2019 р. видано 508 свідоцтв, за результатами 2020 р. їх кількість зросла на 6, за результатами 2021 р. – на 45.

На початку військових дій, державою агресором було першочергово знищено велика кількість резервуарів з нафтопродуктами по всій території України, що спричинило масштабний дефіцит палива як для цивільних осіб так і військових. Одним з основних завдань влади, була робота з міжнародними партнерами по налагодженню спрощених поставок паливних ресурсів на територію нашої держави.

У березні 2022 р. значно збільшився попит на перевезення небезпечних вантажів в цистернах, що спричинило додатковий попит на ринку вантажних перевезень. Велика частина організацій і підприємств на фоні дефіциту палива в країні і потреби у його доставці, створювали для себе нові напрямки в перевезеннях. Саме тому, затребуваність адміністративної послуги по оформленню та видачі свідоцтва про допущення транспортного засобу до перевезення небезпечних вантажів та свідоцтв ДОПНВ про підготовку водія значно зросла.

Список використаних джерел

1. Коптєв А. М. Адміністративні послуги сервісних центрів МВС України, пов'язані з допуском водіїв до керування транспортними засобами. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. 2018. № 2 (4). С. 21–25.
2. Інформація про надані послуги РСЦ МВС у Волинській області у 2019 р.
3. Інформація про надані послуги РСЦ МВС у Волинській області у 2020 р.
4. Інформація про надані послуги РСЦ МВС у Волинській області у 2021 р.

Русін Віктор Миколайович
к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія, ЗУНУ, м. Тернопіль
Головій Тетяна Василівна
студентка гр. ДСПУАзм-14, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ ВАРТИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

В сучасних умовах правоохоронні органи не здатні в повній мірі забезпечити дотримання законних прав та інтересів громадян. У зв'язку з великим навантаженням на органи Національної поліції, недостатністю кадрів, неналежна увага приділяється адміністративним порушенням та порушенням в сфері громадського порядку, відбувається формальний підхід у зв'язку з великою їх кількістю. Зважаючи на це, органи місцевого самоврядування хочуть відігравати активну роль у формуванні безпечного середовища. Крім того, адміністративні правопорушення, що стосуються благоустрою, спалювання сміття, продажу сурогату, стихійної торгівлі та інших порушень повинні вирішуватись місцевими органами влади.

Відповідно до ст. 38 Закону України «Про місцеве самоврядування» виконавчі органи сільських, селищних та міських рад наділені повноваженнями щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян, а саме: готувати та вносити на розгляд ради пропозицій щодо створення відповідно до закону міліції, що утримується за рахунок коштів місцевого самоврядування, вирішення питань про чисельність працівників такої міліції, про витрати на їх утримання, здійснення матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, створення для них необхідних житлово-побутових умов [2].

Найпоширенішими формами організації муніципальної безпеки можна виділити:

1) комунальні підприємства, установи, організації з назвами «Муніципальна поліція», «Муніципальна варта», «Муніципальна охорона» та ін.;

2) підрозділи, виконавчі органи міських рад – відділи, інспекції, управління, департаменти;

3) громадські організації.

Муніципальна варта здатна заповнити прогалини, які виникають внаслідок перевантаження правоохоронних органів і відіграє все більшу роль у запобіганні правопорушенням. Варіантами муніципальної безпеки в містах України є окремі комунальні підприємства, в тому числі ті, які виконують охоронні функції; утворення муніципальної варти в структурі виконавчих органів міської ради; створення інспекції з паркування. В селах та селищах з невеликою кількість населення можуть бути створені посади інспектора з благоустрою, спеціаліста з взаємодії з правоохоронними органами, інспектора з громадської безпеки.

Станом на сьогодні, муніципальні варти створені в основному у великих містах або міських територіальних громадах, об'єднаних навколо великих міст. Зокрема, муніципальна варта створена в багатьох великих містах України – Києві, Харкові, Дніпрі, Вінниці, Івано-Франківську, Луцьку, Рівному та багатьох інших переважно у формі комунальних підприємств або структурних підрозділів міських рад. Їх повноваження визначені положеннями, статутами, затвердженими рішеннями виконавчих комітетів міських рад. Основними завданнями є контроль за дотриманням правил благоустрою населених пунктів, охорона комунального майна та громадського порядку. Переважна більшість з них надає послуги з охорони майна та фізичних осіб.

Муніципальна варта незалежно від встановленої органом місцевого самоврядування організаційно-правової форми, є організаційно відокремленою частиною муніципального управлінського механізму, наділена владними повноваженнями, правоохоронною компетенцією та необхідними засобами для здійснення визначеного установчими документами кола правоохоронних завдань на території юрисдикції відповідної територіальної громади.

Основним недоліком у процесі створення та функціонування муніципальної варти, на нашу думку, є відсутність нормативно-правового акту, який би на державному рівні регулював діяльність муніципальної варти в Україні. Проєкт Закону України «Про муніципальну варту» пройшов тільки перше читання, проте у багатьох міста України створені муніципальні варти, які регламентуються лише на локальному рівні.

З набуттям чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери паркування транспортних засобів», одним з видів діяльності муніципальної варти (інспекторів з паркування) стало притягнення до відповідальності за порушення правил зупинки, стоянки та паркування транспортних засобів, зафіксованих в режимі фотозйомки (відеозапису).

Інспектори з паркування виносять постанови про адміністративні правопорушення на власника або належного користувача транспортного засобу, здійснюють розгляд справ про адміністративні правопорушення, контролюють оплату за паркування на майданчиках для платного паркування, проводять евакуацію транспортних засобів. Це дало змогу впорядковувати паркувальний простір у містах, наповнювати бюджет та зменшити кількість порушень Правил дорожнього руху України.

Крім того, муніципальні варти наділяються органами місцевого самоврядування широким колом повноважень, зокрема, запобігання порушенням законодавства, що стосується благоустрою населених пунктів, продажу алкоголю в заборонений органами місцевого самоврядування час, куріння у невстановлених місцях та інші.

Отже, на нашу думку, муніципальна варта є важливою формою забезпечення органами місцевого самоврядування законних прав, свобод та інтересів мешканців територіальних громад. Проте, для уникнення перевищення органами місцевого самоврядування повноважень необхідне

ухвалення на державному рівні законодавства для регулювання діяльності такого органу.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери паркування транспортних засобів: Закон України від 21.12.2017 р. № 2262-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-19#Text

2. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80

3. Орлов В. А. Муніципальна безпека: сучасні форми забезпечення. *Конституційні принципи місцевого самоврядування та регіональна політика ЄС*: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24 квіт. 2020 р.). Харків, 2020. С. 72-76.

Савко Марина Петрівна
студентка гр. ФФзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Сидор І. П.

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ НАДХОДЖЕНЬ 2021

Місцеві бюджети виступають специфічною формою розподільчо-регулюючих відносин, пов'язаних із виокремленням частки вартості суспільного продукту у централізованих фондах грошових коштів органів місцевої влади та їх подальше використання для задоволення різнопланових соціально-культурних і комунально-побутових інтересів мешканців територіальних громад та сприяння розширеного відтворення. Місцеві бюджети формуються з метою перерозподілу вартості між окремими територіями, галузями і секторами економіки, а також різноманітними сферами суспільної діяльності. В даному процесі пропорції та форми бюджетного перерозподілу обґрунтовуються потребами суспільного виробництва і покладеними завданнями, які виникають перед суспільством на будь-якому історичному етапі його розвитку [3, с. 135].

Формування доходів місцевих бюджетів здійснюється з різноманітних джерел, відтак порядок їх планування в залежності від джерел надходжень регулюється різноманітними законодавчими актами, проте за змістом вони передбачають мобілізацію податкових і неподаткових надходжень підприємств усіх форм власності та населення, які акумулюються у фінансові ресурси і зосереджуються в місцевих бюджетах.

Планування дохідної бази місцевих бюджетів зазнає впливу різних факторів як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, які об'єднують у такі групи: політичні, економічні, соціальні.

Місцеві органи влади в процесі формування дохідної частини місцевих бюджетів в межах своєї компетенції забезпечують нормативно-правове регулювання соціально-економічної діяльності на своїй території. Вони встановлюють відповідні правила поведінки суб'єктів господарювання, визначені своєю компетенцією.

Доходи місцевих бюджетів виступають відповідним фіскальним інструментом, за допомогою якого здійснюється регулювання обсягів їх мобілізації, що у свою чергу, забезпечує надходження достатнього обсягу фінансових ресурсів для розв'язання завдань, що покладаються на місцеві органи влади.

У 2021 році відбулися зміни у пропорціях розподілу джерел формування доходів місцевих бюджетів, основні з них представлені у табл. 1. Так, дохідна частина загального фонду місцевих бюджетів формуються за рахунок податкових надходжень, адміністративних послуг, що формують неподаткові надходження та інше.

Таблиця 1

Розподіл доходів загального фонду місцевих бюджетів у 2021 році

Стаття доходів	Розмір надходжень (%) у місцеві бюджети		
	сільські, селищні, міські територіальні громади	районні	обласні
Податок на доходи фізичних осіб (крім утриманого з пасивних доходів — відсотків на вклад)	60,00	0,00	15,00
Податок на прибуток підприємств (крім підприємств державної і комунальної власності)	10,00	0,00	10,00
Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності	100,00	100,00	100,00
Рентна плата у місцеві бюджети за:			
користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення (окрім рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу, газового конденсату та бурштину)	5,00	5,00	25,00
користування надрами для видобування бурштину (за місцем знаходженням/видобутку) бурштину	30,00	0,00	0,00
користування надрами для видобування корисних копалин місцевого значення	100,00	0,00	0,00
спеціальне використання води (окрім рентної плати за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення), яку спрямовують у місцеві бюджети — обласні	0,00	0,00	45,00
спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини заготовленої в порядку рубок головного користування	37,00	0,00	0,00
користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату (окрім рентної плати за користування надрами в межах континентального шельфу та/або виключної (морської) економічної зони України)	3,00	5,00	2,00
Акцизний податок від реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів	100,00	0,00	0,00
Податок на майно (плата за землю, податок на нерухомість, транспортний податок)	100,00	0,00	0,00
Єдиний податок	100,00	0,00	0,00
Збір за місця для паркування транспортних засобів	100,00	0,00	0,00
Туристичний збір	100,00	0,00	0,00
Плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати	100,00	100,00	100,00
Чистий прибуток (дохід) комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, частина якого вилучається до бюджету	частина*	частина*	частина*
Адміністративні штрафи, які накладають місцеві органи виконавчої влади та виконавчі органи місцевих рад	100,00	100,00	100,00
Орендна плата, яку сплачують за користування майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності	100,00	100,00	100,00
Кошти, отримані від реалізації безхазяйного майна, знахідок	100,00	0,00	0,00
Плата за надання інших адміністративних послуг	100,00	0,00	0,00
Державне мито	100,00	0,00	0,00
*частина чистого прибутку, що вилучається у відповідні місцеві бюджети у порядку, визначеному відповідними місцевими радами			

Примітка. Складено за даними джерела [2]

Також джерелами формування цього фонду є кошти підприємств комунальної власності, засновані відповідними місцевими радами. Окремі штрафи й штрафні санкції за порушення, вчинені на території тієї чи іншої адміністративно-територіальної одиниці, наповнюють місцеві бюджети, а саме: сільські, селищні, міські або бюджети об'єднаних територіальних громад.

У 2021 році до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 351,9 млрд грн. Приріст мобілізованих надходжень до загального фонду на противагу 2020 року становив 21,3%, а в абсолютних показниках приріст склав 61,9 млрд грн. У складі доходів місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів надходження ПДФО становили 212,2 млрд грн. Приріст надходжень даного податку у 2021 році у порівнянні з 2020 роком становив 19,4% або 34,4 млрд грн. Як зазначено у звіті про виконання місцевих бюджетів, поданого ДКСУ, «…16 регіонів мають темпи приросту ПДФО вищі за середній показник по Україні. Рівненська, Тернопільська та Волинська області забезпечили приріст понад 22%. Найнижчий приріст мають Полтавська, Дніпропетровська та Донецька області» [1].

Надходження плати за землю склали 35,3 млрд грн., зростання надходжень у 2021 році проти 2020 року становить 12,0%, або 3,8 млрд грн. Фактичні надходження податку на нерухоме майно за 2021 рік склали 7,8 млрд. грн. у порівнянні з 2020 роком зростання відбулося на 35,8 %, або на 2,1 млрд грн.

Надходження єдиного податку становили 46,2 млрд грн., що є більшим за показник попереднього року на 21,7 %, або на 8,2 млрд грн.

Виконання за 2021 рік річних затверджених показників доходів загального фонду місцевих бюджетів складає 104,5%, в тому числі в розрізі окремих надходжень: ПДФО – 103,0%; плати за землю – 101,4%; податку на нерухоме майно – 108,8%; єдиного податку – 104,0% [1].

Таким чином, у порівнянні з попереднім 2020 роком у 2021 році обсяги надходжень до місцевих бюджетів України зросли за основними бюджетоформуючими податками, особливо в частині формування доходів бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад, що обумовлено змінами у розподілі пропорцій надходження цих платежів між окремими видами місцевих бюджетів. Проте, питання удосконалення формування дохідної бази місцевих бюджетів триває і потребує прийняття подальших рішень щодо забезпечення стабільності та збалансованості місцевих бюджетів України.

Список використаних джерел:

1. Довідка щодо стану виконання місцевих бюджетів. Виконання доходів місцевих бюджетів за 2021 рік (за даними звіту Казначейства про виконання місцевих бюджетів за січень-грудень 2021 року). URL: file:///C:/Users/ADMIN/AppData/Local/Temp/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82_%D0%B7%D0%B0_%D1%81%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%8C (дата звернення: 25.05.2022)

2. Місцеві бюджети 2021: які доходи і видатки. URL: https://www.budgetnyk.com.ua/article/129-mstsev-byudjeti-2021-yak-dohodi-y-vidatki (дата звернення: 25.05.2022)

3. Сидор І. П., Коваль С. Л. Фінансові аспекти функціонування територіальних громад: теоретико-концептуальний зріз. *Економічні студії.* 2021. № 1 (31). С. 130–137.

Саєнко Владислав Олександрович
студент гр. ФПФм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Сидор І. П.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТЛУМАЧЕННЯ СУТНОСТІ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ

Виконання державою своїх функцій супроводжується необхідністю пошуку додаткових джерел їх фінансового забезпечення. За умови, коли діяльність держави виходить за межі її фіскальних можливостей, які забезпечуються за рахунок сплати податків і зборів, виникає необхідність у залученні інших джерел фінансування, як правило, позикових. Вирішити питання недостатньої кількості фінансових ресурсів та додаткової потреби в них може державний кредит як різновид позикових фінансів. Грошові кошти, які держава може запозичити, залучаються на ринку позичкових капіталів, та забезпечують необхідний обсяг її фінансових ресурсів.

Розглядаючи зміст державного кредиту варто зазначити, що він є одним із видів кредиту, а відтак йому притаманні ознаки та принципи, які характеризують кредитні відносини в цілому. Таким чином, вважаємо за доцільне розглянути генезис кредиту, його ознаки, передумови та принципи.

Поняття «кредит» походить від латинського «credo», що означає «довіра», «credere» – вірити, «creditum» – ввірене, тобто, передбачає передачу речі із впевненістю, що вона буде повернута.

Велика кількість вітчизняних науковців і практиків розглядають кредит як сукупність економічних відносин, які виникають між кредитором та позичальником з приводу акумуляції тимчасово вільних фінансових ресурсів і їх використання на умовах поверненості та оплатності [1, с. 155; 2, с. 9]. Західна фінансова школа трактує поняття кредит пропонує як сукупність певних благ, які надаються в тимчасове користування [3; 7].

Кредитні відносини функціонують між двома основними суб'єктами: кредитором, котрий надає позику, та позичальником, котрий отримує позику. Метою кредитора при наданні вільних грошових коштів у тимчасове користування є отримання доходу у формі позикового процента, метою позичальника є задоволення тимчасової потреби у додаткових грошових коштах. У фінансовій науці визначено чотири принципи кредитування, а саме:

– строковість (позику надають на відповідний термін);

– поворотність (необхідність повернення позичених коштів після завершення обумовленого терміну);

– платність (отримання проценту як винагороду за тимчасове користування грошовими коштами);

– забезпеченість (використання застави або поручителя як третьої особи, яка гарантує кредитору повернення позики).

Окрім поданих принципів, вчені визначають також і такі як: прибутковість, цільове призначення, надійність тощо. На нашу думку, принцип

прибутковості повторює принцип платності, а зміст принципу надійності розкриває принцип забезпеченості. Відтак, нема необхідності одночасно визначати принцип прибутковості та принцип платності, а також принцип забезпеченості і принцип надійності.

Аналізуючи наукові підходи стосовно визначення державного кредиту, відзначимо, що найбільш поширеним є трактування даної дефініції як системи економічних відносин, яка призводить до залучення тимчасово вільних грошових коштів фізичних і юридичних осіб для покриття бюджетного дефіциту.

В економічній літературі існує багато підходів до визначення поняття «державний кредит» за його економічною сутністю, поданих вітчизняними вченими економістами. У табл. 1 узагальнено підходи авторів до визначення поняття «державний кредит». Наведені термінологічні поняття відрізняються між собою, адже характеризують державний кредит з різних позицій: одні з них – за змістом, інші – за формою та юридично-правовим статусом тощо.

Таблиця 1

Методичні підходи щодо тлумачення сутності поняття «державний кредит»

Автор(и)	Трактування
Біла О.Г., Чуй І.Р.	Державний кредит – «сукупність економічних відносин між державою в особі органів влади і управління, з одного боку, і резидентами та нерезидентами, – з другого, при яких держава традиційно вступає у ролі позичальника (рідше кредитора та гаранта)» [2, с. 210].
Базилевич В. Д., Баластрик Л.О.	Державний кредит – це «відносини між державою та іншими економічними суб'єктами з приводу мобілізації додаткових грошових коштів на умовах добровільності, платності, строковості, в яких держава виступає як позичальник або гарант» [1, с. 137].
Венгер В.В.	Державний кредит – «грошові відносини,що виникають між державою і юридичними та фізичними особами у зв'язку з мобілізацією тимчасово вільних коштів у розпорядження органів державної влади та їхнім використанням на фінансування державних витрат» [3, с. 235].
Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С.	Державний кредит – «залучення державою тимчасово вільних коштів юридичних і фізичних осіб у розпорядження відповідних органів державної влади для використання їх на фінансування державних витрат» [4, с. 183].
Кириленко О.П.	Державний кредит – «сукупність відносин, в яких держава виступає в ролі позичальника коштів, кредитора і гаранта» [5, с. 171].
Ковальчук С.В., Форкун І.В.	Державний кредит – «сукупність відносин, в яких держава виступає позичальником, а суб'єкти господарювання чи фізичні особи – кредиторами держави внаслідок купівлі її цінних паперів» [6, с. 376].
Кремень О.І., Кремень В.М.	Державний кредит – це «система економічних відносин,що виникають між державою та фізичними і юридичними особами (фінансово-кредитними установами, корпораціями, іноземними урядами, міжнародними фінансовими організаціями та ін.) з приводу мобілізації грошових коштів на кредитній основі (на умовах платності, строковості, поворотності), у яких держава може виступати як позичальник, кредитор або гарант» [7, с. 118].

Продовження таблиці 1

Кудряшов В.П.	Державний кредит – це «залучення державними органами управління грошових коштів на умовах позики» [88, с. 374].
Романенко О.Р., Огородник С.Я., Зязюн М.С., Славнова А.А.	Державний кредит – «сукупність кредитних відносин,у яких однією із сторін є держава, а кредитором чи позичальником – юридичні і фізичні особи» [9, с. 208].
Федосов В.М.	Державний кредит є «сукупністю економічних відносин, що виникають, з одного боку, між державою, а з іншого, – фізичними або юридичними особами з приводу мобілізації додаткових фінансових ресурсів на кредитній основі, тобто на умовах поверненості, строковості та платності. В таких економічних відносинах держава може виступати як позичальник, кредитор або гарант» [10, с. 406].

Примітка. Складено автором

Так, О. Біла та І. Чуй у своєму трактуванні зазначають, що учасниками кредитних відносин можуть бути резиденти та нерезиденти країни, відповідно можна зробити висновок про те, що має місце функціонування внутрішнього і зовнішнього видів державного кредиту. В. Базилевич і Л. Баластрик відмічають, що держава у кредитних відносинах може виступати як позичальник або гарант, але нехтують той факт, що держава може виступати також в якості кредитора.

В. Венгер наголошує на тому, що використання державного кредиту здійснюється саме на покриття державних витрат. Дуже подібним до нього за змістом є визначення А. Загороднього, Г. Вознюк і Т. Смовженко. О. Кириленко у своєму визначенні здебільшого схиляється лише до суб'єктивних аспектів даного поняття, а саме зазначає, що державний кредит визначається через сукупність відносин, при яких держава виступає як позичальник, гарант чи кредитор.

С. Ковальчук та І. Форкун зазначають, що держава виступає лише позичальником кредитних ресурсів, у той час як фізичні та юридичні особи – кредиторами. На нашу думку, це доволі вузьке визначення державного кредиту і однобоке, лише з позиції користувача вільних кредитних ресурсів. О. Кремень та В. Кремень подають доволі розгорнуте тлумачення державного кредиту, включаючи до його складу сукупність юридичних осіб, котрі можуть вступати у такі відносини за умови укладення кредитних договорів. В. Кудряшов визначає сутність поняття дуже вузько, зазначаючи лише суб'єкта кредитних відносин у якості позичальника без жодної додаткової інформації, хто може виступати кредитором чи гарантом. О. Романенко, С. Огородник, М. Зязюн, А. Славнова зазначають виключно учасників кредитних відносин з обох сторін.

Імпонує позиція В. Федосова, який під державним кредитом розуміє сукупність економічних відносин, що виникають, з одного боку, між державою, а з іншого – фізичними або юридичними особами з приводу мобілізації додаткових фінансових ресурсів на кредитній основі, тобто на умовах

поверненості, строковості та платності, в яких держава може виступати позичальником, кредитором або гарантом.

Слід відмітити, що в умовах постійного дефіциту фінансових ресурсів держави, державний кредит повинен слугувати вагомим інструментом залучення коштів з метою стимулювання економічного зростання країни. До використання залучених коштів у вигляді державного кредиту на погашення бюджетного дефіциту чи його спрямування на забезпечення зростання соціальних гарантій населенню потрібно підходити досить виважено, адже жити в борг країна тривалий час не зможе.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Д., Баластрик Л. О. Державні фінанси: навчальний посібник: К.: Атіка, 2002. 368 с.
2. Біла О. Г., Чуй І. Р. Фінанси: навчальний посібник. Львів: Магнолія, 2010. 389 с.
3. Венгер В. В. Фінанси: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 432 с.
4. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. Фінансовий словник. К.: Знання, 2002. 566 с.
5. Кириленко О. П. Фінанси (теорія та вітчизняна практика): навчальний посібник. Тернопіль: Астон, 2002. 212 с.
6. Ковальчук С. В., Форкун І. В. Фінанси: навчальний посібник. Львів: Новий світ, 2006. 568 с.
7. Кремень О. І., Кремень В. М. Фінанси: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
8. Кудряшов В. П. Курс фінансів: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 431 с.
9. Романенко О. Р., Огородник С. Я., Зязюн М. С., Славкова А. А. Фінанси: навчально-методологічний посібник для самостійного вивчення дисципліни. К.: КНЕУ, 2003. 387 с.
10. Федосов В. М. Теорія фінансів. К.: Центр учбової літератури, 2010. 576 с.

Серховець Валерій Миколайович
студент гр. ФФмз-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н. Квасниця О. В.

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Бюджетна система України складається з двох ланок – Державного бюджету України і місцевих бюджетів, тобто є централізована ланка, яка представляє державні фінанси та децентралізована, котра уособлює саме місцеві фінанси [1]. Місцеві фінанси призначені виключно на вирішення питань та завдань місцевого самоврядування і слугують для задоволення потреб населення, що проживає в окремо визначеній громаді.

Зважаючи на те, що існують принципові відмінності між бюджетною політикою держави та місцевих органів влади, слід відзначити, що формування бюджетної політики на рівні органів місцевого самоврядування відбувається згідно певних принципів, серед яких принцип прозорості, еквівалентності, результативності, інші.

Цільовим спрямуванням місцевої бюджетної політики є максимізація фінансових ресурсів, завдяки яким втілюється забезпечення стабільності економіки на місцевому рівні, соціальний захист відповідних груп населення, забезпечується максимальний рівень ефективності витрат, тощо. У функціональному контексті бюджетна політика місцевих рад включає в себе трансфертну політику, політику видатків, політику управління борговою частиною місцевих бюджетів та політику доходів.

Стратегічне завдання бюджетної політики на місцевому рівні полягає у забезпеченні сталого розвитку і формування економіко-фінансового потенціалу виокремленого регіону, відповідно до визначених владою пріоритетів. Реалізація стратегічних завдань бюджетної політики відбувається через втілення короткотермінових цілей – тактики бюджетної політики.

Г. Возняк розглядає бюджетну політику регіонального рівня як сукупність бюджетних механізмів – окремих видів бюджетних взаємозв'язків та відносин, інструментів, форм, які використовуються з метою забезпечення регіонального розвитку [2, с. 59]. Бюджетні механізми поділяються на наступні:

- механізми формування бюджетних ресурсів;
- механізми розподілу бюджетних ресурсів;
- механізми регулювання міжбюджетних відносин;
- механізми управління бюджетним дефіцитом та боргом.

Бюджетні механізми також класифікуються за змістом:

а) методи – метод бюджетного планування, метод цільового призначення, метод нормування, метод спостереження та аналізу бюджетного процесу, регулюючі доходи, бюджетні позики та покриття розривів, тощо;

б) інструменти – податкові ставки, нормативи, відсоткові ставки за позиками, обов'язкові збори та платежі, міжбюджетні трансферти, бюджетні

асигнування, бюджетні призначення, бюджетні зобов'язання, бюджетний розпис, бюджетне призначення, бюджетне нормування, інші;

в) форми – податкова і неподаткова мобілізація доходів, офіційні трансферти, бюджетне кредитування, бюджетне інвестування, бюджетне субсидіювання, бюджетне резервування, бюджетне дотування, тощо;

г) стимули – податкові пільги для фізичних та юридичних осіб, фінансова допомога, бюджетні кредити, списання заборгованості за податками, податкові канікули, відтермінування за сплатою податків.

До основних цілей бюджетної політики на місцевому рівні відносяться:

1. формування фінансової основи територіальних громад та органів місцевого самоврядування;
2. зменшення рівня залежності місцевих бюджетів від державного бюджету;
3. максимізація надходжень до місцевих бюджетів шляхом використання власних джерел;
4. збільшення рівня ефективності видатків місцевих бюджетів;
5. збільшення обсягів залучення ресурсів серед яких провідну роль займають інвестиційні джерела.
6. досягнення максимальної ефективності діяльності Державного фонду регіонального розвитку.

Бюджетна політика органів місцевого самоврядування відзначається також функціональними ознаками, до яких варто віднести наступні:

– Стимулюючі функції. Серед них забезпечення необхідного рівня інвестиційного клімату в регіоні, рівня економічного розвитку, розвиток місцевого бізнесу, тощо.

– Регулюючі функції. Вони полягають у визначенні рівня розподілу коштів бюджету для підтримки визначеного рівня соціальних стандартів, а також загального розвитку фінансового потенціалу громад.

– Контролюючі функції. До них відносять мінімізацію нецільового використання бюджетних коштів.

– Превентивна функція. Відображається в запобіганні виникнення негативних тенденцій при формуванні та розподілі бюджетних коштів.

Нормативно-правове обґрунтування регіональної бюджетної політики та повноважень місцевих органів влади у контексті фінансових відносин має істотне історичне підґрунтя. Відправною точкою на сучасному етапі слід вважати прийняття Всесвітньою асоціацією місцевого самоврядування спільно з Інтернаціональною спілкою місцевих влад Всесвітньої декларації місцевого самоврядування, що відбулось у вересні 1985 року. В ній були визначені основні принципи формування місцевих фінансів. Цього ж року країни-члени Ради Європи уклали Європейську хартію про місцеве самоврядування. Серед основних її положень були наведені загальні принципи формування та організаційних засад місцевого самоврядування, а також положення щодо принципів розподілу фінансових ресурсів регіонів.

До цих принципів відносяться наступні: а) пропорційне відношення наданих місцевому самоврядуванню повноважень до власних фінансових коштів; б) введення механізмів фінансового вирівнювання з метою захисту більш вразливих органів місцевого самоврядування; в) більша частина бюджету формується саме за рахунок коштів місцевих бюджетів; г) субсидії з державного бюджету не мають впливати на політику місцевого самоврядування; д) доступ до ринку позичкового капіталу зі сторони органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8.07.2010 р. № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17

2. Возняк Г. В. Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ: монографія / НАН України. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2016. 520 с.

Сидор Ірина Петрівна
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Гвоздак Оксана Іванівна
студентка гр. ФФзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА ПРОЗОРІСТЬ У ВИКОРИСТАННІ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Основоположною метою функціонування адміністративно-територіальних утворень є забезпечення збалансованого економічного і соціального розвитку даної території, «…ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів, розвиток людського потенціалу громади, залучення потенціалу громади до місцевого розвитку. За своєю метою, функціями та завданнями територіальна громада є відкритою соціальною системою управління, тобто системою, в якій відтворюються не тільки матеріальні, але і духовні цінності» [5].

Фінансова спроможність адміністративно-територіального утворення (або муніципального утворення) – це «…його здатність забезпечувати надходження достатнього обсягу фінансових ресурсів та формування ефективної структури їх джерел, а також їх якісний розподіл та ефективне використання для подолання дестабілізаторів та досягнення стабільності соціально-економічного розвитку утворення у короткостроковій та довгостроковій перспективі» [2]. Це здатність залучати, акумулювати і ефективно використовувати фінансові ресурси з різних джерел задля вирішення актуальних питань місцевого значення. Самостійність і незалежність органів місцевого самоврядування є «…важливою складовою стабільного розвитку демократичної держави та ринкових відносин. Відповідно до Європейської хартії, органи місцевого самоврядування фактично відокремлені від державної влади, їм надається повна незалежність і самостійність щодо виконання покладених на них функцій в межах своєї компетенції» [4].

Формування спроможних громад закладено в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні з огляду на «…проблему погіршення якості та доступності публічних послуг внаслідок ресурсної неспроможності переважної більшості органів місцевого самоврядування здійснювати власні і делеговані повноваження». Очікуваним результатом реалізації цієї Концепції є «…утворення об'єднаних територіальних громад, спроможних самостійно або через органи місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення» [3].

Аналітики Центру спільних дій проаналізували, чи вистачає органам місцевого самоврядування (ОМС) коштів для виконання своїх повноважень, а також створили рейтинг фінансової спроможності територіальних громад обласних центрів, який показує ефективність ОМС нарощувати свій фінансовий потенціал у 2018-2021 роках. Так, Тернопільська міська територіальна громада

(МТГ) посіла п'яте місце в рейтингу фінансової спроможності територіальних громад обласних центрів (табл. 1). Рейтинг складений на основі 10 індикаторів, за кожен із яких присуджувався низький, середній або високий рівень спроможності.

У 2021 році Тернопільська МТГ розділила 5-те місце з 12 у рейтингу з Вінницькою і Харківською МТГ. Кожна з громад отримала по 65 балів зі 100 можливих. Очолює цьогорічний рейтинг Дніпровська МТГ.

Таблиця 1

Рейтинг фінансової спроможності територіальних громад обласних центрів

Рівні спроможності		2018 рік		2019 рік		2020 рік		9 місяців 2021 року	
		місце у рейтингу	бал	місце у рейтингу	бал	місце у рейтингу	бал	місце у рейтингу	бал
	Високий рівень	1. Київ, Дніпровська	100	1. Дніпровська	100	1. Дніпровська	100	1. Дніпровська	100
		2. Львівська	95	2. Київ	93,7	2. Київ	81,2	2. Київ	87,5
		3. Запорізька	85	3. Львівська	85	3. Вінницька	75	3. Львівська	85
		4. Одеська	80	4. Вінницька, Запорізька	80	4. Львівська, Одеська	70	4. Запорізька, Одеська	70
		5. Вінницька	75	5. Полтавська	75	5. Запорізька, Полтавська	65	5. Вінницька, **Тернопільська,** Харківська	65
	Середній рівень	6. Полтавська	70	6. Одеська, Чернігівська	70	6. Ужгородська, Харківська	55	6. Полтавська	60
		7. Івано-Франківська	65	7. Ужгородська	65	7. Житомирська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська	45	7. Черкаська, Чернігівська	55
		8. Чернігівська	60	8. Івано-Франківська, Харківська	60	8. Івано-Франківська, Кропивницька, Луцька, Сумська	40	8. Житомирська, Івано-Франківська, Рівненська, Ужгородська, Хмельницька	50
		9. Житомирська, Рівненська, Ужгородська, Харківська, Хмельницька	55	9. Хмельницька	55	9. Миколаївська, Рівненська, **Тернопільська,** Чернівецька	35	9. Кропивницька, Сумська, Чернівецька	40
		10. Миколаївська, Сумська, **Тернопільська**	50	10. Миколаївська	50	10. Краматорська, Херсонська	25	10. Луцька	35
	Низький рівень	11. Кропивницька, Черкаська, Чернівецька	45	11. Житомирська, Кропивницька, Рівненська, **Тернопільська,** Черкаська	45	11. Сєвєродонецька	20	11. Краматорська, Миколаївська, Сєвєродонецька	25
		12. Краматорська, Луцька, Херсонська	40	12. Херсонська, Чернівецька	40			12. Херсонська	20
		13. Сєвєродонецька	20	13. Луцька, Сумська	35				
				14. Краматорська, Сєвєродонецька	25				

Примітка. Складено за даними джерела [1]

У 2021-му Тернопільська МТГ отримала по 10 балів за чотири індикатори. Аналітики високо оцінили рівень видатків загального фонду – 8396 грн. на кожного мешканця. Цей показник демонструє, скільки коштів місцева влада може витратити на кожного жителя громади без суми коштів спеціального фонду. Десять балів громада отримала за капітальні видатки на кожного мешканця – 1592 грн. Даний індикатор показує спроможність ОМС забезпечувати реальний соціально-економічний розвиток: проводити капітальний ремонт доріг, купляти шкільні автобуси тощо. До прикладу, у сусідній Рівненській МТГ цей показник набагато нижчий – 809 грн. на одного мешканця.

У Тернопільській громаді на виплату заробітних плат припадає лише 51% видатків загального фонду, що є позитивним показником у порівнянні з іншими громадами. У 2021-му Тернопільська МТГ суттєво поліпшила свої результати. У 2018-му вона посіла лише 10-те місце (з 13-ти), у 2019-му 11-те (з 14-ти), а у 2020-му 9-те (з 11-ти).

Найнижчий результат у Тернопільської міської ТГ був минулого року, коли було отримано всього 35 балів. Тоді за чотири індикатори МТГ мала найнижчі оцінки, а найвищий результат лише за частку місцевих податків у бюджеті – 26%. Цей показник демонструє, на скільки громада фінансово незалежна від центральної влади і місцевих платників податків.

За останні два роки громада має низький індекс податкоспроможності місцевого бюджету. Даний індикатор пов'язаний зі спроможністю громади віддавати залишкові кошти до державного бюджету, звідки вони потрапляють до ТГ, які є фінансово незбалансованими. Тернопільська МТГ перераховує 3,7% своїх доходів. До прикладу, Львівська громада віддає до державного бюджету 8,7%.

Тернопільська громада у 2021-му витратила на утримання апарату управління 8% власних доходів, що є середнім показником. У перерахунку на кожного мешканця в ТГ, утримання апарату управління коштує 513 грн. Для високого рівня МТГ має витрачати на дані видатки менше 500 грн. [1].

Основна частина надходжень до місцевого бюджету – це податки та інші кошти від мешканців громад. Щоб ці гроші працювали на громадян і допомагали розв'язувати проблеми, найперше необхідно правильно планувати бюджет громади та визначати напрями регіональної політики в різних сферах.

Прозорість використання коштів територіальних громад лежить в площині висвітлення, оприлюднення різноманітними засобами донесення інформації до мешканців громади. Зокрема, через оновлення місцевих програм, які мають вирішувати актуальні проблеми території, висвітлювати мету і завдання реалізації програми, обсяги виділених коштів та інше.

Процеси діджиталізації останніх років суттєво підвищили можливість доступу громадян до інформаційних ресурсів, зокрема до рішень про виконання місцевих бюджетів на різних рівнях. Сьогодні активно використовується ряд

інструментів, завдяки яким можна отримати інформацію про доходи і витрати держави і громад.

По-перше, це розроблений Міністерством фінансів України портал openbudget.gov.ua, де можна стежити за доходами і витратами громад, порівнювати витрати за окремими напрямами.

По-друге, на порталі spending.gov.ua можна переглянути витрати громад. І якщо OpenBudget подає загальну інформацію, то на Spending можна знайти витрати в контексті конкретного відомства, яке виділяє кошти на виконання тієї чи іншої діяльності. Також на Spending можна дізнатися про ФОП і ТОВ, які за бюджетні ресурси реалізують програми на замовлення ОМС. Таке заглиблення, безсумнівно, корисне для тих, хто має потребу стежити за витратами громад або має претензії до того, чи впоралися ФОПи і підприємства із виконанням планів своєї діяльності.

По-третє, на сайті prozorro.gov.ua можна переглянути як проводяться закупівлі у громаді і державі. Тут можна порівняти, наприклад, чи обрала ваша місцева рада найдешевшу і найякіснішу пропозицію закупівлі. Якщо потрібна ще детальніша інформація, варто не нехтувати написанням запитів на доступ до публічної інформації.

Важливо не лише дізнатися, на що витрачаються бюджетні гроші, а й вплинути на місцеві органи влади з метою виділення коштів на вирішення проблем у наступному бюджетному році. Йдеться про участь в громадських слуханнях проєктів місцевого бюджету, направлення офіційних звернень депутатам, залучення місцевих чи всеукраїнських громадських організації і медіа ресурсів. Окрім того, низка громад започаткували практику громадських бюджетів, які передбачають можливість подання громадянами проєктів, які можуть покращити життя у громаді. А потім відбувається голосування і проєкти, які підтримують жителі громади, отримують бюджетне фінансування.

Таким чином, добробут територіальних громад залежить не лише від органів місцевого самоврядування і місцевої влади, а й від активного залучення кожного співвітчизника до суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Бюджети територіальних громад обласних центрів України за 2018-2021 роки. Аналітичний огляд. URL: https://centreua.org/wp content/uploads/2021/07/Byudzhety-terytorialnyh-gromad-oblasnyh-tsentriv-Ukrai-ny-za-2018-2021-roky.-Analitychnyy-oglyad.pdf (дата звернення: 26.05.2022)
2. Куценко Т., Сіренко Я. Забезпечення фінансової спроможності територіальних громад як пріоритет децентралізації управління. URL: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/30350/MO_2019_7.pdf;jsessionid=CF49 61ABD080BC79E2CF1EAFA8AC0B3A?sequence=1 (дата звернення: 25.05.2022)
3. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження КМУ від 01.04.2014 р. № 333-р. URL:http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р (дата звернення: 25.05.2022)

4. Сидор І. П., Карпишин Н. І. Місцеве оподаткування у контексті фінансового забезпечення суспільних послуг. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8182 (дата звернення: 25.05.2022)

5. Сидор І. П., Коваль С. Л. Фінансові аспекти функціонування територіальних громад: теоретико-концептуальний зріз. *Економічні студії.* 2021. № 1 (31). С. 130–137.

Синишена Ганна Анатоліївна
студентка гр. ФФзм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Коваль С. Л.

ВИДАТКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ І СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕМЕРОВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)

Однією із функцій держави є соціальний захист населення. Кожна сучасна країна у бюджеті передбачає видатки, котрі спрямовано на соціальний захист незахищених верств громадян. Бюджетна політика у сфері соціального захисту населення «передбачає:

– розроблення і реалізацію заходів, котрі спрямовано на зниження рівня бідності в державі;

– захист малозабезпечених громадян;

– виплату різноманітних допомог соціально незахищеним верствам населення;

– підвищення соціальних стандартів;

– формування підґрунтя для переведення пільг громадян в адресно-грошову форму» [1, с. 28].

Питома вага видатків Чемеровецького селищного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення громадян становила: у 2019 р. – 2,9%, у 2020 р. – 2,6%, у 2021 р. – 2,6% [2].

Структуру видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення Чемеровецького селищного бюджету представлено на рис. 1.

Рис. 1. Структура видатків Чемеровецького селищного бюджету на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2021 р.

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Як бачимо, серед видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення Чемеровецького селищного бюджету найбільшою питомою вагою вирізняється підтримка пенсіонерів – 89,3%. На соціальний захист ветеранів війни та праці припадало 1,8%, на випадок непрацездатності – 3,6%, іншу діяльність у сфері соціального захисту – 5,4% (рис. 1).

В межах реалізації «Комплексної програми соціального захисту населення Чемеровецької селищної ради» [4] здійснюється обслуговування та соціальна підтримка одиноких непрацездатних громадян, котрі проживають на території Чемеровецької громади. Соціальні працівники відділу із питань соціальної політики виявляють одиноких громадян, котрі потребують сторонньої допомоги, визначають їх індивідуальні потреби та забезпечують надання якісних соціальних послуг в межах виконання рішення «Про надання безкоштовних соціальних послуг громадянам, які опинились в складних життєвих обставинах» [5]. Зміст даної соціальної послуги полягає у допомозі у самообслуговуванні, веденні домашнього господарства, супровід у медичні заклади, допомога при оплаті комунальних послуг та оформленні різних документів, допомога на присадибній ділянці та ремонті житла, бесіди та спілкування, мотивація до активності.

«Програмою підтримки сімей, дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги» [6] спрямована на покращенні якості життя, задоволенні інтересів та потреб осіб, котрі перебувають у складних життєвих обставинах.

Реалізація програми «Ветеран» спрямована на здійснення заходів по «соціальному захисту ветеранів війни та праці, одиноких громадян похилого віку, інвалідів та інших пільгових категорій населення, створенню сприятливих умов для їх життєдіяльності, захисту прав, наданих Конституцією України та законами України» [7]. Чемеровецька селищна рада реалізовує вищезгадану програму та намагається покращити добробут ветеранів, котрі потребують захисту їх прав у соціальній, економічній сфері в силу вікових особливостей. В межах виконання програми надається адресна матеріальна підтримка як доповнення до державної програми соціального захисту.

Вирішення проблем соціального захисту населення належить до повноважень органів влади і потребує значних фінансових ресурсів. Реалізація бюджетних програм у сфері соціального захисту і соціального забезпечення спрямовані на зниження рівня бідності, нівелювання нерівності доходів громадян та покращення якості їх життя, і як наслідок – зниження соціальної напруги у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Радіонов Ю. Д. Формування видатків бюджету: монографія. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 616 с.
2. Інформація про виконання селищного бюджету Чемеровецької селищної ради за 2019–2021 рр. URL: https://chemerovecka-gromada.gov.ua/
3. Бюджет Чемеровецької селищної територіальної громади. URL: https://openbudget.gov.ua/local-budget/22523000000/info/indicators?year=2019&month=12
4. Інформація про хід виконання Комплексної програми соціального захисту населення Чемеровецької селищної ради на 2017-2022 рр. URL: https://chemerovecka-gromada.gov.ua/news/1645021916/

5. Про надання безкоштовних соціальних послуг громадянам, які опинились в складних життєвих обставинах: рішення сесії Чемеровецької селищної ради. URL: https://chemerovecka-gromada.gov.ua.

6. Програмою підтримки сімей, дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги: рішення сесії Чемеровецької селищної ради. URL: https://chemerovecka-gromada.gov.ua.

7. Інформація про хід виконання Програми «Ветеран». URL: https://chemerovecka-gromada.gov.ua/news/1645021916/

Сідляр Вікторія Володимирівна
к.е.н., доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Бутенко Вікторія Олегівна
студентка гр. ФМСм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ДІЯЛЬНІСТЬ МИТНИХ БРОКЕРІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

З початку введення воєнного стану в Україні, економіка держави зазнає великих втрат, що зумовлює впровадження змін до законодавства, в тому числі митного. Для поліпшення економічного стану і підтримання функціонування вітчизняних підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, урядом держави було прийнято рішення щодо спрощення митних процедур, що відповідно вплинуло на окремі аспекти діяльності митних брокерів.

Заходи зі спрощення процедур митного оформлення спрямовані на оперативне, безперешкодне та повноцінне забезпечення населення України та Збройних Сил України всім необхідним у період воєнного стану. Зміни у проведенні митного оформлення товарів стосуються імпортних та експортних операцій, порядку роботи митних органів, правового регулювання ввезення окремих груп товарів. Найбільше нововведень було впроваджено задля врегулювання ввезення найбільш необхідних для оборони і життєзабезпечення країни товарів.

Державою було спрощено порядок ввезення гуманітарної допомоги. При чому, товари можуть бути визнані гуманітарною допомогою за декларативним принципом, їх пропуск здійснюється на підставі декларації, заповненої за місцем перетину митного кордону, особою, що перевозить товар [1]. Це сприяло скороченню часових та фінансових витрат на оплату послуг митного брокера та оформлення договірних відносин. Також тимчасово було звільнено від оподаткування товарів та транспортних засобів ввізним митом (всіх суб'єктів господарювання) та ПДВ (суб'єктів господарювання, які зареєстровані платниками єдиного податку I, II та III (крім тих, що сплачують 3% доходу) груп), і дозволено імпортувати товари на підставі попередньої митної декларації [2].

Водночас в період воєнного стану законодавство досить активно змінюється, скасовуються чинні та впроваджуються нові норми з метою оперативного реагування на виклики, які існують у сфері зовнішньоекономічної діяльності під час війни. Тому і для громадян, і для суб'єктів господарювання підвищується ризик порушення податкового, митного та валютного законодавства під час здійснення зовнішньоекономічних операцій.

Окрім того, в березні Верховна Рада України прийняла Закон, що передбачає так зване «нульове розмитнення» на імпорт транспортних засобів, внаслідок чого значно зросли обсяги ввезення авто з-за кордону [3]. Але, не зважаючи на те, що операції з ввезення фізичними особами на митну територію України транспортних засобів звільняються від оподаткування податком на

додану вартість та акцизним податком, ці транспортні засоби й надалі підлягають декларуванню.

Таким чином, часті зміни законодавства та збільшення обсягів імпорту транспортних засобів сприяли підвищенню попиту на послуги митних брокерів, що зумовило розширення штату працівників окремих брокерських фірм. Зауважимо також, що митні посередники, які надавали послуги на територіях, де зараз ведуться бойові дії, перемістили свою діяльність в спокійніші регіони України.

Проте, зовнішньоекономічна діяльність в умовах війни зазнала значного скорочення. Згідно з даними Міністерства економіки, станом на березень-квітень 2022 року імпорт товарів скоротився, порівняно з 2021 роком, майже втричі [4].

На рис. 1 наведено динаміку кількості створених митних декларацій типу МД-2 у довоєнний період.

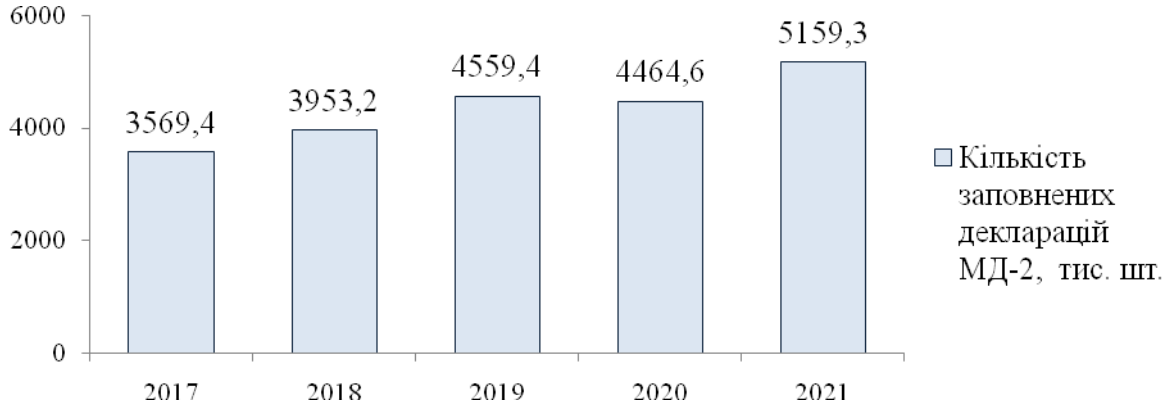

Рис. 1. Кількість заповнених декларацій типу МД-2 за період 2017-2021 рр.

Джерело: розроблено авторами на основі [5].

Як видно з рис. 1, за 2017-2021 рр. кількість заповнених декларацій невпинно збільшувалась. Але, з введенням в країні воєнного стану, ситуація кардинально змінилась. Так, якщо порівняти дані про створення декларацій за січень-квітень 2021 і 2022 років, то бачимо, що за цей період у 2021 р. було заповнено 1565,1 тис. шт. митних декларацій МД-2, а у 2022 р. цей показник становить 993,5 тис. шт. Отже, кількість декларацій скоротилась майже на 37% [5]. Звісно, що скорочення імпорту негативно вплинуло на попит на послуги митних брокерів, що своєю чергою збільшило рівень конкуренції й зумовило необхідність удосконалення та пришвидшення послуг з митного оформлення. Таким чином, на обсяг навантаження митних брокерів мали різновекторний вплив декілька факторів, що зумовило відповідні зміни у роботі митних посередників.

Враховуючи тенденції скорочення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни та труднощі з експортом й імпортом товарів, особливо критичного імпорту та товарів подвійного призначення, митні брокери відіграють важливу роль в сучасних умовах, адже вони беруть безпосередню участь у забезпеченні руху товарів через митний кордон держави, надаючи

експортерам та імпортерам послуги щодо декларування і митного оформлення вантажів. І хоч потреби в даних послугах дещо змінились через введення воєнного стану в країні, новітні виклики вимагають відповідного реагування суб'єктів господарювання, що надають митно-брокерські послуги, шляхом адаптації до сучасних умов та удосконалення діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 01.03.2022 р. № 174: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.03.2022 р. № 362. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/362-2022-%D0%BF#Text

2. Про затвердження змін до Класифікатора звільнень від сплати митних платежів при ввезенні товарів на митну територію України та Класифікатора документів, сертифікатів, дозволів та додаткової інформації: Наказ Міністерства фінансів України від 07.04.2022 р. № 114. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0114201-22#Text

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 р. № 2142-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text

4. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=81cbbe03-405e-42f7-bb35-37249aee966d&title=CHerezAgresiiuRosiiUkrainskiiEksportZnizivsiaVdvichi-AImportVtrichi

5. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: https://customs.gov.ua

Сідляр Вікторія Володимирівна
к.е.н., доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Калюта Назар Федорович
студент групи ФФАм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ БАЗИ ОПОДАТКУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Основою формування дохідної частини бюджету є податкові надходження. Тому одним із пріоритетних завдань держави є дотримання принципу фіскальної достатності при реалізації податкової політики. Сьогодні в Україні вирішити поставлене завдання вкрай важко, оскільки в умовах війни економіка зазнає руйнації, а база оподаткування стрімко скорочується. Збільшення податкового тиску на бізнес та громадян з середнім й низьким рівнем достатку може ще більше ускладнити проблему забезпечення бюджетних надходжень. Більш прийнятним варіантом є пошуки резервів розширення бази оподаткування, що дозволить обкладати раніше не задіяних суб'єктів господарювання, об'єктів оподаткування або їх частину, а також громадян з високим рівнем доходу.

На думку вітчизняних науковців, в умовах воєнного стану для забезпечення формування фіскального простору, а відповідно й для розширення бази оподаткування, можуть впроваджуватися наступні заходи:

– збільшення ставок податку на майно, відмінне від земельних ділянок;

– збільшення ставки податку на майно фізичних осіб, у власності яких більше одного об'єкта житлової чи нежитлової нерухомості, у тому числі їх часток;

– введення одноразового податку на майно високої вартості;

– збільшення ставок податку на високі доходи фізичних осіб (що перевищують 20-кратний розмір мінімальної місячної заробітної плати);

– випуск державних цінних паперів, що примусово розповсюджуються серед власників дорогого майна та громадян з високими доходами. Такі позики у післявоєнний період можуть бути погашені або трансформовані в податок на майно або інший податок на багатих;

– збільшення ставок рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин; за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин;

– продаж прав на видобуток та експлуатацію природних ресурсів [1].

Окрім того, на нашу думку, важливим кроком у напрямку розширення бази оподаткування має бути удосконалення контролюючої роботи податкової служби, що сприятиме скороченню тіньової економіки. Адже, згідно з положенням КМУ «Про державну податкову службу в Україні» саме на дану службу покладається низка завдань, зокрема, щодо забезпечення податкових надходжень до бюджетів [2].

Сьогодні місія ДПС України передбачає, що це повністю транспарентна, сучасна та технологічна податкова служба, яка надає якісні та зручні послуги платникам, ефективно адмініструє податки, збори та платежі і виявляє нетерпимість до корупції [3]. Відповідно до Стратегічного плану діяльності цілями ДПС на найближчу перспективу є:

- ефективне управління діяльністю;
- ефективне адміністрування податків, зборів, платежів;
- формування іміджу ДПС як сервісної служби європейського зразка з високим рівнем довіри у суспільстві;
- протидія ухиленню від оподаткування шляхом запровадження міжнародних стандартів та вдосконалення аналітичних інструментів;
- формування кваліфікованої, ефективної та мотивованої команди [3].

На шляху до досягнення цих цілей стоять важливі завдання, серед яких й ті, що прямо чи опосередковано стосуються розширення бази оподаткування. Зокрема, Стратегічним планом розвитку ДПС України на 2022-2024 рр. передбачено, що для забезпечення протидії ухиленню від оподаткування шляхом запровадження міжнародних стандартів та вдосконалення аналітичних інструментів необхідно виконати низку завдань (рис. 1).

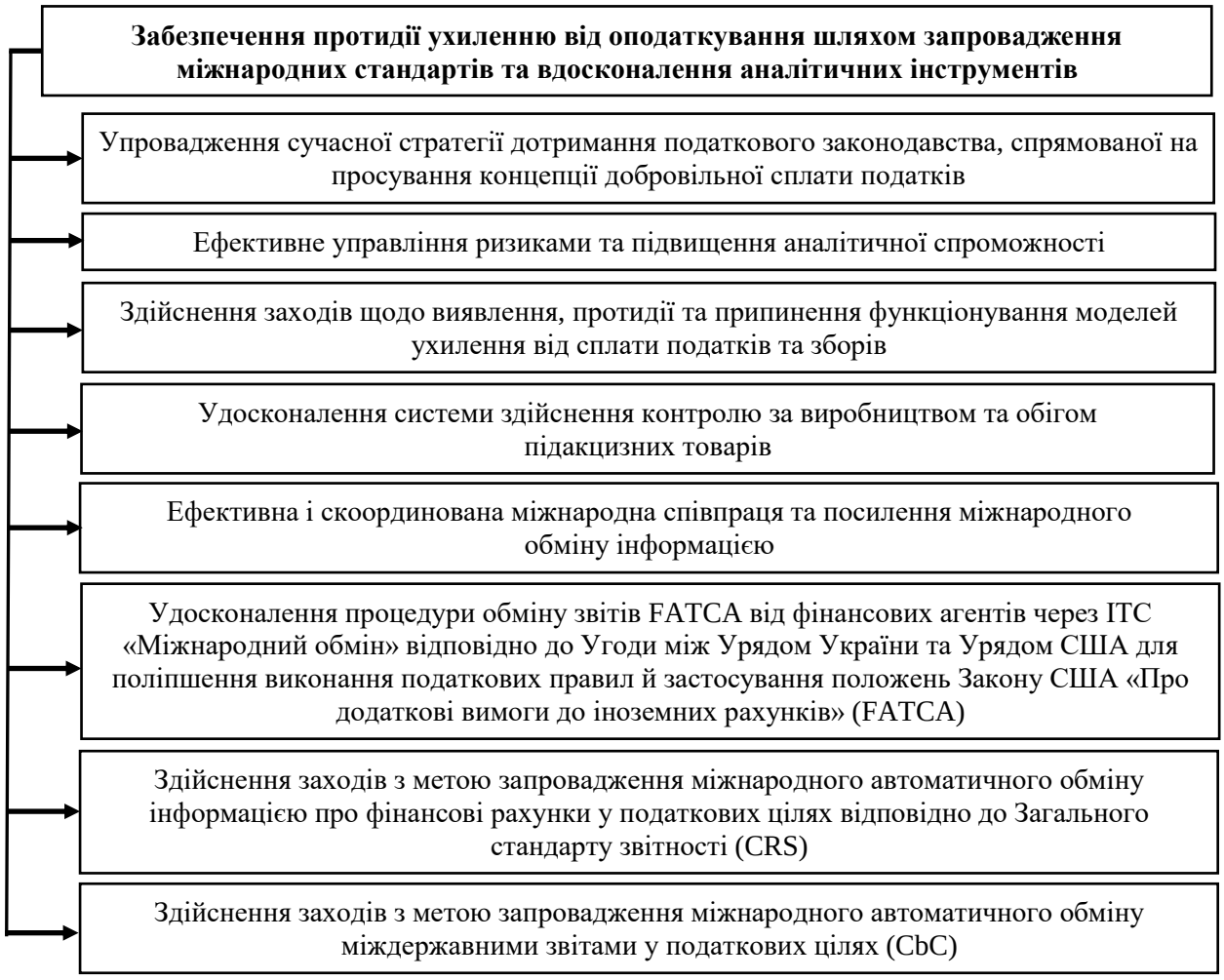

Рис. 1. Заходи протидії ухиленню від оподаткування.

Джерело: складено автором за [3]

Отже, діяльність податкових органів щодо розширення бази оподаткування, на наше переконання, має, передусім, спрямовуватись на виконання вищенаведених завдань, що сприятиме підвищенню ефективності податкового контролю, забезпечуватиме протидію ухиленню від оподаткування та додаткові джерела податкових надходжень.

Список використаних джерел:

1. Луніна І. О., Білоусова О. С., Фролова Н. Б. Особливості формування фіскального простору у воєнний та поствоєнний періоди. *Економіка та держава*. 2022. № 4. С. 20-27. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.4.20
2. Про державну податкову службу в Україні: Положення КМУ від 06.03.2019 р. № 227. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#n15
3. Про затвердження місії та Стратегічного плану Державної податкової служби України на 2022-2024 роки: Наказ ДПС України від 22.11.2021 р. № 965. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0965912-21#Text

Сідляр Вікторія Володимирівна
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Мартинюк Софія Леонідівна
студентка гр. ФМСзм-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В МИТНІЙ СПРАВІ УКРАЇНИ

Для прискорення транскордонних потоків необхідним є спрощення та скорочення митних процедур. Водночас щоб внаслідок спрощення не втратити, а, навпаки – підвищити, ефективність митного контролю необхідно застосувати комплексний підхід до удосконалення системи забезпечення дотримання вимог митного законодавства. Ключову роль у цьому процесі відіграє управління ризиками, від дієвості якого сьогодні залежить результативність діяльності митних органів.

Необхідно врахувати, що система управління ризиками є базисом вибірковості митного контролю та обмежує його мінімумом митних формальностей, що необхідні й достатні для забезпечення дотримання вимог митного законодавства. Отже, переваги механізмів управління ризиками зумовлюють доцільність їх пріоритетної ролі у функціонуванні митної системи України.

Зауважимо, що сьогодні у будь-якій країні базисом ефективного функціонування усієї системи митного контролю та, зокрема, управління ризиками є наявність розвиненої інформаційної інфраструктури, активне впровадження новітніх технологій, систематичне навчання, професійне зростання фахівців, а також міжнародна адміністративна взаємодопомога [1].

Зараз Держмитслужба України перебуває у складному трансформаційному процесі, що відбувається у надзвичайних умовах на тлі воєнного стану. Сучасна реформа митної служби передбачає ІТ трансформацію – запровадження нових рішень з метою модернізації сервісів та процесів роботи митниці. ІТ трансформація передбачає такі основні напрямки: «Єдине вікно», «Митний контроль і оформлення», «Розумний пункт пропуску», «Публічна звітність й аналітика», «Кібербезпека», «Гармонізація з ЄС». Дані напрямки одночасно є складовими проєкту «е-Митниця» – одного з проєктів цифровізації, передбачених урядом, реалізувати які передбачається до кінця 2022 року.

За напрямком «Митний контроль і оформлення» здійснюється запровадження АСУР 2.0 та АСМО 2.0 натомість діючої автоматизованої системи митного оформлення «Інспектор» та інтегрованої в неї автоматизованої системи аналізу та управління ризиками [2].

До того ж у 2022 році Україна розпочала етап Міжнародного застосування NCTS (технологія, яка лежить в основі європейської Конвенції про процедуру спільного транзиту), у зв'язку з чим з'явилася необхідність

оновлення систем управління ризиками та митного оформлення з метою інтеграції з системою NCTS. Застосування транзитної системи NCTS на національному та міжнародному рівні передбачає напрямок «Гармонізація з ЄС».

Очікується, що оновлення автоматизованої системи управління ризиками (АСУР 2.0) дасть змогу перевести значну частину даних у цифровий формат й процеси – в онлайн режим, а також дозволить одразу ідентифікувати джерела ризику, що призвели до генерації митних формальностей, оцінити ефективність роботи профілів ризиків, а в разі потреби – оперативно оновити профіль чи призупинити його дію.

Сучасні високоточні методи аналізу, оцінки та управління ризиками, які стали можливими завдяки розвитку інформаційних технологій, забезпечують митні органи найдієвішим інструментарієм реалізації своїх функцій. Однак, управління ризиками є лише одним з елементів, що забезпечує ефективну діяльність митної адміністрації, і за відсутності розвитку інфраструктури та системних змін, проблеми функціонування митної системи України вирішити неможливо.

Для оптимізації митного контролю загалом та мінімізації митних ризиків зокрема потрібно удосконалити організаційну структуру митних органів, оскільки через постійне їх реформування певні функції митної служби нівельовано. Сьогодні поміж структурних підрозділів митної служби не досягнуто внутрішньої організаційної взаємодії та не забезпечено відповідних зв'язків з іншими контролюючими та правоохоронними органами, що не дає змоги впливати на операційні процеси й контролювати результати вжитих заходів. Зокрема, необхідно посилити кадрове забезпечення структурного підрозділу Держмитслужби з управління митними ризиками, сприяти досягненню оптимального рівня децентралізації відповідних функцій й створити розгалужену регіональну мережу спеціалізованих підрозділів на митницях. Посилення потребує також координація діяльності та обмін даними між Державною митною службою України та іншими державними органами.

Актуальним питанням в контексті вдосконалення управління ризиками залишається налагодження співпраці з митними органами країн-сусідів України для обміну інформацією щодо митної вартості, країни походження, класифікації товарів тощо. Вагомим кроком в даному напрямку є приєднання України до Конвенції про спільний транзит, що, зокрема, сприятиме обміну митною інформацією з країнами-членами Конвенції в режимі реального часу й отримувати інформацію для переміщення товарів транзитом.

Реалізація вищезазначених змін сприятиме суттєвому підвищенню ефективності управління ризиками в митній справі України.

Список використаних джерел:

1. Тищенко В., Остапенко В., Карпова В. Цифровізація в управлінні ризиками митниці. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-35

2. IT-трансформація митниці: оновлені системи управління ризиками та митного оформлення (АСУР 2.0 та АСМО 2.0) інтегровано з системою NCTS. Державна митна служба України. URL: https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/it-transformatsiia-mitnitsi-onovleni-sistemi-upravlinnia-rizikami-ta-mitnogo-oformlennia-asur-2-0-ta-asmo-2-0-integrovano-z-sistemoiu-ncts-444News/34103.html

Смоляк Олександр Вадимович
студент гр. ДСПУАзм-12, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Савчук С. В.

СИСТЕМА ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Важливу роль при удосконаленні фінансового забезпечення закладів культури та туризму відіграє їх система та організаційна побудова діяльності. Досліджуючи важливість закладів культури у сільській місцевості, варто підкреслити, що ці установи забезпечують виконання широкого кола функцій. Тому їх система повинна розглядатися не тільки як економічний, а й як важливий соціальний об'єкт.

Заклади культури та туризму, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів, є розпорядниками або ж одержувачами бюджетних коштів. В свою чергу розпорядники бюджетних коштів згідно Бюджетного кодексу України [1] мають статус бюджетної установи. Види та класифікацію бюджетних установ, до яких зокрема належать і заклади культури наводив у своїй праці Н. Дехтяр [2, с. 18].

З метою підвищення задоволення культурних потреб усіх верств населення В. Храпкіна здійснювала аналіз ефективності модернізації сільських закладів культури та пропонувала удосконалення структури закладів культури через створення на базі сільського клубу та бібліотеки єдиного культурно-дозвільного центру [3, с. 105].

Однак система закладів культури та туризму потребує поглибленого вивчення з метою надання пропозицій щодо її удосконалення. Враховуючи значну частину у структурі джерел фінансування бюджетних джерел, слід розглянути систему закладів, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів в контексті структури розпорядників та одержувачів бюджетних коштів (рис. 1).

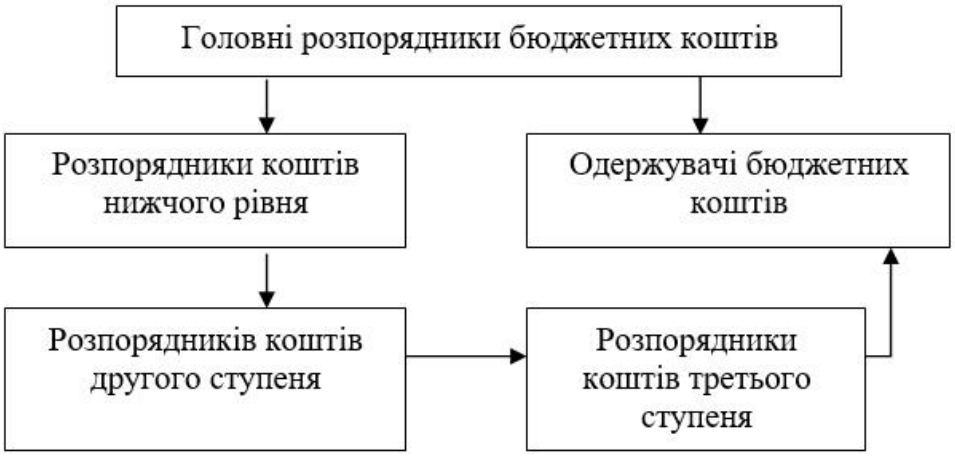

Рис. 1. Взаємозв'язок та підпорядкованість розпорядників та одержувачів бюджетних коштів

Джерело: складено автором самостійно.

Наведена система передбачає поділ розпорядників бюджетних коштів за рівнями в залежності від обсягу наданих їм повноважень. Систему закладів

культури та туризму у відповідності до їх градації в залежності від бюджетних повноважень на прикладі регіонального рівня можна зобразити наступним чином за даними Державного вебпорталу бюджету для громадян (рис. 2).

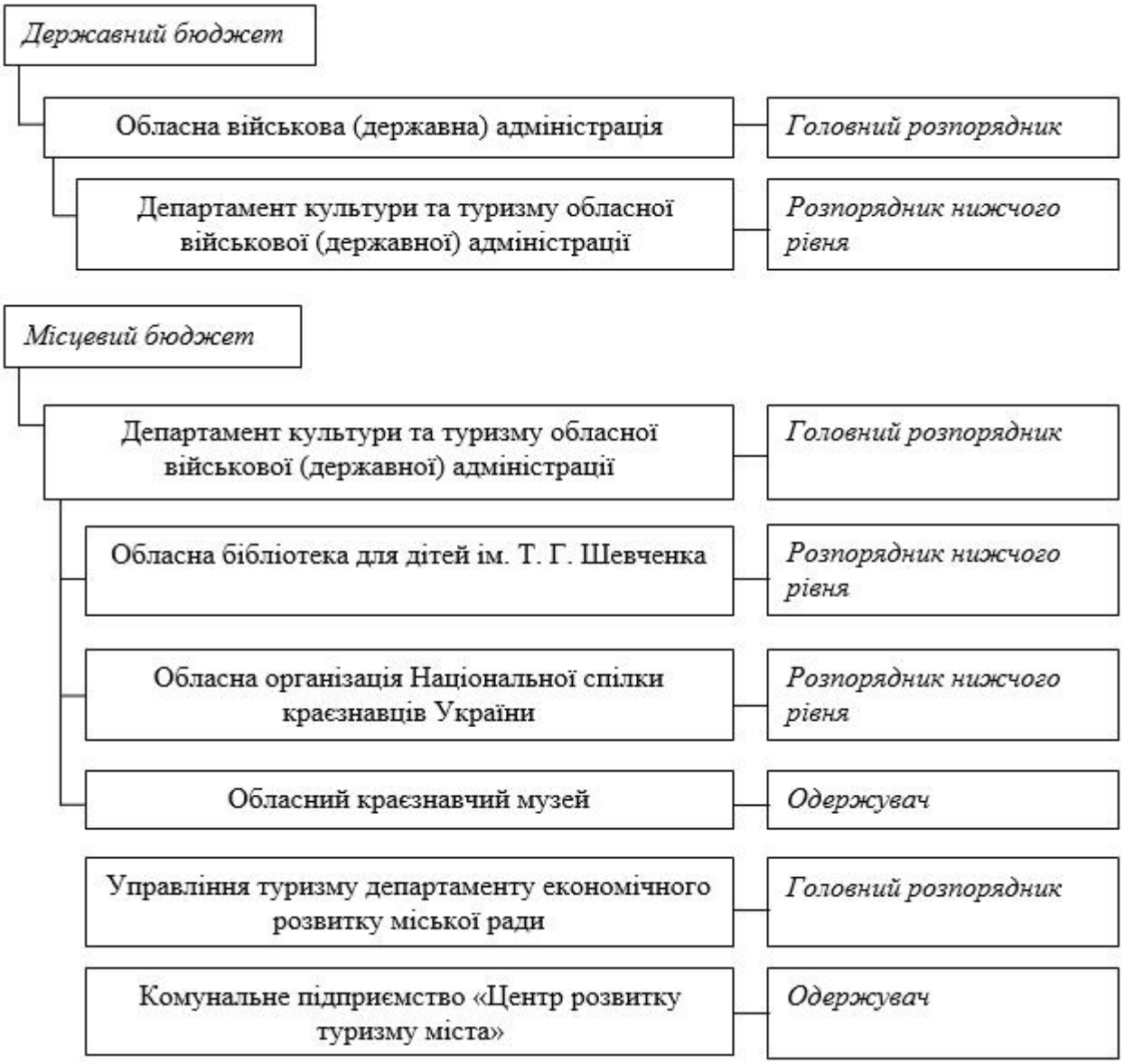

Рис. 2. Система закладів культури та туризму в залежності від бюджетних повноважень

Джерело: складено автором на підставі даних [4].

Як видно з рисунку, в системі закладів показана їх градація в залежності від рівня бюджету, з якого фінансується заклад та бюджетних повноважень на розпорядження бюджетними коштами.

Однак побудова системи закладів культури й туризму повинна передбачати оптимізацію їх фінансування. В рамках реформи децентралізації повноважень державної влади на місцевий рівень передбачалося передавання закладів культури від районних рад у власність новоутворених територіальних громад. Водночас мали місце випадки намагання районними радами ліквідувати заклад культури.

Слід зазначити, що фінансування закладів культури належить до повноважень органів місцевого самоврядування, без окремих субвенцій та дотацій. Однак переважна більшість закладів культури, які передали у розпорядження місцевої влади має незадовільний стан. У деяких громад може не бути можливості фінансувати відновлювати заклади культури. Так, більше 60% закладів культури, які передано у підпорядкуванні територіальних громад, мають незадовільний матеріально-технічний стан [5]. На сьогоднішній день не існує постійного моніторингу, який би визначав стан закладів культури. Крім цього, під час пандемії коронавірсу загострилось питання щодо необхідності забезпечення закладів технічними засобами, необхідними для дистанційної формати ведення своєї діяльності.

Отже, аналіз системи закладів культури та туризму показав, що в залежності від бюджетних повноважень такі заклади поділяються на розпорядників та одержувачів бюджетних коштів державного та місцевих рівнів. Стан закладів культури, які були передані у розпорядження органів місцевої влади, свідчить про необхідність підвищення рівня фінансового забезпечення, зокрема з метою покращення їх матеріально-технічного забезпечення та можливості надавати послуги із застосуванням цифрових технологій.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 21.09.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text (дата звернення: 18.10.2022).
2. Дехтяр Н. А., Дейнека О. В., Люта О. В., Пігуль Н. Г. Фінанси бюджетних установ: навч. посіб. / за заг. ред. Н. А. Дехтяр. Суми: Сумський державний університет, 2020. 229 с.
3. Храпкіна В. В. Форсайт розвитку фінансового забезпечення закладів культури на рівні сільських об'єднаних територіальних громад. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв.* 2018. Т. 1. № 1. С. 98-109.
4. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів URL: https://openbudget.gov.ua/spending-agencies/02228747/profile (дата звернення: 19.10.2022).
5. Децентралізація і культура: завдання – зберегти що маємо і наповнити змістом (зі спільної наради МКІП та Мінрегіону) URL: https://decentralization.gov.ua/news/13153 (дата звернення: 19.10.2022).

Теслюк Денис Андрійович
студент гр. ФМСзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Фаль Андрій Русланович
студент гр. ФМСзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Сидорович О. Ю.

МИТНІ АСПЕКТИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стабільний розвиток економіки в значній мірі залежить від рівня зовнішньоекономічної активності суб'єктів господарювання, масштабів та швидкості потоків капіталу, процесів зовнішньоторгівельної лібералізації.

Надзвичайно гострими ці питання є для тих держав, які лише намагаються повноцінно ввійти на міжнародні ринки в якості надійного партнера. Досить значний перелік країн, досягши певної стабільності, демонструють успішні наслідки зовнішньоекономічної лібералізації, яка зарекомендувала себе як результативна стратегія в умовах втечі капіталів, та намагання залучення зовнішніх учасників міжнародного обміну в національний фіскальний простір.

Стратегія прискореної лібералізації зовнішньоекономічної політики в цьому аспекті сприяє вирішенню поточних економічних завдань в контексті забезпечення перманентно виникаючих завдань забезпечення сталого економічного розвитку держави. Передумовами проблем, що виникають перед більшістю країн в цьому аспекті є слабкість фінансового і корпоративного секторів, недосконаліть державної фіскальної політики, дефіцит фінансових ресурсів. Тому, одним з ефективних способів подолання кризових явищ в економіці є широке використання філософії лібералізації, подолання диспропорції між швидкістю інтеграції держави та суб'єктів господарювання в світове господарство з одночасною адаптацією державних інституцій до міжнародних регуляційних норм.

В світовій торгівельній системі завжди мали місце процеси посилення чи послаблення лібералізації і протекціонізму. Митні інструменти впливу періодично виступали інструментом то протекціоністської політики, то політики лібералізації держави, будучи спрямовані у кожен визначений момент часу на найкраще забезпечення тих чи інших національних інтересів.

В загальному розумінні, лібералізація є політикою, у якій митні органи здійснюють контрольні та реєстраційні функції, без застосування імпортних та експортних мит, та без використання будь-яких кількісних обмежень щодо зовнішньоторговельного обороту.

Означені політичні засоби в більшості випадків використовують країни з розвиненими ринковими інститутами, що займають першофлангові позиції розвитку на міжнародній арені, та які можуть констатувати відсутність проблем присутності чи розширення своєї участі на міжнародній арені.

Політика лібералізації характеризується підвищенням забезпечення конкурентоспроможності національних товарів та послуг на внутрішньому та зовнішньому ринках, поступальним розвитком зовнішньоекономічних торгівельних взаємодій, диверсифікацією експортного потенціалу, реалізацією системи заходів щодо гармонізації національних параметрів здійсненням зовнішньоекономічної торгівлі та міжнародних норм.

Слід зазначити, що в країнах з розвиненими державними інститутами питання лібералізації зовнішньоторгівельної політики в жодному разі не розглядалися відокремлено від пріоритетів розвитку національного господарства. В кожному з випадків, використання стратегії зовнішньоторгівельної лібералізації зумовлювалось лише пріоритетами посилення власних позицій у сфері міжнародних зобов'язань, покращенням умов доступу національних товаровиробників на міжнародні ринки та створенням сприятливих умов для залучення міжнародних учасників зовнішньоекономічних відносин в національний фіскальний простір.

Україна, у відповідності до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі ЄС), що вступила в дію 1.01.2016 року, здійснила низку заходів щодо лібералізації зовнішньоторгівельної політики шляхом скасування переважної кількості ввізних мит, що в значній мірі сприяло зовнішньоторгівельній взаємодії національних товаровиробників і споживачів, здійсненню обміну товарів та послуг європейського походження з одночасним полегшенням доступу вітчизняних суб'єктів господарювання на міжнародні ринки.

Означені заходи стали продовженням концепції побудови поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (далі ПВЗВТ), яка стала результатом імплементації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Розширення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом досить результативно позначилась на показниках двосторонньої торгівельної взаємодії між Україною та Європейським Союзом, зумовлювала підвищення рівня загальних показників зовнішньоторгівельних відносин нашої держави за наслідками кризових процесів 2014-2015 років.

Для прикладу, в результаті розширення зони вільної торгівлі, загальні обсяги реалізації товарів з Європейським Союзом значно покращилися і за підсумками 2021 року за показником обсягу торгівлі товарами з ЄС-27 набули пікових значень за увесь період взаємодії – 55,7 млрд дол. США, що засвідчує зростання більш ніж на 32,2% більше показника докризового рівня 2013 року (див. рис. 1).

Паралельно мало місце згортання дефіциту торгівельного обміну України з ЄС-27 порівняно з періодом 2013 року.

Впродовж післякризового періоду 2016-2019 років дефіцит обміну товарами та послугами з ЄС-27 демонстрував середній показник -3,3 млрд дол. США, що втричі відрізнялося від показника 2013 року, у якому він становив 9,7 млрд дол. США.

За оцінками експертів, таке скорочення мало місце завдяки зростанню обсягів експорту товарів та послуг з України до країн Європи. За підсумками 2021 року має місце ще більше скорочення дефіциту торгівлі товарами з ЄС-27, що становить 2,2 млрд дол. США.

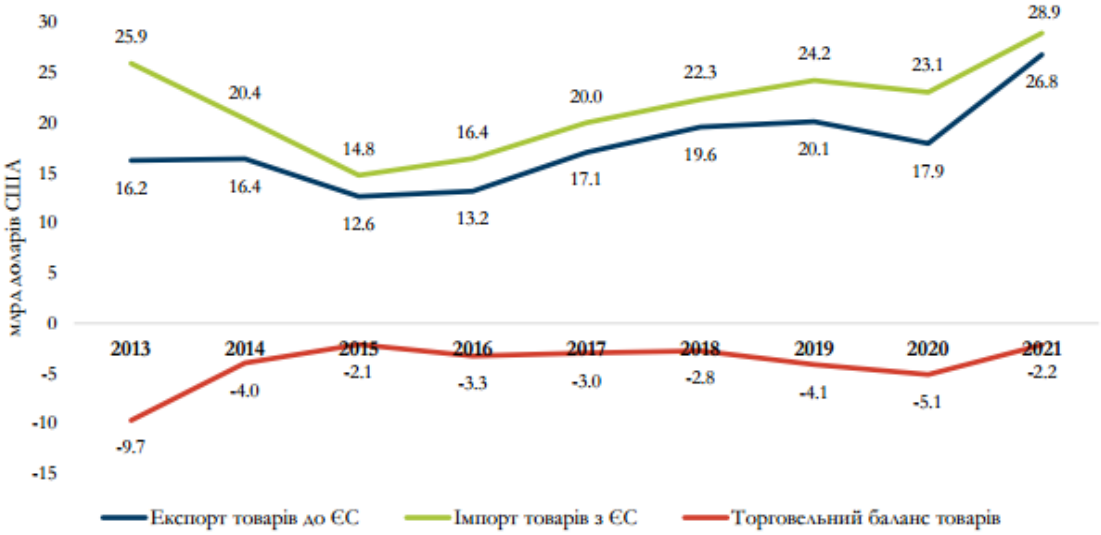

Рис. 1. Динаміка експорту та імпорту товарів з країнами ЄС-27 впродовж 2013-2021 років, млрд дол. США

Джерело: за даними Державної служби статистики України

Активізація процесів, зумовлених розширенням зони вільної торгівлі між Україною і ЄС зумовило нарощення показників експорту товарів з України до Європи, які в середньому впродовж 2016-2019 рр. зростали щорічно в середньому майже на 15% (+14,8%).

В загальному, в означений період, експорт товарів до країн ЄС-27 у 2019 році порівняно з 2015 роком зріс на 59,1% (приріст становив 7,5 млрд дол. США) і на 24% порівняно з докризовим 2013 роком (приріст склав 3,9 млрд дол. США).

В означений період мало місце значне зростання поступлень імпортних товарів, зокрема середньорічне нарощення показника надходження імпортних товарів до України з ЄС склало 16,1% впродовж 2016-2019 років. За підсумками 2019 року, порівняно з 2015 роком, імпорт товарів з ЄС-27 виріс на 64,2% (приріст склав 9,5 млрд дол. США), однак був нижчим показника 2013 року (6,5% , або -1,7 млрд дол. США).

Впливи пандемії короновірусної інфекції 2020 року значно вплинули на рівень розвитку світової економіки, що значно позначилось на зниженні обсягів торгівельного обміну між ЄС-27 та Україною. Проте, якщо, за підсумками 2020 року експорт товарів з України до ЄС-27 скоротився на 10,9%, а імпорт відповідно на 4,9%, то за підсумками 2021 року спостерігалося різке зростання зовнішньоторгівельних відносин в глобальному масштабі, в результаті чого мало місце підвищення показника торгівельного обміну з країнами європейського простору як за експортними, так і за імпортними групами, з одночасним значним переважанням експорту товарів в країни ЄС порівняно з імпортом (див. табл. 1).

Так, за підсумками минулого року, порівняно з попереднім 2020 роком, експорт товарів до ЄС-27 виріс на 49,4% і сягнув позначки 26,8 млрд дол. США, при одночасному зростанні рівня імпорту товарів з ЄС-27 на 25,2%, що склало 28,9 млрд дол. США.

Таблиця 1

Динаміка торгівлі товарами* з ЄС-27, рф та іншими країнами світу впродовж 2013-2021 років

	Обсяг 2013, млрд $	Обсяг 2019, млрд $	Обсяг 2021, млрд $	Зростання 2019 vs 2013, млрд $	Зростання 2019 vs 2013, %	Зростання 2021 vs 2013, млрд $	Зростання 2021 vs 2013, %
Експорт товарів							
Загальний експорт товарів	62,3	50,1	68,1	-12,3	-19,7%	5,8	9,3%
Експорт до ЄС-27	**16,2**	**20,1**	**26,8**	**3,9**	**24,0%**	**10,6**	**65,3%**
Експорт до решти країн (без ЄС-27 та РФ)	31,3	26,7	37,9	-4,6	-14,7%	6,6	21,1%
Експорт до РФ	14,8	3,2	3,4	-11,6	-78,1%	-11,4	-76,9%
Імпорт товарів							
Загальний імпорт товарів	75,8	60,8	72,8	-15,0	-19,8%	-3,0	-4,0%
Імпорт з ЄС-27	**25,9**	**24,2**	**28,9**	**-1,7**	**-6,5%**	**3,0**	**11,7%**
Імпорт з решти країн (без ЄС-27 та РФ)	26,8	29,6	37,8	2,8	10,3%	11,0	40,9%
Імпорт з РФ	23,1	7,0	6,1	-16,1	-69,8%	-17,0	-73,7%

Знаковим є те, що порівняно з 2013 роком експорт товарів в ЄС-27 у минулому році на 65,3% був вищим докризового показника 2013 року (що склало 10,6 млрд дол. США), при цьому, нарощення рівня імпорту товарів з ЄС-27 було меншим, що у відносному показнику становило 11,7%, а в абсолютному 3 млрд дол. США.

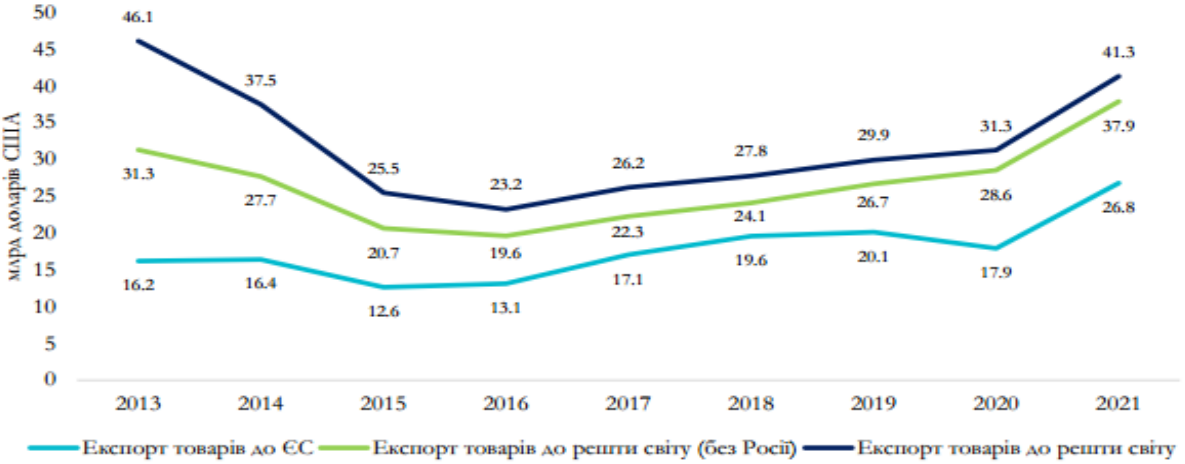

Рис. 2. Динаміка експорту товарів України до ЄС-27 та інших країн світу впродовж 2013-2021 років, млрд дол. США

Джерело: за даними Державної служби статистики

Порівняння впливу зони вільної торгівлі між Україною і ЄС засвідчує зростання показників експорту товарів до країн Європейського простору, порівняно з показниками експорту до інших країн світу. Так, за підсумками минулого року, експорт товарів до інших країн світу за винятком рф був вищим

показника докризового 2013 року на 21,1%, при тому, що порівняно з показником по ЄС-27, він склав 65,3% (див. рис. 2).

Щодо імпорту товарів з інших країн світу, без рф, то тут спостерігалося значне зростання у порівнянні з аналогічним показником імпорту по ЄС-27. Так, за підсумками минулого року, показник імпорту з інших країн, без рф був більшим докризового рівня 2013 року на 40,9%, в той же час коли по ЄС-27 він становив 11,7% (див. рис. 3).

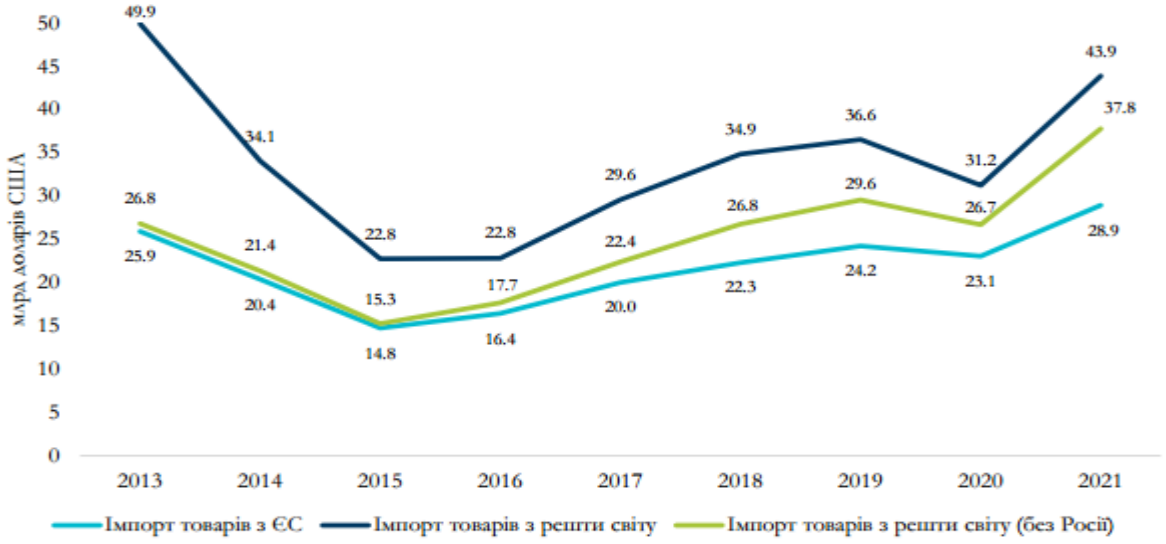

Рис. 3. Динаміка імпорту товарів до України з ЄС-27 та інших країн світу впродовж 2013-2021 років, млрд дол. США

Джерело: за даними Державної служби статистики

Питома вага ЄС-27 в структурі експорту товарів у 2013-2015 в середньому становила 29,9%, та 38,7% у 2019-2021 роках. При цьому, середня частка імпорту ЄС-27 в середньому становила 37% і 40,7% в означені періоди відповідно (див. рис. 4).

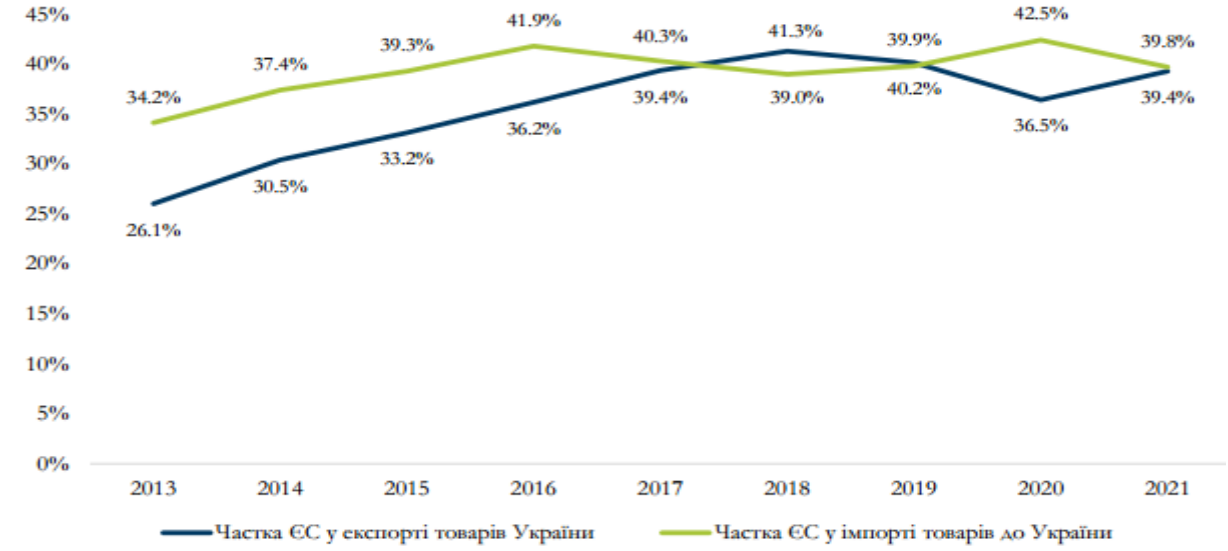

Рис. 4. Частка ЄС-27 у експорті-імпорті у 2013-2021 років, %

Джерело: за даними Державної служби статистики

Політика взаємної лібералізації, що здійснювалась в межах зони вільної торгівлі дозволила засвідчити значні переваги для української економіки, оскільки мала місце переорієнтація української торгівлі на міжнародні ринки збуту та зростання частки товарів з Європейського Союзу в експортно/імпортному балансі України.

Список використаних джерел:

1. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації): монографія. Одеса: Пласке, 2009. 628 с.
2. Положення про Державну митну службу України, затверджене Постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 227. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п#Text.
3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17.
4. Framework of standards to secure and facilitate global trade (June 2005). URL: http://www.wcoomd.org
5. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (у зміненій редакції), редакція від 26.06.1999 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_643
6. Сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/

Тумік Анна Василівна
студентка гр. ДСПУАзм-14, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., доцент Горин В. П.

ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Принципи екологічного менеджменту є важливими при управлінні конкурентоспроможністю підприємств. Принципи екологічного менеджменту слід визначати виходячи із загальних принципів управління. На наш погляд, ці принципи важливі й для екологічного менеджменту, однак через загальність їх важко застосовувати при локалізації. Отже, необхідно сформувати спеціальні принципи, які відображатимуть специфіку екологічного менеджменту, й водночас відповідати загальним принципам менеджменту.

Оскільки впровадженню в підприємствах екологічного менеджменту має передувати попередній аналіз екологічної безпеки виробництва й екологічної політики підприємства, то окремі принципи економічного аналізу доцільно застосувати для екологічного менеджменту.

Принципи екологічного менеджменту доцільно об'єднати у три групи за першочерговими завданнями щодо реалізації екологічної політики підприємства:

1 група: загальні: державності, єдиноначальності, науковості, комплексності, системності.

2 група: економічні: мотиваційності, стратегічності, оптимальності, прогресивності, ефективності.

3 група: екологічні: оперативності, пріоритетності, відповідальності, безперервності, прозорості, своєчасності.

Економічні принципи пов'язані із досягненням економічних цілей підприємства, щоб екологічна політика не йшла у розріз з ними в частині економічної ефективності. Багато підприємств не дбають про екологічну безпеку через значний обсяг необхідних ресурсів для її досягнення, вважаючи, що таким чином не отримають економічної вигоди і матимуть збитки.

Екологічні принципи передбачають дотримання у процесі впровадження системи екологічного менеджменту в підприємствах екологічних цілей як на рівні підприємства, галузі та держави.

На рис. 1 подамо принципи екологічного менеджменту при управлінні конкурентоспроможністю підприємств. Принцип державності означає необхідність керуватися законодавчими актами, нормами, положеннями державної політики. Під єдиноначальністю розуміємо отримання працівником вказівок і звітування за результатами екологічної політики перед своїм безпосереднім начальником. Принцип науковості означає розробку заходів екоменеджменту має ґрунтуватися на наукових рекомендаціях і методиках в галузі екологічного управління. Принцип комплексності враховує фактори, які впливають на систему управління. Системність означає єдність та послідовність менеджменту як цілісної системи управління у певному порядку

та взаємозв'язку, а не відокремлено.

Рис. 1. Принципи екологічного менеджменту при управлінні конкурентоспроможністю підприємств

Джерело: узагальнено автором за [1-6]

Мотиваційність передбачає переважне використання засобів мотивування, спрямованих на вирішення екологічних проблем. Принцип стратегічності враховує перспективи стратегічного плану підприємства. Оптимальність передбачає вибір системи екологічного менеджменту, що забезпечуватиме оптимальні економічні результати порівняно з екологічними витратами. Принцип прогресивності передбачає відповідність системи екоменеджменту передовим іноземним і вітчизняним аналогам. Ефективність оцінює очікуваний ефект, який має бути значно вищим, ніж витрати на проведення екологічного менеджменту.

Принцип оперативності означає своєчасне прийняття рішень, удосконалення системи екоменеджменту, які попереджають або швидко усувають його недоліки. Пріоритетність містить елементи, завдяки яким екологічний менеджмент орієнтований на запобіжні заходи виникнення кризових ситуацій. Принцип відповідальності враховує необхідність нести відповідальність перед суспільством за забруднення довкілля та впроваджувати заходи з усунення та упередження такого впливу. Безперервність означає постійність, регулярність, що виключають випадковий характер проведення екологічного менеджменту. Прозорість передбачає концептуальну єдність, доступність, єдність термінології, діяльність підрозділів і керівників будується на єдиних «несучих конструкціях» (етапах, фазах, функціях) для різних за змістом процесів екоменеджменту. Принцип своєчасності передбачає негайне реагування на екологічні виклики, щоб уникнути катастроф та аварій.

Принципи екологічного менеджменту є предметом поглиблених досліджень і дискусій. На нашу думку, при впровадженні екологічного

менеджменту слід керуватися принципами, які відповідають загальному менеджменту і враховують еколого-економічні аспекти діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12 (дата звернення: 10.06.2022).
2. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19 (дата звернення: 10.06.2022).
3. Про екологічний аудит: Закон України від 24.06.2004 р. № 1862-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15 (дата звернення: 10.06.2022).
4. Зварич І. Я. Глобальна циркулярна економіка: «Економіка ковбоїв» VS «Економіка космічного корабля». Тернопіль: Економічна думка, 2019. 337 с.
5. Сафранов Т. А., Губанова О. Р., Лукашов Д. В. Еколого-економічні основи природокористування: навчальний посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2018. 349 с.
6. Зелені технології у промисловості: монографія / І. А. Василенко та ін. Дніпро: Акцент ПП, 2019. 366 с.
7. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: монографія / за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 376 с.

Федущак Юрій Андрійович
студент гр. ДСПУАзм-12, ННІПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Кізима Т. О.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТНОГО БАЗИСУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

Стрімке поширення децентралізаційних процесів в Україні сприяло виникненню принципово нових сучасних інститутів влади й адміністративних механізмів щодо узгодження позицій та вироблення спільних підходів до розв'язання назрілих регіональних і загальнодержавних проблем. За таких умов державне управління в процесі згаданого реформування набуває нових характерних ознак, відтак підвищується його суб'єктність, значно посилюються інтегративні характеристики такого управління. Безумовно, реформування чинної системи державного управління в Україні зумовлене насамперед становленням відкритої адміністративної системи, в якій постійно відбувається гармонізація принципів, інструментів, форм та методів територіального управління. Водночас стрімкого розвитку набула децентралізація, як модель організації та процес функціонування публічної влади на національному, регіональному та локальному рівнях, які у конституційному вимірі об'єктивовані через реалізацію принципу народного суверенітету.

Проблеми реформування державного управління як одного з інститутів держави в умовах суспільних перетворень та його базового вектору – податкової і бюджетної сфер – є об'єктом пильної уваги як українських, так і зарубіжних учених. Проблематику державного управління в контексті розвитку владного механізму досліджували: В. Бакуменко, М. Білинська, В. Богданович, Т. Бутирська, І. Грицяк, Н. Демчишак, В. Дем'янишин, Ю. Кальниш, Т. Кізима, О. Кириленко, В. Князєв, Ю. Ковбасюк, А. Крисоватий, В. Куйбіда, М. Корецький, С. Кравченко, Н. Липовська, З. Лободіна, В. Луговий, С. Майборода, В. Мартиненко, О. Мордвінова, Н. Нижник, Т. Пономарьова, Я. Радиш, В. Ребкало, В. Тертичка, А. Халецька та ін. Водночас реформування державного управління потребує поєднання загальних процесів оптимізації діяльності органів влади, врахування нинішніх умов воєнного часу, актуалізує формування нової інтегративної регіональної бюджетної політики України.

У сучасній науковій літературі загалом виокремлюють «три основні моделі розподілу фінансових ресурсів між рівнями державної влади і місцевого самоврядування. В основі першої моделі лежить повне розмежування податків між рівнями державної влади і місцевого самоврядування, що передбачає як мінімум три види автономних податків: податки центрального уряду, податки регіональних влад та податки місцевого самоврядування (модель застосовують у США, Канаді). Основу другої моделі складає зафіксований у законодавстві пайовий розподіл основних податків між рівнями державної влади та місцевого самоврядування (наприклад, на фіксованій основі у ФРН між федерацією та землями розподіляється ПДВ). В основу третьої моделі розподілу фінансових

ресурсів між рівнями державної влади та місцевого самоврядування покладено принцип, згідно з яким усі рівні державної влади і місцевого самоврядування мають спільну податкову базу. Кожен з рівнів державної влади і місцевого самоврядування в певних межах може встановлювати власні ставки оподаткування. Загальна ставка оподаткування є сумарною ставкою усіх рівнів державної влади і місцевого самоврядування (наприклад, у Швеції ставки прибуткового податку з громадян встановлюються центральним урядом, органами влади у регіонах, а також комунами). Інколи виокремлюють ще одну особливу «радянську модель» розподілу фінансових ресурсів між рівнями влади, яка сформувалася в СРСР у 30-х роках. В її основі була пайова участь рівнів влади у розподілі податків за нормативами, які щороку встановлювались органами державної влади» [1, с. 53-54].

Після прийняття в Україні останніх законодавчих змін щодо структури розподілу податків на національному рівні органи місцевого самоврядування отримали розширений перелік податкових надходжень до місцевих бюджетів. Суттєві зміни відбулись також і в переліку податків, які формують державний бюджет, значно розширивши фіскальне поле для реалізації відповідної державної фінансової політики [2, с. 252].

Нині, відповідно до статей 64 та 67 Бюджетного кодексу України, до місцевих бюджетів територіальних громад сплачуються: «60% ПДФО; 37% рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування; державне мито, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування за місцем вчинення дій та видачі документів; акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів; податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності; збори та інші платежі» [3].

Об'єднана територіальна громада (ОТГ) є публічною юридичною особою, що утворена в результаті реорганізації сільських, селищних, міських рад, обраних територіальними громадами, які об'єдналися шляхом їх приєднання до юридичної особи: сільської, селищної, міської ради, розміщеної в центрі ОТГ. Специфічними ознаками фінансової правосуб'єктності ОТГ є такі: «1) матеріальна та фінансова основа діяльності, яку становлять рухоме й нерухоме майно, кошти, земля та інші природні ресурси, тобто ті, що перебували в комунальній власності сільської, селищної, міської ради, що розміщена в адміністративному центрі ОТГ; 2) майнові, грошові, а також природні ресурси, що перейшли ОТГ за правонаступництвом від територіальних громад, які об'єдналися з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою ОТГ; 3) можливість самостійного прийняття рішень стосовно набуття й виконання майнових та інших фінансових зобов'язань; 4) обов'язок відповідати за зобов'язаннями своїм майном, на яке за законом може бути звернено стягнення; 5) можливість бути засновником юридичних осіб не лише публічного, а й приватного права тощо» [4, с. 63].

У контексті нашого дослідження слід зазначити, що у червні 2020 року Кабінет Міністрів України прийняв низку розпоряджень стосовно визначення

окремих адміністративних центрів та затвердження територій громад. Відтак, у кінцевому підсумку в Україні було «створено 1469 територіальних громад, з них: 409 міських, 433 селищних та 627 сільських (зокрема 31 громада на непідконтрольній території в межах Донецької та Луганської областей)» [5].

Звичайно, певні переваги чи окремі вади такого об'єднання матимемо можливість спостерігати лише у довгостроковій перспективі. Проте найвагомішим критерієм у таких процесах має слугувати, безумовно, ефективність роботи територіальних громад, яку неможливо буде забезпечити в умовах постійного дефіциту фінансових ресурсів на місцях. Адже не секрет, що багато із зазначених громад можуть на практиці стикнутися із проблемою нестачі необхідних для забезпечення нормальної життєдіяльності громади фінансових ресурсів. Такий стан речей, на наш погляд, суттєво ускладнюватиме також і необхідність реалізації нових, перекладених на громади, повноважень щодо фінансування різного роду об'єктів соціального спрямування на місцях. Відтак у зазначеному контексті надзвичайно важливим вважаємо необхідність модернізації та підвищення якості аналітичних досліджень з проблем фінансової децентралізації в Україні, адже саме результати таких досліджень на практиці «повинні давати змогу швидкої адаптації до змін ринкової кон'юнктури, передбачати можливі зміни поведінки партнерів, уникати невиправданого ризику» [6, с. 37].

Таким чином, вибір ефективної моделі розвитку територіальних громад в Україні на основі збалансування джерел наповнення їхніх бюджетів у відповідності до кращих світових практик й реальної фіскальної децентралізації і податкоспроможності є основною для подальшого розвитку таких громад як справді незалежних інститутів, які ставитимуть перед собою завдання покращення якості і рівня життя своїх мешканців.

Список використаних джерел:

1. Демчишак Н., Тихонька У. Вплив фіскальної децентралізації на наповнюваність місцевих бюджетів в Україні в умовах розвитку територіальних громад та цифровізації державних послуг. *Економіка та держава*. 2021. № 6. С. 52-57.
2. Пономарьова Т., Комлєва М. Огляд фіскальної децентралізації в розрізі податків місцевих і державного бюджетів України. *Бізнес-Інформ.* 2020. № 1. С. 251-257.
3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2456-17.
4. Ананьєва Є. А. Об'єднана територіальна громада як об'єкт фінансових правовідносин. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2020. Вип. 43. С. 60-64.
5. Децентралізація влади. URL:https://decentralization.gov.ua
6. Кізима Т. О. Аналіз «Витрати – Обсяг – Прибуток» у діяльності спільних підприємств. *Фінанси України*. 2000. № 4. С. 37-41.

Чернець Ілона Сергіївна
аспірантка кафедри фінансів ім. С. І. Юрія
ЗУНУ, м. Тернопіль

ФІСКАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКІВ ДЛЯ БЮДЖЕТУ КРАЇНИ

До факторів, що впливають на обсяг податкових надходжень до бюджету, відносять макроекономічні чинники, які змінюються з кожним роком: розмір ВВП, структура платіжного балансу, законодавча база. Крім цього, на обсяг податкових надходжень до бюджету впливають і мікроекономічні чинники: вибір підприємствами виду свого оподаткування, наявність у підприємств податкових пільг, рівень прибутковості суб'єктів господарювання, розмір їх валового доходу, витрати на оплату праці в структурі собівартості продукції підприємства, середньооблікова чисельність працюючих, ефективність податкового менеджменту підприємств тощо.

Слід зазначити, що найбільшу частку в структурі податкових надходжень складають внутрішні податки на товари та послуги (ПДВ та акцизи). Саме загальнодержавний податок на додану вартість має найбільшу фіскальну роль, і в 2021 році складав понад 41% доходів Державного бюджету України. На другому місці знаходяться акцизні податки на третьому податки на доходи, податки на прибуток і податки з доходів фізичних осіб. У структурі податкових надходжень їхня частка коливається у проміжку від 12,5% до 10,6% [1].

Щодо рентної плати, то в 2021 році сума надходжень становила 6,2%. Це пов'язано із зменшенням ставок рентної плати за користування надрами для видобування нафти. Податкові надходження є важливою формою перерозподілу валового внутрішнього продукту. Вони забезпечують значну частину доходів Державного бюджету України. Обсяги податкових надходжень бюджету визначаються станом розвитку економіки країни, кількістю економічних агентів та їх активністю, які відповідно до положень національного податкового законодавства зобов'язані здійснювати відрахування на користь держави, а також потребами держави щодо перерозподілу ВВП та фінансового забезпечення реалізації державних програм. Природа податкових вилучень обумовлює характер утворення податкових надходжень бюджету, формування яких здійснюється державою шляхом вилучення частини доходів чи інших активів платників податків на основі реалізації конституційного права на суверенітет в оподаткуванні. Податкові надходження посідають провідне місце серед різних методів мобілізації бюджетних ресурсів та інструментів державного регулювання економіки, вони є найбільш адекватним і об'єктивним відображенням стану національної економіки (економічного зростання або спаду).

Процес інтеграції до світової системи господарювання через міжнародні економічні зв'язки, які формуються й реалізуються на ринкових засадах, об'єктивно створює умови для підвищення рівня національного виробництва,

сприяє отриманню більшої економічної вигоди та дозволяє мобілізувати додаткові фінансові ресурси за рахунок міжнародних ринків збуту. Однак такі процеси одночасно загострюють проблему конкурентної боротьби вітчизняних та іноземних товаровиробників на внутрішньому та зовнішніх ринках, а також впливають на економічні відносини між державами.

В таких умовах для країни є дуже важливим захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції. Цього можна досягти шляхом використання тарифних регуляторів та нетарифних бар'єрів, особливе місце серед яких посідають особливі види мита, зокрема антидемпінгове, компенсаційне та спеціальне. Вони застосовуються з метою захисту економічних інтересів України та українських товаровиробників від несправедливої конкуренції у разі ввезення товарів. Тому саме їх дослідження є особливо актуальним на сучасному етапі.

У 2019 році впровадження виваженої фіскальної політики та підвищення ефективності управління державним боргом позитивно вплинули на динаміку боргу. Станом на кінець 2019 року відношення державного боргу до ВВП становило близько 44,3%, а державного та гарантованого державою боргу до ВВП – 50,3% (на кінець 2018 року – 60,9%, на кінець 2016 року – 80,9%) [2].

Негативний вплив поширення COVID-19 як на світову економіку, так і на економічну ситуацію в країні спричинив збільшення планового дефіциту державного бюджету у 2020 році порівняно з 2019 роком більш ніж втричі. Зростання рівня дефіциту державного бюджету з 2% ВВП у 2019 році до затверджених 7,5% ВВП на 2020 рік, а також продовження тенденції недовиконання плану приватизації призвели до зростання обсягу державних запозичень, і, як наслідок, обсягу державного боргу та витрат на його обслуговування.

Таким чином, дохідна частина бюджету формувалась на таких прогнозних макропоказниках як: реальне зростання ВВП, індекси цін, номінальна середньомісячна заробітна плата, кількість штатних працівників, фонд оплати праці, розмір мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, обсяг експорту та імпорту товарів та послуг, обмінний курс гривні до долара США та євро, середньорічна ціна на нафту марки Brent та імпортованого природного газу, обсяги імпорту природного газу, обсяги видобутку корисних копалин, кінцеві споживчі витрати, прибуток прибуткових підприємств та багато інших факторів, пов'язаних як з фізичними обсягами виробництва та імпорту, так і вартісними параметрами, а також з використанням податкової та митної інформації з декларацій, поданими платниками податків за попередні і у поточному бюджетному періодах.

Список використаних джерел:

1. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2022 р. / Національний банк України. 54 с.

2. Радіонов Ю. Д. Державні фінанси в забезпеченні стабільності фінансової системи України. *Економіка України*. 2022. № 9. С. 77-98.

Швед Вікторія Сергіївна
студентка гр. ФФАм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., доцент Маршалок Т. Я.

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Соціально-економічний розвиток країни є основним індикатором, який визначає її важливість та конкурентність серед інших держав. Власне, тому чим вищі і кращі є соціально-економічні стандарти, тим привабливішою є держава. Проте, в нас час є досить багато ризиків різного характеру, які здатні спричинити зниження позитивних економічних показників в країні. Важливе місце в економічній політиці у сучасних умовах відводиться фіскальній політиці, оскільки вона має дієві інструменти і виконує важливі для держави і населення функції. Питання про роль фіскальної політики як інструменту економічного зростання є особливо актуальним сьогодні, коли виникла реальна потреба пошуку джерел виходу з кризи, боротьби з інфляцію, забезпечення належного життєвого рівня населення та стимулювання розвитку національного виробництва, оскільки всього цього можна досягнути у випадку її ефективного застосування.

Досягнення економічної рівноваги, забезпечення економічного розвитку та подолання економічних криз через призму фіскальної політики є досить важливим питанням, яке досить прискіпливо дискутується в науковому просторі. Різні аспекти забезпечення сталого розвитку розглядають як зарубіжні, так і українські науковці. Так, використання окремих інструментів, елементів та механізмів державних фінансів у досягненні цілей економічного розвитку досліджено у працях Ж. Аткінсона [1], В. Андрущенка [2], Т. Маршалка [8], В. Козюка [4], А. Крисоватого [6], О. Тулай [10], Е. Лібанової [7] та ін. Водночас питання, які стосуються застосування інструментів фіскального регулювання в Україні, потребують подальших досліджень.

Фіскальна (бюджетно-податкова) політика – це заходи уряду, спрямовані на забезпечення повної зайнятості та виробництво неінфляційного ВВП шляхом зміни державних видатків, системи оподаткування та підходів до формування державного бюджету в цілому [5]. За своєю суттю ця політика передбачає використання фіскальних інструментів (податкового регулювання, видаткового та трансфертного регулювання, боргових інструментів) з метою вирішення конкретних стратегічних і тактичних завдань. Як правило, такі завдання фіскальної політики пов'язані з соціально-економічним розвитком країни. Тобто кінцевою ціллю фіскальної політики має бути покращення якості життя населення країни, а не зростання обсягів виробництва чи покращення стану платіжного і торгового балансу. Але науково-технічний прогрес та прагнення до соціально-економічного росту створили дисбаланси в соціально-економічному розвитку різних країн. Однією із складових фіскальної політики держави є податкова політика.

Водночас податкова політика – це сукупність заходів держави в сфері побудови податкової системи та мобілізації податків до бюджету. А до основних завдань податкової політики належить забезпечення фінансовими ресурсами потреб держави для виконання покладених на неї функцій, а також сприяння становленню умов для активізації економічного зростання та підвищення суспільного добробуту.

Основні засади фінансових відносин між державою та юридичними й фізичними особами країни закладаються під час формування податкового механізму та проявляються у процесі проведення податкової політики держави. За роки незалежності України механізми регулювання податкових відносин часто змінювались, оскільки інституційна діяльність в цьому напрямі є досить активною. Про це свідчать не тільки численні зміни та доповнення до основних законодавчих актів з оподаткування, але й зміна методологічних підходів до вирішення питань сплати податків. Однак такі зміни лише торкалися внутрішніх механізмів сплати того чи іншого податку. Ці законодавчі ініціативи не були спрямовані на створення ефективного загального державного механізму регулювання.

Податки виступають найбільш універсальним та дієвим фінансовим інструментом. Це пояснюється тим, що на відміну від решти інструментів вони носять практично всеосяжний характер – зачіпають майже усіх юридичних осіб та практично все дієздатне населення. Податки встановлюють рівень державної централізації ВВП, який на даний час коливається в різних країнах в межах 30-50%, та пропорції розподілу й перерозподілу доходів юридичних і фізичних осіб. В сучасних умовах податки виступають основним методом формування доходів держави. Так, їх питома вага в доходах бюджету сягає 90-95% [9].

Не менш важливим є регулюючий аспект використання податків державою. Встановлюючи форми й рівень оподаткування доходів юридичних і фізичних осіб, держава формує певну систему економічних інтересів у суспільстві. За їх допомогою можна стимулювати одних суб'єктів (чи певні сфери діяльності) й стримувати інших. Вони визначають рівень чистих доходів підприємств та громадян і, відповідно, рівень споживання. Таким чином, за допомогою даного інструменту держава може надійно і цілеспрямовано впливати на вирішення перш за все основної проблеми регулювання суспільного виробництва – встановлення рівноваги між сукупним попитом і пропозицією.

Водночас, використання податків як інструментів фіскальної політики має суттєві обмеження. Оскільки вони є вкрай важливими елементами розподільних відносин у суспільстві, то встановлюються виключно на законодавчій основі. Це обумовлює складності у їх використанні для вирішення нагальних поточних проблем. Відповідно, податки є переважно інструментами реалізації стратегічних, а не тактичних завдань.

Недоліки наявної системи оподаткування негативно впливають на діяльність підприємств. Таке середовище посилює слабкі сторони підприємств, а існування несприятливих умов, які викликані дією факторів системи

оподаткування, часто є однією з головних причин фінансових криз та банкрутства підприємств, що не сприяє проведенню ефективних соціальних трансформацій у суспільстві. На сучасному етапі розвитку наявна система оподаткування є стримуючим фактором розвитку економіки країни. Тому необхідність вдосконалення податкових взаємовідносин ні в кого не викликає сумніву. Водночас дискусійними є напрями та методи їх проведення.

Саме задля цього розроблялась податкова політика та її принципи, прийнято багато заходів у частині модернізації Державної податкової служби для перетворення її в орган демократичного державного управління. Однією з умов податкової реформи вважалося узгодження діяльності податкової служби з Податковим кодексом та вимогами Європейського Союзу.

Однією з найгостріших проблем фіскальної політики є фінансове наповнення бюджету та оптимізація витрат, особливо в період економічної кризи. Вдосконалення фіскальної політики повинно підвищити конкурентоспроможність економіки України, активізувати інноваційно-інвестиційну складову розвитку, позитивно вплинути на структурні процеси у реальному секторі економіки, чим забезпечити динамічне економічне зростання із підвищенням рівня та якості життя населення.

За формою впливу фіскальне регулювання належить до непрямих методів державного регулювання, що базуються не на прямому примушенні суб'єктів господарювання, а на використанні їхніх економічних інтересів. Використовуючи інструменти фіскальної політики, держава створює умови, за яких економічним суб'єктам вигідно враховувати інтереси держави в процесі своєї діяльності і невигідна опортуністична поведінка. Фіскальне регулювання не має самостійності відносно макроекономічної політики, тому будь-яку зміну в політиці супроводжує адекватна реакція фіскального регулювання.

Термін «регулювання» у широкому розумінні означає упорядковувати, вносити порядок, систему в якусь діяльність та встановлювати правильну взаємодію відповідних частин механізму. Державне регулювання розглядають як вплив держави на умови здійснення та інтенсивність господарських процесів. Головним завданням регулювання економічної системи є підтримання макроекономічної рівноваги у суспільстві [3].

Виходячи з особливостей фінансового потоку як об'єкта фіскального регулювання, фіскальне регулювання фінансових потоків визначимо як сукупність інструментів і важелів, за допомогою яких держава створює умови для мобілізації необхідного обсягу фінансових ресурсів та їх ефективного використання з метою забезпечення сталого економічного зростання.

Європейська модель розвитку ринку характеризується більшими гарантіями з боку держави, що супроводжується і вищим рівнем оподаткування. Найвищий рівень централізації ВВП характерний для Скандинавських країн, які відзначаються і найбільшим обсягом державного сектору та найвищими соціальними гарантіями [11].

Вибір вектора фіскального регулювання, застосування його інструментів визначається особливостями інституціонального середовища, а також

фіскальних традицій, які складалися не одне десятиліття. Реалізація механізму фіскального регулювання передбачає використання двох основних груп важелів – бюджетних та податкових, дія яких реалізується через застосування відповідних інструментів. Будучи одними з найдієвіших, податкові інструменти є одними з найнебезпечніших через специфіку коротко- та довготермінових наслідків їх впливу на економіку. Фіскальне регулювання фінансових потоків має бути адекватним не тільки інтересам окремих економічних агентів, але і держави загалом, відповідати пріоритетним інтересам державної економічної та соціальної політики.

Таким чином, в Україні для переходу до стимулюючої бюджетної політики потрібно вирішити два, на перший погляд, взаємовиключні завдання – збільшення бюджетних доходів і зниження податкового навантаження до рівня, що сприяє зростанню виробництва. Це свідчить про складність використання фіскальної політики як регулятора економіки. Використання недопрацьованої фіскальної політики або чітка орієнтація на зарубіжний досвід може призвести до негативних наслідків.

Список використаних джерел:

1. Atkinson G., Dietz S. Handbook of Sustainable Development, Edward Elgar Publishing. 2007. URL: http://www.communita.com.br/ assets/handbookofsustainabledevelopment.pdf.

2. Андрущенко В. Фінансова думка Заходу в ХХ столітті (Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів). Львів: Каменяр, 2000. 303 с.

3. Гребельник О. Основи митної справи: навч. посібн. К.: Центр навч. літ-ри, 2003. 600 с.

4. Козюк В., Шиманська О., Возьний К. Тенденції екологічного оподаткування в Європі. *Світ фінансів*. 2019. № 4. С. 8-22.

5. Копич Р. Еволюція фіскальної політики у трансформаційних економіках. *Журнал європейської економіки*. 2004. Т. 3. № 4. С. 452-472.

6. Крисоватий А., Кощук Т. Інституційне середовище фіскального регулювання соціально-економічних процесів. *Фінанси України*. 2011. № 9. С. 18-32.

7. Лібанова Е. Людський розвиток в Україні. Оцінка та прогноз рівня життя населення: кол. моногр. / за ред. Е. Лібанової. НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи. Київ, 2019. 270 с.

8. Маршалок Т. Фіскальні імперативи економічної рівноваги: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 382 с.

9. Податкові системи зарубіжних країн: монографія / Сідоров В. та ін.; за ред. проф. В. Сідорова. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. 260 с.

10. Тулай О., Гумовська І. Сталий людський розвиток: генезис та сучасне бачення в контексті фінансової науки. *Журнал європейської економіки*. 2015. Т. 14. № 2. С. 149-165.

11. Юрій С., Крисоватий А., Кощук Т. Сучасні тенденції розвитку європейського оподаткування та новітня парадигма податкової політики в Україні: монографія. Тернопіль: Вид-во ТНЕУ, 2010. 292 с.

Шевчук Антон Михайлович
к.е.н., доцент кафедри податків та фіскальної політики,
ЗУНУ, м. Тернопіль
Рибак Олександр Володимирович
студент гр. ФФАм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль

СУТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ

Економічна діяльність підприємств та функціонування національної економіки нерозривно пов'язано із різними групами ризиків, серед яких повідне місце займають податкові ризики, поняття яких, попри їх основний характер, в нашій країні законодавчо не закріплено і найчастіше трактується довільно. Тим часом поняття податкового ризику, що є однією з форм ризиків, здатних торкнутися таких інтересів учасників податкового процесу, що мають протилежну спрямованість, як платники податків і податкові органи, може бути виведено з базового визначення ризиків як таких і представлено у вигляді ряду ймовірностей настання негативних наслідків прийняття суб'єктом податкових відносин тих чи інших рішень у сфері оподаткування. До негативних наслідків, що реалізуються внаслідок здійснення податкових ризиків залежно від того, з позиції якого суб'єкта податкового процесу вони розглядаються, можуть бути віднесені недоотримання чи втрата фінансових ресурсів та очікуваних вигод, а також виникнення додаткових матеріальних та (або) іміджевих витрат.

Податкові ризики мають деякі специфічні риси, які необхідно враховувати при реалізації процедур їх оцінки та формуванні ефективних механізмів ризик-менеджменту. Серед таких слід особливо виділити:

1) суттєвий період реалізації причинно-наслідкового зв'язку «прийняття рішення – здійснення ризикової події»;

2) нульова ймовірність сприятливого вирішення ризикової події у разі її настання;

3) значна частка суб'єктивного компонента щодо оцінки ризику;

4) висока мінливість складу факторів, що визначають ймовірність настання ризикової події та ваги кожного з таких факторів у її вирішальному значенні;

5) суттєва ймовірність розгалуження оцінюваної ризикової події на складноформалізовані і тому складнопередбачувані на етапі оцінки вихідного ризику негативні фіскальні сценарії.

Звісно ж, що перелічені особливості податкових ризиків природно вказують як на дуже значний рівень відповідальності, щодо своєчасності та реалістичності їх прогнозування, але й свідчать, що важливою умовою ефективності процедур оцінки ймовірності реалізації негативних податкових подій є оперативність прийняття під час податкового процесу відповідних управлінських рішень.

У цілому нині безліч сценаріїв взаємовідносин платників податків з державою можна описати, використовуючи одну з трьох базових поведінкових

моделей, кожна з яких характеризується різним ступенем законослухняності господарюючого суб'єкта і передбачає виникнення різних видів податкових ризиків.

У першій із цих моделей усі без винятку вимоги законодавства у сфері оподаткування платником податків виконуються у повному обсязі. Цей підхід, вочевидь, передбачає мінімізацію ймовірності настання несприятливих податкових наслідків, проте їх повністю не виключає. Як приклади ризиків, актуальних для зазначеної моделі, можна навести ризики, зумовлені різними антропогенними чинниками і пов'язані з прийняттям неправильних рішень співробітниками відповідних служб організації. Крім того, для законослухняного підходу до організації фіскальних взаємодій платника податків з державою дуже актуальним є ризик низької ефективності існуючої в організації системи оподаткування.

Другий, як показує вітчизняна практика, найбільш поширений підхід до прийняття податкових рішень передбачає їхню формальну відповідність нормам чинного у фінансово-податкового законодавства. Такі рішення, у цьому випадку, формуються з використанням існуючих між різними галузями права протиріч, внутрішньогалузевої недосконалості, так званих «дір» у законодавстві та різної прецедентної практики (у тому числі судової), відповідність номінально зазначеним нормам що, як правило, дозволяють платникам податків суттєво знизити рівень податкового навантаження, залишаючись у межах легітимності. Для цієї поведінкової моделі кількість ризиків, що породжуються діями менеджерів організації, може виявити тенденцію до суттєвого підвищення (що з урахуванням високої потенційної вартості рішень, прийнятих «на межі» правового поля, цілком природно). Тут також актуалізується значущість податкових ризиків, які пов'язані з процесами менеджменту організації.

Третя модель, також досить широко використовувана практика прийняття платниками податків податкових рішень, пов'язана із застосуванням різноманітних схем незаконної мінімізації обсягу сплачуваних податків. Цей підхід, за всієї його привабливості, характеризується максимальним рівнем ймовірності настання несприятливих податкових наслідків, зокрема які тягнуть за собою кримінальне переслідування [1, с. 37].

Всі три описані вище поведінкові моделі виникнення податкових ризиків, реалізуються в корпоративному середовищі, та складають податкові ризики для держави, адже дії, спрямовані на зниження податкового навантаження та ухилення від сплати податків призводять до недоотримання державним бюджетом податкових платежів. Однак, окрім цього, потрібно звернути увагу й на ті типи податкових ризиків, які залежать від неефективного функціонування державного апарату адміністрування податків, що також можуть призвести до недоотримання державним бюджетом податкових надходжень у зв'язку із проявами корупції та формуванням надмірного податкового і адміністративного навантаження на суб'єктів бізнесу. Надмірне податкове і адміністративне навантаження на суб'єктів бізнесу спонукає бізнес до пошуку

легальних і нелегальних шляхів уникнення від сплати податків. Поряд з цим варто відмітити й ризики з точки зору діяльності суб'єкта господарювання, які проявляються у недоотриманні ним очікуваного прибутку внаслідок зростання ставок оподаткування, встановлення надмірного податкового навантаження та посилення адміністративного навантаження, що характеризується надмірною бюрократизацією ведення бізнесу і процесів сплати податків [2, с. 11].

Список використаних джерел:

1. Крисоватий А. І. Теоретико-організаційні домінанти та практика реалізації податкової політики в Україні: моногр. Тернопіль: Карт-бланш, 2005. 371 с.

2. Ястремський О. Основи теорії економічного ризику. Навч. пос. для студентів економічних спеціальностей ВНЗ. Київ: "АРТЕК", 1997. 235 с.

Шелеп Андрій Михайлович
студент гр. ФМСзмсв-11, ННІНОТ, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., доцент Маршалок Т. Я.

МИТНИЙ ТАРИФ – ЯК ОСНОВА МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Незалежно від того де здійснюється митно-тарифна політика вона виконує низку завдань. Окрім фіскальної – що забезпечує надходження доходів державного бюджету, є ще й захисна функція – захист інтересів національних підприємств. А саме, впроваджують новітні інструменти управляння, забезпечують конкурентоздатність українських товарів на зарубіжних ринках.

Основним інструментом митно-тарифного регулювання - митний тариф (мито та його ставки).

Як зазначено у науковій та професійній літературі: «протекціоністська (захисна) функція мита, насамперед, реалізується через так званий ціновий ефект – запровадженням ввізного мита призводить до подорожчання імпортних товарів та дає змогу вітчизняному товаровиробнику скористатися ціновою перевагою і розширити можливості для виготовлення та реалізації ним аналогічноїпродукції [1, с. 27]».

Також доцільно відмітити, що: «знижуючи чи підвищуючи ставки у митному тарифі, країна завжди ризикує [1, с. 27]:»

– перше – «отримати перенасичення внутрішнього ринку імпортними товарами, що призведе до зменшення національного виробництва таких товарів [1, с. 27]»,

– друге – «завести країну у глухий кут міжнародної економічної ізоляції [1, с. 27]».

Тому митно-тарифна політика має бути виваженою і ефективною, покликаною захистити вітчизняні інтереси.

Митний тариф багатьох краї світу, найперше спрямований на захист вітчизняного товаровиробника. Але з іншого боку така політика повинна сприяти ввезенню тих товарів, які є дефіцитними. Також для захисту вітчизняних товаровиробників і стимулу ввозити сировину і напівфабрикати завжди використовують деталізовану диференціацію митних тарифів які мають враховувати всі потреби в імпорті і дозволяє використовувати принципи «тарифної ескалації» – «підвищення рівня митного оподаткування товарів у міру зростання ступеня їх обробки продукції [2, с. 180]».

Також потрібно зазначити, що чим більше підвищуються відсоткова ставка мита в процесі проходження товару від стану сировини до виду готової продукції, тим повинен бути кращий рівень захисту виробників кінцевих товарів від недоброякісної конкуренції.

В умовах ухвалення економічних рішень, наприклад ввезення сировини виробництво кінцевого товару на території країни вигіднішим, ніж в ситуації завезення (імпорту) вже готової продукції. Тому, змінюючи – підвищуючи чи

знижуючи ставки мита, ми можемо регулювати процес виробництва товарів в середині країни.

Отже ми бачимо, що лише за допомогою зміни ставок мита, запровадження додаткових мит на ті чи інші товари, держава здатна регулювати процеси виробництва товарів у країні. Тому митно-тарифне регулювання і митний тариф зокрема є важливим інструментом економічної політики країни.

Список використаних джерел:

1. Гребельник О. П. Митна справа: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]. К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 472 с.

2. Дьяченко О. В. Зубко О. В. Економічна природа митного тарифу та його функції. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності.* 2014. Вип. 1 (1). С. 176-182.

Юзинкевич Олександра Олександрівна
студентка гр.ФФзм-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к.е.н., доцент Коваль С. Л.

ПРОБЛЕМАТИКА БЮДЖЕТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Бюджетна система України є фундаментальною основою фінансової системи України, важливість якої у соціально-економічному розвитку держави важко переоцінити. Це кровоносна система у цілісному організмі країни, що забезпечує органи державної влади та управління відповідними фінансовими ресурсами для виконання ними своїх повноважень і функцій на державному і місцевому рівнях. Одним із напрямів і важливою складовою системи управлінської діяльності держави, умовою, що забезпечує синергічність системи управління фінансами являється бюджетний менеджмент [1].

Бюджетний менеджмент – це сукупність взаємозв'язаних дій (управлінських функцій), прийомів, методів, рішень, які направлені на управління бюджетними ресурсами і відносинами у процесі руху бюджетних потоків. Його складовими є: бюджетне планування; організація виконання бюджету; облік виконання бюджету; контроль за виконанням бюджету [2, с. 21].

Бюджетне планування сприяє більшій передбачуваності та інвестиційної привабливості країни. На його основі створюються реальніші потенційні можливості для бюджетного менеджменту, що дозволяє приймати більш кращі рішення з мінімальним ступенем ризику.

Виконання бюджету – це механізм отримання доходів і здійснення видатків, передбачених у затвердженому бюджеті. У процесі його виконання можуть спостерігатися відхилення від затвердженого варіанту, у зв'язку з цим необхідно контролювати та регулювати процес виконання, виявляти негативні тенденції розвитку та запобігати їм [3].

Бюджет вважається виконаним, коли він забезпечує повне та вчасне надходження доходів до всіх ланок бюджетних систем.

В Україні упродовж останніх років спостерігається негативна тенденція розвитку процесу бюджетування, тому дуже актуальним завданням є вирішення питань процесу управління бюджетними видатками та контроль за ефективним використанням бюджетних коштів.

Основними завданнями бюджетного контролю є:

1. Оцінка системи управління бюджетними коштами усіх рівнів.

2. Забезпечення правильності і своєчасності ведення бухгалтерського обліку та достовірність всієї звітності.

3. Шляхом своєчасного і ефективного контролю досягнення економії бюджетних коштів та їх цільового використання.

4. Аналіз та оцінка стану діяльності розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

5. Направлення організації всіх видів, методів і форм бюджетного контролю на запобігання порушенням бюджетного законодавства.

6. Наукова обґрунтованість планування доходів і видатків бюджетів усіх рівнів [4, с. 68].

Для покращення бюджетного контролю, потрібно: реформувати та підтримувати на правильному рівні податкову та митну політику; удосконалити систему управління державним боргом та створити інституції яку гарантуватимуть розвиток національної системи державного внутрішнього фінансового контролю.

Покращити функцію контролю, можна за рахунок налаштування оперативного інформування про залишок коштів та рахунках фінансових органів, інших розпорядників бюджетних коштів для цільового призначення. Також варто інформувати громадськість про результати ревізій щодо використання бюджетних коштів через засоби масової інформації.

В умовах обмежених фінансових ресурсів, які держава спроможна спрямувати на соціальний та економічний розвиток, особливої актуальності набувають питання вдосконалення бюджетного менеджменту. Нові напрями бюджетування реалізувати на практиці не завжди просто, з огляду на небажання на робочих місцях в регіонах запроваджувати нові прогресивні методи планування і прогнозування.

В умовах глобалізації та інтеграційних процесів активне впровадження бюджетування сприятиме зміцненню взаємозв'язку стратегічних цілей розвитку держави й результатів діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування та інших учасників бюджетного процесу. Це потребує як запровадження нових сучасних технологій управління державними фінансами, включаючи бюджетування, так і вдосконалення самого бюджетного процесу в країні [5].

Список використаних джерел

1. Гузар Б. С. Сучасний стан та напрямки удосконалення бюджетного мененджменту в Україні. *Ефективна економіка.* 2021. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2021/91.pdf.

2. Бюджетний менеджмент: підручник / В. Г. Дем'янишин та ін.; за ред. В. Г. Дем'янишина, Г. Б. Погріщук. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 532 с.

3. Заборовець К. Г. Методика організації виконання бюджетів. *Інвестиції: практика та досвід.* 2018. № 19. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/19_2018/14.pdf.

4. Гузар Б. С. Бюджетний контроль як складова бюджетного менеджменту та напрями його удосконалення. *Економіка та держава.* 2021. № 7. С. 66–70. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2021/14.pdf.

5. Кульчицький М. І Проблеми та перспективи бюджетування в Україні. *Ефективна економіка.* 2012. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1211.

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСОВОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Збірник матеріалів Дев'ятої заочно-дистанційної наукової конференції студентів і молодих вчених

м. Тернопіль, 15 квітня 2022 р.

ЧАСТИНА 2